

Lokale ontwikkelingsstrategie LEADER-regio Maasland 2023-2027

Inhoudstafel

1. SITUERING EN TOTSTANDKOMING VAN DIT DOCUMENT	3
2. VOORSTELLING EN COHERENTIE VAN HET LEADER-GEBIED	4
2.1. Conformiteit met de Vlaamse afbakeningscriteria	4
2.2. Fysisch-geografisch, landschappelijk en sociaal-economisch coherent	5
2.3. Bestuurlijke coherentie	7
3. BEHOEFTE EN POTENTIEEL VAN HET GEBIED	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
4. VISIE OP DE TOEKOMST VAN HET GEBIED	10
4.1. Een geïntegreerde aanpak	10
4.2. Een gebiedsgerichte en gedifferentieerde aanpak	10
4.3. Provinciale accenten	11
5. DOELSTELLINGEN EN ACTIESPOREN	12
5.1. Uitgangspunten voor het maken van strategische keuzen	12
5.2. Overzicht van de prioriteiten en doelstellingen	13
5.3. Prioriteit 1: Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten	14
5.3.1. Doelstelling 1.1: Nieuwe landbouwbedrijfsmodellen en technieken	14
5.4. Prioriteit 2: Leefbare en levendige dorpen	17
5.4.1. Doelstelling 2.1: Uitbouw van multifunctionele (ontmoetings-)ruimten	18
5.4.2. Doelstelling 2.2: Mobiliteit en bereikbare voorzieningen	20
5.5. Prioriteit 3: Biodiversiteit en landschapskwaliteit	22
5.5.1. Doelstelling 3.1: Versterking en ontsluiting van de cultuurlandschappen	22
5.5.2. Doelstelling 3.2: Initiatieven rond bodemkwaliteit en waterinfiltratie, -buffering en -kwaliteit	25
6. SAMENWERKING MET ANDERE LEADER-REGIO'S	27

7. SAMENSTELLING EN WERKING VAN DE LOKALE ACTIEGROEP	27
7.1. Juridische structuur en samenstelling	27
7.2. Besluitvorming en beoordeling van projecten, procedure voor belangenconflicten	29
7.3. Secretariaat: dagelijkse coördinatie, administratie en personeel	36
8. COMMUNICATIE	37
9. MONITORING EN EVALUATIE	39
10. FINANCIERING PROJECTEN EN FINANCIËEL PLAN	41
BIJLAGEN	43
A.1 / Omgevingsanalyse Maasland	43
1.1 Situering van de LEADER-regio Maasland	43
1.2 Bevolking en demografie	46
1.3 Ruimte, leefmilieu en landschap	49
1.4 Klimaat en energie	54
1.5 Wonen	56
1.6 Welzijn en gezondheid	58
1.7 Mobiliteit	61
1.8 Economie	62
1.9 Toerisme, cultuur en erfgoed	70
1.10 Bestuur	71
A.2 / Overzicht stakeholders	72
A.3 / Aanvullende SWOT met stakeholders	73

1. Situering en totstandkoming van dit document

Met deze lokale ontwikkelingsstrategie (LOS) stelt regio Maasland zich kandidaat voor de LEADER-periode 2023-2027.

In deze LOS beschrijven we:

- ▶ de doelstellingen die we in de plattelandsstrategie voor regio Maasland vooropstellen;
- ▶ de actiesporen waarbinnen lokale actoren de komende jaren projecten kunnen indienen en;
- ▶ de manier waarop we de LEADER-programmawerking willen organiseren (werking Lokale Actiegroep, communicatie, samenwerking);
- ▶ het financieel kader.

INTERACTIEF PROCES

Dit document kwam tot stand op basis van een interactieve voorbereiding met de stakeholders uit de regio, gekozen a.d.h.v. de drie Vlaamse Klemtonen: 'Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten', 'Leefbare en levendige dorpen' en 'Biodiversiteit en landschapskwaliteit'. Een overzicht van de organisaties die als stakeholders uit de regio werden betrokken en werden uitgenodigd is als bijlage (bijlage A.2) toegevoegd. De opbouw verliep als volgt:

- ▶ **Bijeenkomst met vertegenwoordigers van de steden en gemeenten op 20/01/2023** met een voorstel tot afbakening van de LEADER-regio's in Limburg en een oproep tot deelname. Na de vergadering volgde een schriftelijke vraag aan de gemeenten om hun deelname aan de nieuwe LEADER-periode te bevestigen. De bevestigingen tot engagement, die we van elk van de besturen ontvingen, zijn bijgevoegd als bijlage.
- ▶ **Eerste werksessie waarop meer dan 50 publieke en private regio-actoren uitgenodigd werden op 10/02/2023 in het cultureel centrum van Maasmechelen.** Tijdens deze sessie werd op basis van een omgevingsanalyse de focus van het programma voor 2023-2027 bepaald. Na de sessie werd een synthesesdocument met doelstellingen en actiesporen opgesteld. Via een schriftelijke terugkoppelingsronde konden stakeholders op het document reageren.
- ▶ **Tweede werksessie met publieke en private regio-actoren op 22/03/2023 in Hotel Terhills** om de actiesporen verder te prioriteren en de werking van de Lokale Actiegroep door te spreken. Na deze vergadering werd een ontwerp van LOS opgesteld. Via een schriftelijke terugkoppelingsronde konden stakeholders op het document reageren.
- ▶ **In de maand mei- juni 2023 werd dit document ter goedkeuring voorgelegd** aan de 5 betrokken gemeentebesturen en aan de provincieraad.

Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert
in zijn platteland

2. Voorstelling en coherentie van het LEADER-gebied

De LEADER-regio Maasland telt 5 gemeenten met in totaal 124.640 inwoners (1/1/2022). De totale oppervlakte van het gebied bedraagt 333,676 km² of 13,7% van de totale oppervlakte van Limburg.

Figuur 1: Indeling LEADER-regio Maasland (5 gemeenten)

2.1. Conformiteit met de Vlaamse afbakeningscriteria

De regio beantwoordt aan de criteria die door de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) worden vooropgesteld in het [oproepreglement voor LEADER-gebieden](#): “de bevolkingsdichtheid bedraagt maximum 350 inw/km² (cijfers 2021), of er is een ruimtebeslag van maximum 30% (cijfers 2019)”:

- ▶ Het ruimtebeslag (2019) in de regio bedraagt 29,8% (oppervlakte ruimtebeslag tegenover totale oppervlakte). Hierop gaan we later in de omgevingsanalyse dieper in;
- ▶ De bevolkingsdichtheid (2021) bedraagt 371 inwoners per km², of 3,71 inwoners per ha. Daarmee noteert de regio boven het Limburgse gemiddelde van 364 inwoners/km².

Tabel 1 toont dat achter bovenstaande gemiddelden wel variatie schuilt. Waar in Kinrooi de bevolkingsdichtheid en het ruimtebeslag respectievelijk 223 inwoners/km² en 24,7% bedraagt, zijn die verhoudingen in Maasmechelen 510 inwoners/km² en 35,1%. De afbakening van de regio is dan ook niet louter gebaseerd op bevolkingsdichtheid en ruimtebeslag van de individuele gemeenten, maar ook op streekidentiteit en landschappelijke structuren. Zo bestrijkt de LEADER-regio Maasland de Maasvallei en de Hoge Kempen waar de cultuurlandschappen zich kenmerken door een unieke combinatie tussen natuur, landbouw en onroerend erfgoed (zie titel 2.2 voor bijkomende duiding).

Tabel 1: inwoners, bevolkingsdichtheid en ruimtebeslag Maasland

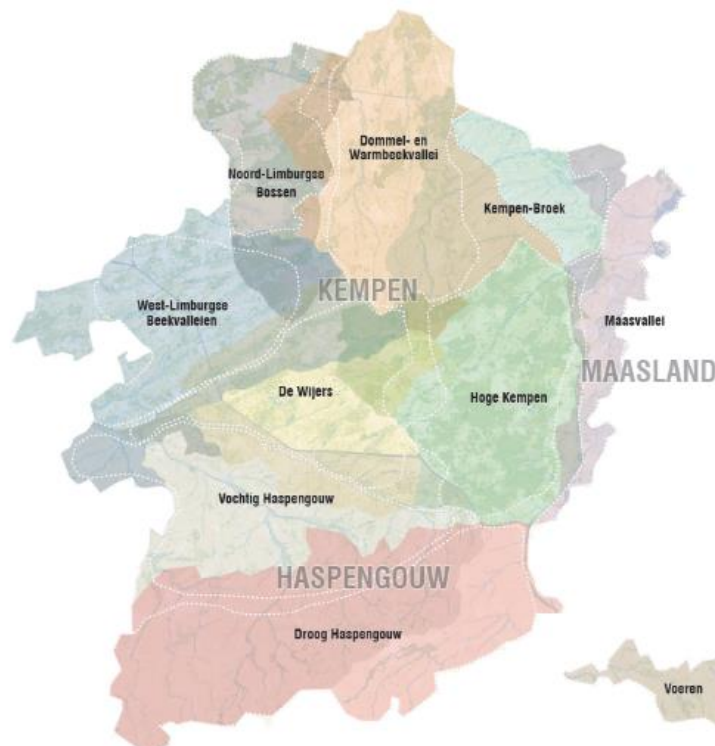
	Inwoners (2022)	Inwoners (2021)	Bevolkingsdichtheid (2021) (inw/km ²)	Ruimtebeslag (2019) (%)
Dilsen-Stokkem	21.005	20.824	316	27,9%
Kinrooi	12.261	12.219	223	24,7%
Lanaken	26.426	26.171	444	33,7%
Maaseik	25.530	25.396	329	26,9%
Maasmechelen	39.418	39.179	510	35,1%
LEADER-gebied	124.640	123.789	371	29,8%
Limburg	889.199	883.432	364	30,5%
Vlaams Gewest	6.712.775	6.666.912	489	33,3%

Bron: provincies.incijfers.be

2.2. Fysisch-geografisch, landschappelijk en sociaal-economisch coherent

LEADER-regio Maasland bevindt zich in twee landschapstypes die onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden: de **Maasvallei** en de **Hoge Kempen**. Het cultuurlandschap in de LEADER-regio kenmerkt zich door een combinatie van waardevolle en goed ontsloten natuurgebieden, open landschappen rond de Maas, verspreid erfgoed (typische Maasdorpen, kasteeldomeinen, mijnerfgoed in Eisden), waterrecreatie en een uitgebreid fietsroutenetwerk.

Figuur 2: Landschapstypes (bron: Limburg, referentiekader ruimtelijke regionale eigenheid, pg. 79).

DE MAASVALLET

Gemeenten uit de LEADER-regio die binnen deze landschapseenheid vallen: Lanaken, Maasmechelen, Maaseik, Dilsen-Stokkem en Kinrooi

De landschapseenheid Maasvallei is de langwerpige regio langs de Maas, die van zuid naar noord stroomt op de oostelijke grens van Limburg. Binnen het gebied loopt de Maas over 45km als de grens tussen België en Nederland.

Langs de Maas is een unieke strook wilde riviernatuur ontstaan. Parellel aan de Maas loopt de steenweg N78, waarlangs een sterke verstedelijking en verlinting heeft plaatsgevonden, in tegenstelling tot de vele nog vrijwel onbebouwde gebieden direct langs de rivier. Nog verder westelijk begint het landschap de Hoge Kempen, waar de steilrand van het Kempisch Plateau een topografisch einde markeert van de Maasvallei.

In het noorden grenst de Maasvallei aan het landschap Kempen-Broek. De overgang tussen beide landschapseenheden kenmerkt zich door een open vlakte rond Kinrooi, een agrarisch gebied dat gekend staat voor de vee- en groenteteelt.

Doorheen de geschiedenis was de Maas een geliefd vestigingsoord i.v.m. de vruchtbare gebieden langs de rivier die jaarlijks overstromen met vruchtbaar slib en gebruikt werden als landbouwgebied. Zo ontstonden de vele Maasdorpen en historische stadjes zoals Maaseik en Stokkem, verschillende abdijen (o.a. in Aldeneik) en kasteeldomeinen.

Met de aanleg van de Zuid-Willemsvaart en de steenweg N78 nam de verstedelijking en economische ontwikkeling in de Maasvallei in de 19^e eeuw sterk toe. Later, na de tweede wereldoorlog, nam ook de grindwinning langs de Maas een nieuwe vlucht, waardoor het landschap sterk transformeerde met talrijke grindputten als gevolg. De grindwinningsgebieden worden nu op een natuurlijke wijze heringericht als plassen met een directe connectie naar de Maas. De plassen zijn ook belangrijk voor watersport en als jachthaven (Maaseik, Kinrooi).

Aan het einde van de 19de eeuw werd in de regio ook steenkool gevonden, waardoor een steenkoolsite werd opgericht. Maasmechelen verstedelijkte hierdoor in snel tempo. Na de sluiting van de mijnen, aan het einde van de 20e eeuw, werd sterk ingezet op de economische herbestemming van de mijnsites. Dit resulteerde in Maasmechelen in de ontwikkeling van uitgebreide bedrijventerreinen, clusters van grootschalige detailhandel en Maasmechelen Village, een outlet winkelcentrum in open lucht. De mijnsite van Eisden is één van de toegangspoorten tot het Nationaal Park Hoge Kempen, waar onder de naam Terhills een boeiend project is ontstaan dat onderzoek, educatie en recreatie rond ecologische thema's combineert.

Het landschap buiten de Maasbedding en haar uiterwaarden kent een agrarisch karakter en wordt doorspekt met hagen en rijen van knotbomen. Vooral in het noorden van de landschapseenheid overheerst de intensieve landbouw, met naast veeteelt vooral fruit- en groenteteelt, zowel in serres als in volle grond. In de streek rond Kinrooi worden o.a. asperges en aardbeien geteeld. De Maasvallei is ook geschikt voor de teelt van wijndruiven. Verspreid over de Maasvallei zijn veelal kleinere en familiale wijnbouwbedrijven terug te vinden. Deze sector is ook in opmars. Met Agropolis is hier ook een kennis- en onderzoekscentrum gesticht, specifiek voor de landbouwsector.

Het RivierPark Maasvallei is zowel in Belgisch- als in Nederlands-Limburg een geliefde toeristische bestemming. De Wissen in Dilsen-Stokkem vormt de hoofdtoegangspoort tot het Rivierpark. De combinatie van waterrecreatie, waardevolle en goed ontsloten natuurgebieden, een aantrekkelijk fietsroutenetwerk en verspreid erfgoed (Maasdorpen, kasteeldomeinen, mijnnerfgoed in Eisden) maakt de regio aantrekkelijk voor bezoekers en bewoners.

DE HOGE KEMPEN

Gemeenten uit de LEADER-regio die binnen deze landschapseenheid vallen: Dilsen-Stokkem, Lanaken, Maasmechelen en Maaseik

Het gebied Hoge Kempen wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van het Nationaal Park Hoge Kempen. Het Nationaal Park is een uniek, uitgestrekt natuurgebied met een voorbeeldfunctie op vlak van natuurbeheer en toeristisch-recreatieve ontwikkeling.

De belangrijkste kernkwaliteit van het Nationaal Park Hoge Kempen is de uitgestrektheid en intactheid als onbebouwd gebied. Het park wordt gekenmerkt door landschappen met naaldbossen, heide en landduinen en is een biotoop voor bijzondere soorten. Hierbij zijn er lokaal heel wat verschillen, zoals verschillende types heide, oude bossen, recentere aanplantingen... Ook de terrils en waterplassen, ontstaan door steenkool- en zandontginning, zorgen voor een grotere diversiteit. Toeristisch-recreatief is dit landschap sterk uitgebouwd met een netwerk van wandel- en fietsroutes.

2.3. Bestuurlijke coherentie

Ook op bestuurlijk vlak is het afgebakende LEADER-gebied coherent. De gemeenten van het voorgestelde LEADER-gebied behoren tot dezelfde referentieregio en werken in tal van domeinen actief samen (zie tabel 2).

Tabel 2: samenwerkingsverbanden gemeenten regio Maasland.

Gemeente	ELZ	Hulpverleningszone	Politiezone	Prov. Kiesdistrict	RivierPark Maasvallei
Dilsen Stokkem	Maasland	Oost	Maasland	Maaseik	x
Kinrooi	Maasland	Oost	Carma	Maaseik	x
Lanaken	Maasland	Oost	Lanaken-Maasmechelen	Tongeren	x
Maaseik	Maasland	Oost	Maasland	Maaseik	x
Maasmechelen	Maasland	Oost	Lanaken-Maasmechelen	Tongeren	x

3. Behoeften en potentieel van het gebied

De gemeenten in regio Maasland zijn uniek, maar delen toch ook belangrijke geografische, ruimtelijke en socio-economische kenmerken. Deze kenmerken hebben we (deels) gevat in een uitgebreide omgevingsanalyse die we voor de regio hebben opgesteld (zie bijlage Omgevingsanalyse Maasland).

De omgevingsanalyse vormt samen met de input uit de werksessies met de stakeholders de basis voor de doelstellingen en actiesporen die we later in dit document definiëren. Hieronder geven we de voornaamste conclusies uit de analyse.

Tabel 3: Conclusies omgevingsanalyse Maasland, per thema

Thema	Vaststellingen
Bevolking	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Regio Maasland beantwoordt aan het beeld van een plattelandsregio, met lagere densiteit van bewoning en grotere gehelen open ruimte. Daarbinnen zien we evenwel grotere en dichtere woonkernen, met name rondom Maasmechelen en Lanaken. ▶ De bevolkingsprognoses van Statistiek Vlaanderen tonen dat de bevolkingsgroei in regio Maasland tussen 2022 en 2035 zal stagneren. ▶ Het aandeel 65+ zal de komende jaren toenemen; van 21,2% op vandaag naar 27,2% in 2035.
Ruimte, leefmilieu en landschap	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De regio Maasland is een weinig verharde regio met veel bereikbaar groen en waardevolle natuurgebieden (o.a. de Hoge Kempen en de Maasvallei). ▶ De regio is overstromingsgevoelig door de aanwezigheid van de Maas. ▶ Het westen van regio Maasland is zeer gevoelig voor droogte, voornamelijk in de Hoge Kempen. Daarnaast zijn ook ten noorden, ter hoogte van Maaseik en Kinrooi, en ten zuiden, ter hoogte van Lanaken, belangrijke delen van de oppervlakte gevoelig voor droogte.
Klimaat en energie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De CO₂-uitstoot loopt terug in de regio (-12,6% tussen 2011 en 2020), weliswaar iets minder snel dan in het burgemeestersconvenant wordt vooropgesteld (-20%). Vooral in de sectoren landbouw en tertiair is de CO₂-reductie beperkt. ▶ 33,5% van het elektriciteitsverbruik in de regio wordt opgewekt door hernieuwbare bronnen. PV-installaties en windturbines zijn de belangrijkste hernieuwbare energiebronnen in de regio. ▶ Hoewel de regio al hoger dan gemiddeld noteert wat PV-installaties betreft, blijft er in dat segment nog veel potentieel: slechts 9,7% van het zonnepotentieel van de daken wordt benut (1 jan. 2021).
Wonen	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Qua leeftijd zien we dat ongeveer 79,4% van de woningen in de regio ouder zijn dan 20 jaar. ▶ Het aandeel sociale woningen is hoger in het Maasland dan in de hele provincie Limburg. Het aandeel kandidaat-huurders op de wachtlijsten (t.o.v. het aantal particuliere huishoudens) bedraagt 5,8%, wat lager is dan het Vlaamse gemiddelde van 6,1%. ▶ De gemeenten in de regio zijn goed tot zeer goed uitgerust; enkel Kinrooi is matig uitgerust. ▶ De huisprijzen liggen in Lanaken en Maaseik gemiddeld hoger dan het provinciale gemiddelde en in Dilsen-Stokkem, Kinrooi en Maasmechelen gemiddeld lager.
Welzijn en gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De bevolking is gemiddeld genomen iets minder socio-economisch slagkrachtig in vergelijking met de provincie en het Vlaams Gewest; ▶ De regio heeft een hoger aandeel huurders van sociale woningen (2021) (6,9% t.o.v. particuliere huishoudens vs 5,4% in Limburg vs 5,0% in Vlaams Gewest) en lager aandeel kandidaat-huurders van sociale woningen;

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De regio heeft een hoger aandeel inwoners 25-64 jaar met recht op verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering (2020): 14,5% van de bevolking versus 11,8% in Limburg en 11,1% voor het Vlaamse Gewest; ▶ Het professioneel zorgaanbod voor ouderen is matig en lijkt niet voorzien op de sterke toename van de groep van 65-plussers en 80-plussers.
Mobiliteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De inwoners van de regio maken overwegend gebruik van de auto. Een omslag naar meer collectief vervoer of andere modi dient verder aangemoedigd. ▶ Slechte verbindingen met het openbaar vervoer. ▶ Belangrijke uitdagingen qua mobiliteit tussen de dorpen en zeker tussen oost en west. ▶ Veel grensoverschrijdende mobiliteit tussen Maasland en Nederland.
Economie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Met een gemiddeld netto belastbaar inkomen (2021) van €17.895 per inwoner ligt het inkomensniveau in de regio significant lager dan in de provincie Limburg (€19.114) en in het Vlaams Gewest (€20.459). ▶ Een daling van het aantal landbouwbedrijven ▶ Het LEADER-gebied Maasland heeft in het westen een zandbodem en in het oosten een zandlemige bodem. Dit resulteert in landbouwactiviteiten die voornamelijk gericht zijn op maïsteelt (30,9 % aandeel in teelt) en graslanden voor de veeteelt (30,1% aandeel in teelt). ▶ Een evolutie aantal biologische landbouwbedrijven en zorgboerderijen stagneert. Het aantal hoeveproducenten is wel sterk gestegen doorheen de jaren. ▶ Een terugloop van handelspanden (maar niet van de oppervlakte) en meer leegstand. ▶ Krapte op de lokale arbeidsmarkt: een negatief pendelsaldo toont dat het aantal jobs in de regio te laag is om alle werkenden in de regio aan werk te helpen. ▶ De arbeidsplaatsen in de regio bevinden zich voornamelijk in de dienstensector (commercieel en niet-commercieel) en industrie. ▶ In het ontwerp Beleidsplan Ruimte Limburg selecteert de provincie Limburg volgende provinciale strategische landbouwgemeenten in regio Maasland: Kinrooi en Maaseik.
Toerisme, recreatie, cultuur, erfgoed	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Het cultuurlandschap in de LEADER-regio kenmerkt zich door een combinatie van waardevolle en goed ontsloten natuurgebieden, open landschappen rond de Maas, verspreid erfgoed (typische Maasdorpen, kasteeldomeinen, mijnerfgoed in Eisden), waterrecreatie en een uitgebreid fietsroutenetwerk, wat de regio aantrekkelijk maakt voor bewoners en bezoekers. ▶ Het aantal overnachtingen in de regio is in de periode 2015-2021 toegenomen met 11%, ondanks COVID. 12% van de overnachtingen in Limburg (2021) situeren zich in de regio Maasland. ▶ De regio beschikt over een uitgebreid fietsroutenetwerk: 15% van het netwerk in de provincie Limburg bevindt zich in regio Maasland. Dit is iets hoger dan het aandeel van de regio in de totale oppervlakte van de provincie (13,7%). Gemiddeld zijn er (over de

	<p>periode 2018-2022) 564.300 recreatieve fietsers per jaar geteld, dat is een aandeel van 15,9% t.o.v. provinciale aantal.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Belangrijke parken: Nationaal Park Hoge Kempen en RivierPark Maasvallei (kandidaat-Landschapspark).
Bestuur	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Geen evolutie in opschaling van gemeenten in de regio. ▶ Duidelijke streekidentiteit aanwezig voor het gehele LEADER-gebied met de Maas als belangrijk vlaggenschip.

4. Visie op de toekomst van het gebied

Het Limburgse platteland is reeds geruime tijd in beweging. In 2000 gingen de provincies voor het eerst de uitdaging aan om een plattelandsontwikkelingsbeleid uit te werken. In het kader van de Europese verordening 1257/1999 inzake steun voor plattelandsontwikkeling uit het Europees Oriëntatie en Garantiefonds voor de Landbouw en het Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO) in Vlaanderen.

Met de provincie Limburg als gebiedsregisseur werden in de voorgaande programmaperioden heel wat plattelandsontwikkelingsprojecten in Limburg gerealiseerd. Stuk voor stuk dragen ze bij aan de duurzame en kwalitatieve ontwikkeling van het platteland. Ook in de nieuwe programmaperiode 2023-2027 zullen deze inspanningen onverminderd verdergezet worden.

Binnen de provincie Limburg wordt er gekozen voor een duurzaam plattelandsontwikkelingsbeleid. Het Limburgse platteland is daarom als thema vaak verweven in de verschillende beleidsambities van het provinciebestuur. Een duurzaam plattelandsontwikkelingsbeleid is geïntegreerd, gebiedsgericht en gedifferentieerd. Binnen een geïntegreerd beleid werken meerdere sectoren en bestuursniveaus samen om tot oplossingen te komen die standhouden op de lange termijn. Gebiedsgericht betekent dat er wordt samengewerkt tussen de verschillende stakeholders in de regio's. We zorgen voor een sterk draagvlak in de regio. We werken gedifferentieerd, op maat van elk gebied. Waarbij we rekening houden met de verschillende kansen en uitdagingen in regio.

4.1. Een geïntegreerde aanpak

Een geïntegreerde aanpak legt de focus op de wisselwerking tussen verschillende sectoren en bestuursniveaus. Om op deze wijze de omgevingskwaliteit te versterken, met simultaan aandacht voor het platteland als dynamisch productiegebied, een gemeenschappelijke ruimte voor de hele samenleving en daarnaast kwalitatief woon- en leefgebied. Een duurzame plattelandsontwikkelingsvisie is een visie, waarin het totaalplaatje klopt, niet de ene functie ten koste van de andere. We bieden ontwikkelingsperspectieven aan voor de woonkernen op het platteland, voor landbouw, voor natuur... maar benoemen evenzeer nieuwe evenwichten tussen productiegebied, leefgebied en gemeenschappelijke ruimte.

In de praktijk is dat niet altijd eenvoudig. Zo is er de moeilijke spanningsboog tussen enerzijds de vragen naar ontwikkeling (vooral vanuit economie en wonen) versus het streven naar een maximaal behoud van de open ruimte.

4.2. Een gebiedsgerichte en gedifferentieerde aanpak

Naast een geïntegreerde aanpak, kiezen we voor een gebiedsgerichte en gedifferentieerde aanpak. Het Limburgse platteland is immers divers. We willen de eigenheid van de landschappen en regio's behouden en waar mogelijk versterken. Hoewel Limburg op zich een sterk merk is, met een herkenbaar profiel, hebben de diverse

plattelandsregio's hun eigen, specifieke identiteit. Het plattelandsbeleid moet maatwerk zijn op basis van de kenmerken van deze individuele plattelandsregio's rekening houdend met de noden en behoeften van elke regio.

4.3. Provinciale accenten

Voor de programmaperiode 2023-2027 wordt er binnen de provincie Limburg een focus gelegd op drie Vlaamse thema's die werden afgebakend vanuit een nodenanalyse, rekening houdend met een geïntegreerde, gebiedsgerichte en gedifferentieerde aanpak:

- Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten;
- Leefbare en levendige dorpen;
- Biodiversiteit en landschapskwaliteit.

Deze drie thema's werden verder gespecificeerd a.d.h.v. provinciale accenten (zie tabel 4).

Onderstaande thema's en provinciale accenten bieden het kader waarin elke LEADER-regio a.d.h.v. een omgevingsanalyse eigen doelstellingen en actiesporen heeft gedetermineerd, om zo in de volgende programmaperiode geïntegreerd, gebiedsgericht en gedifferentieerd te werken aan plattelandsontwikkeling waarbij projecten inzetten op de noden en behoeften van een regio. Om op deze wijze een LEADER-regio vanuit verschillende invalshoeken te versterken en een wezenlijke hefboomwerking en meerwaarde te genereren met betrekking tot de afgebakende doelstellingen.

Tabel 4: Provinciale accenten 2023-2027

<p>Thema 1: lokale landbouwproductie en -afzet, valorisatie van biomassa-resten</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Verdere diversificatie van land- en tuinbouw, met aandacht voor duurzame businessmodellen ▶ Wijnbouw als opportuniteit ▶ Afzet van lokale producten, lokale voedselstrategieën ▶ Innovatie in duurzame energieproductie op het platteland
<p>Thema 2: leefbare en levendige dorpen</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Multifunctionele gemeenschapsinfrastructuur ▶ Quick wins om de mobiliteit tussen dorpen te verbeteren of de verbinding te maken van dorpen met vervoersknooppunten ▶ Oplossingen om vervoersafhankelijke bewoners te verbinden met commerciële en publieke diensten ▶ Initiatieven rond identiteit die de connectie en het eigenaarschap van dorpelingen verhoogt met hun dorp. ▶ Initiatieven om de woonkwaliteit te verhogen. ▶ Initiatieven die inzetten op multifunctionele, kwalitatieve open ruimte in het dorp ▶ Proeftuinen rond betaalbaar en kwalitatief wonen en dorpse architectuur

Thema 3: biodiversiteit en landschapskwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ We ondersteunen de bijkomende aandacht die nodig is voor water, klimaat, landschappen, etc., maar willen vanuit LEADER het accent leggen op geïntegreerde oplossingen. ▶ Samenwerkingsprojecten rekening houdend met partnerschappen en expertise uit het werkveld. ▶ Living labs/proeftuinen waarin het thema landbouw sterk naar voor komt met minimale impact op landbouw of landbouw met verhoogde biodiversiteit.
---	--

5. Doelstellingen en actiesporen

5.1. Uitgangspunten voor het maken van strategische keuzen

Tijdens twee interactieve werksessies met stakeholders uit regio Maasland werden de prioriteiten en actiesporen bepaald voor de nieuwe LEADER-periode '23-'27. Vijf uitgangspunten vormden de basis voor de keuze van de prioriteiten:

- ▶ **Beleidsconform:** de doelstellingen en actiesporen in de Lokale Ontwikkelingsstrategie passen binnen de drie prioriteiten die op Vlaams niveau werden vastgelegd:¹
  - Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en valorisatie van biomassa-resten;
  - Leefbare en levendige dorpen;
  - Biodiversiteit, landschapskwaliteit en -onderhoud.

Ook de verfijning van deze drie doelstellingen in [de provinciale kadernota](#) werd mee in rekening genomen.

- ▶ **Op maat:** de doelstellingen en acties sluiten aan bij de troeven en uitdagingen van de regio. De keuzen in de strategie worden m.a.w. gemotiveerd vanuit de omgevingsanalyse. Verder in deze tekst wordt aan de hand van interventielogica's geduid hoe de doelstellingen en actiesporen binnen elk van de drie prioriteiten samenhangen met de uitdagingen en kansen in de regio.
- ▶ **Complementair:** met LEADER steunen we initiatieven die nog niet via andere kanalen worden gesubsidieerd. We werken aanvullend, met focus op meer kleinschalige initiatieven. Naast LEADER zijn er nog andere kanalen en instrumenten waarmee zowel het provinciebestuur als de andere beleidsniveaus initiatieven op het platteland ondersteunen.

Denk bijvoorbeeld aan de subsidielijnen voor zorgzame buurten, het functioneel en recreatief fietsroutenetwerk, bebossing, blauwgroene verbindingen, ontharding, toerisme, waterlandschappen, , verkeerveiliger maken van schoolomgevingen, gemeenschappelijk landbouwbeleid, buurten op den buiten, etc.

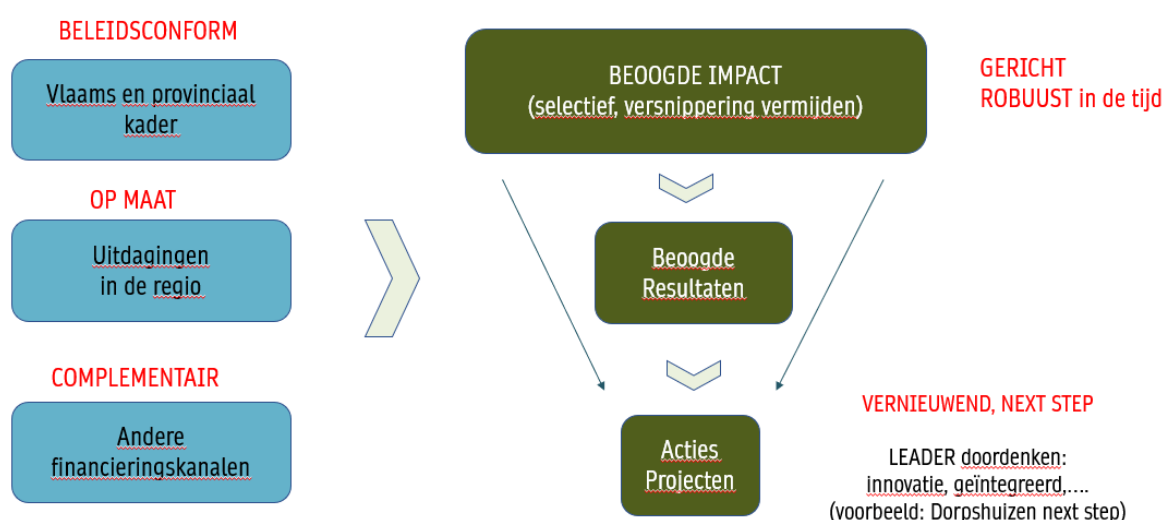
Projecten die in aanmerking komen voor subsidiering uit andere kanalen komen niet in aanmerking voor LEADER-middelen.

¹ Zie oproepreglement LEADER 2023-2027, <https://www.vlm.be/nl/SiteCollectionDocuments/Platteland/Oproepreglement%20vorming%20LEADER-gebieden%20en%20LAG.pdf>.

- ▶ **Gericht en robuust:** we willen de LEADER-middelen niet versnipperen. Door concentratie op een beperkt aantal prioriteiten kan het programma een steen verleggen op een beperkt aantal domeinen en wordt de meerwaarde zichtbaar. Daarnaast willen we inzetten op projecten die robuust zijn doorheen de tijd, d.w.z. ook na het wegvallen van LEADER-financiering kunnen verder bestaan.
- ▶ **Vernieuwend:** LEADER legt een accent op innovatie. Dat betekent dat we graag inzetten op nieuwe denksporen en niet/minder op regulier beleid.

Figuur 3: overzicht van de vijf uitgangspunten voor de selectie van prioriteiten en actiesporen

WATER- EN BODEMKWALITEIT EN SAMENWERKING ALS TRANSVERSALE AANDACHTSPUNTEN

Tijdens de gesprekken met de stakeholders werden 'water- en bodemkwaliteit' en 'samenwerking' aangeduid als transversale aandachtspunten.

De stakeholders pleitten voor meer aandacht voor waterconservering en bodemkwaliteit en willen dat geen enkel LEADER-project hierop een negatieve impact heeft. Integendeel, de stakeholders zien liefst trajecten waarin de kwaliteit/kwantiteit van water en/of de bodem versterkt wordt. In trajecten die mogelijks een impact hebben op de waterkwantiteit en/of water/bodemkwaliteit vragen de stakeholders om in het projectvoorstel te duiden hoe die impact opgevolgd zal worden.

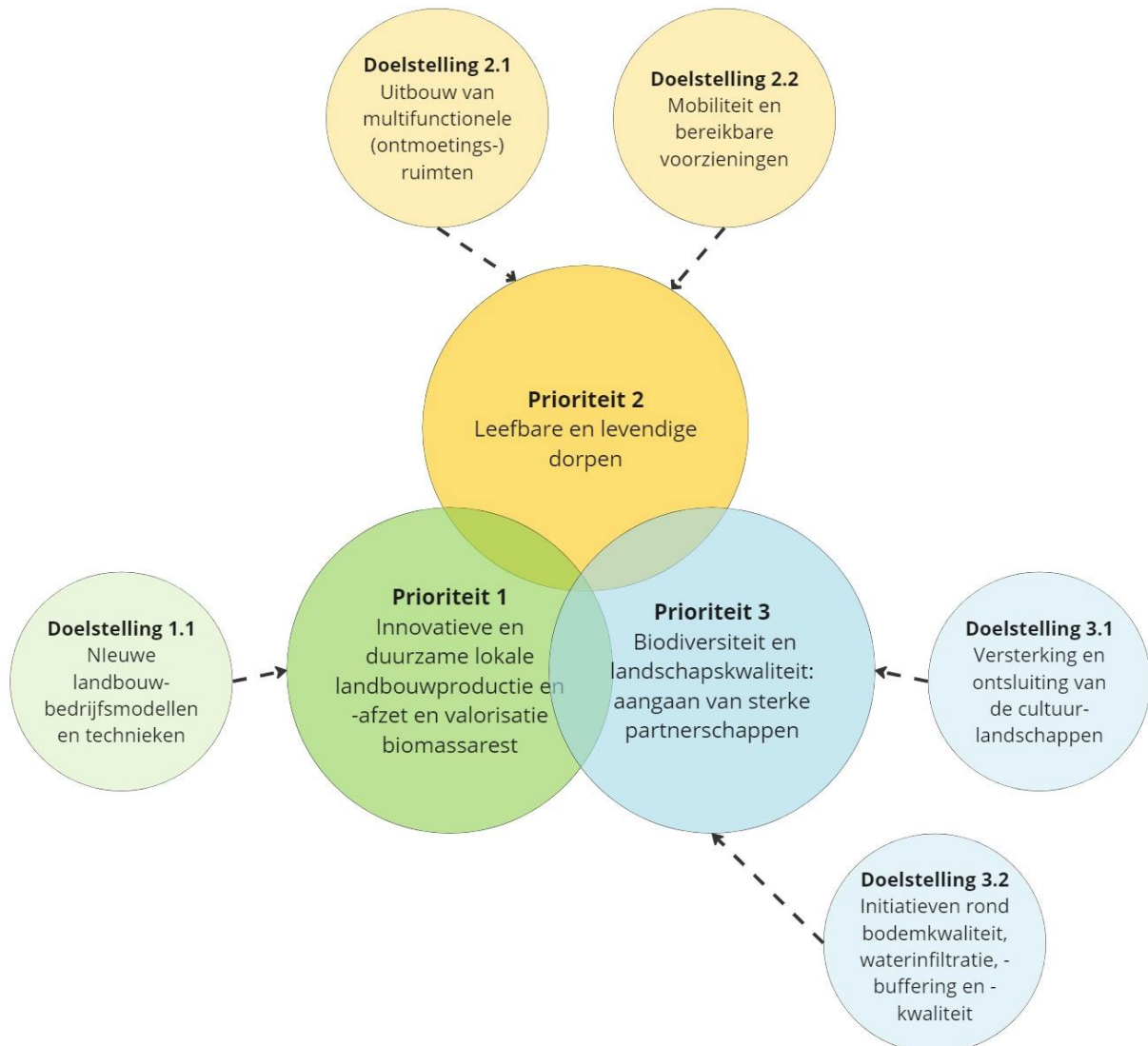
Daarnaast willen de stakeholders ook inzetten op sterke partnerschappen tussen een breed scala aan actoren en tussen LEADER-regio Maasland en andere LEADER-regio's. Om wezenlijk een stap vooruit te zetten moet er immers een brede gedragenheid en aandacht zijn voor thema's als landbouw, leefbaarheid en landschappen. Het liefst ziet men dan ook voornamelijk geïntegreerde projecten waarin diverse actoren de handen in elkaar slaan en waarin men zich niet laat beperken door de grenzen van de LEADER-regio.

5.2. Overzicht van de prioriteiten en doelstellingen

Regio Maasland wil tijdens de LEADER-periode '23-'27 via vijf doelstellingen inzetten op de drie Vlaamse prioriteiten. Onderstaande figuur geeft een overzicht van de doelstellingen en prioriteiten. De doelstellingen zijn gebaseerd op de input uit de omgevingsanalyse en de werksessies met de stakeholders. Verder in de tekst gaan we dieper in op elk van de doelstellingen.

Merk op: de benaming van de prioriteiten verwijst naar het Vlaamse beleid. Ze zijn breder dan de doelstellingen en actiesporen die voor de regio werden gekozen vanuit de omgevingsanalyse en de stakeholdersessies.

Figuur 4: Overzicht van de doelstellingen en prioriteiten.

5.3. Prioriteit 1: Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten

De eerste Vlaamse prioriteit mikt op landbouwproductie en de valorisatie van biomassa-resten. De stakeholders van LEADER-regio Maasland hebben ervoor gekozen om binnen deze prioriteit te focussen op projecten rond landbouwbedrijfsvoering en -technieken

5.3.1. Doelstelling 1.1: Nieuwe landbouwbedrijfsmodellen en technieken

SITUERING

Landbouwers worden geconfronteerd met de klimaatverandering, schaarste van hulpbronnen, nieuwe regels op vlak van leefmilieu, technologische veranderingen en veranderende voedsel-/dieetgewoonten van de consument enz.

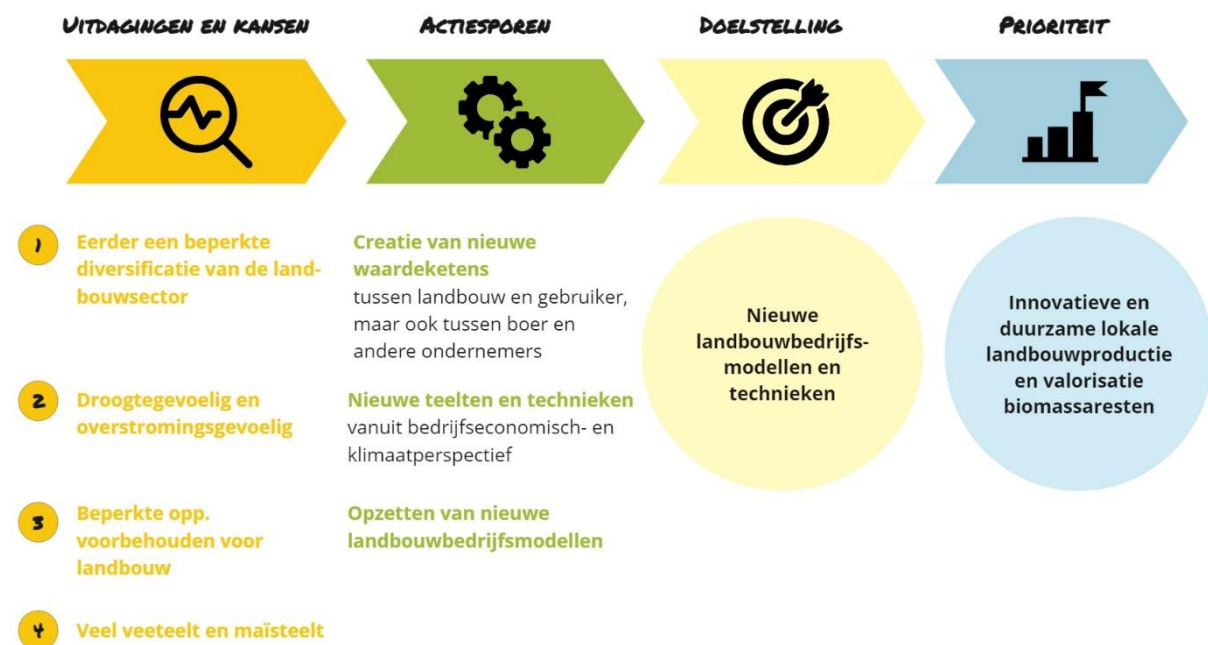

Landbouwbedrijven zullen zich (moeten) aanpassen aan deze wijzigende context en evoluties in onze maatschappij. Er blijft ruimte voor intensieve bedrijven, maar daarnaast ontstaan er kansen voor andere vormen van minder intensieve land- en tuinbouw. De verwachting is dat het geheel van land- en tuinbouwbedrijven in de toekomst meer divers zal zijn. In de Europese studie 'Farmers of the Future' worden twaalf profielen van landbouwers benoemd, waarbij boeren in hun bedrijfsvoering sterke linkjes maken met ofwel technologie, samenleving en/of natuur en landschap.²

Die landbouwtransitie dient begeleid te worden. Vanuit LEADER willen we land- en tuinbouwers ondersteunen die nieuwe bedrijfseconomische modellen en technieken verkennen en hierin innovatieve stappen vooruit nemen.

INTERVENTIELOGICA

In onderstaande figuur laten we zien hoe de doelstellingen en actiesporen voor de regio zijn opgebouwd vanuit de omgevingsanalyse (kansen en uitdagingen). Tegelijk wordt duidelijk gemaakt dat de doelstellingen passen en bijdragen aan de Vlaamse prioriteiten voor plattelandontwikkeling en de provinciale kadernota.

Wat?	<p>Omwille van leefmilieucriteria staat intensieve land- en tuinbouw op sommige plaatsen onder druk. Binnen deze doelstelling willen we land- en tuinbouwers ondersteunen in het verkennen van nieuwe kansrijke sporen en bedrijfsmodellen en/of technieken al dan niet gecombineerd met nieuwe activiteiten.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Nieuwe teelten, waarbij rekening wordt gehouden met zowel de droogtegevoeligheid als de overstromingsgevoeligheid van de regio ▶ Nieuwe niches; ▶ Nieuwe manieren om gewassen te beschermen tegen ongedierte; ▶ Nieuwe waardeketens en linkjes met andere sectoren (bijv. gezondheid, cosmetica...); ▶ Linkjes met de samenleving (zorglandbouw, toerisme,...);
------	---

² Lees meer: [Farmers of the future](#).

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Linken met landschap en natuur (agro-forestry, high nature value farming,...).
Doelstelling	<p>Nieuwe toekomstperspectieven bieden voor (jonge) landbouwers</p> <p>Vernieuwen/verduurzamen: inpassen van de landbouwbedrijfsvoering aan de verwachtingen op vlak van leefmilieu, klimatologie of economie (bijv. waterbesparende technieken, bodemversterkende technieken...)</p> <p>Verbreden/diversifiëren: bijv. nieuwe teelten, energie, valorisatie van biomassa, linken met andere sectoren...</p>
Aansluiting bij regionale identiteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Volgens het gewestplan is slechts een beperkt aandeel (37,1%) van de oppervlakte in regio Maasland voorbehouden voor landbouw. ▶ Het LEADER-gebied Maasland heeft in het westen een zandbodem en in het oosten een zandlemige bodem. Dit resulteert in landbouwactiviteiten die voornamelijk gericht zijn op maïsteelt (30,9 % aandeel in teelt) en graslanden voor de veeteelt (30,1% aandeel in teelt). Dit neemt niet weg dat er ook andere teelten voorkomen: bijv. asperges en wijnbouw.” ▶ De regio is overstromingsgevoelig door de aanwezigheid van de Maas. ▶ Het westen van regio Maasland is zeer gevoelig voor droogte, voornamelijk in de Hoge Kempen. Daarnaast zijn ook ten noorden, ter hoogte van Maaseik en Kinrooi, en ten zuiden, ter hoogte van Lanaken, belangrijke delen van de oppervlakte gevoelig voor droogte. ▶ Het aantal hoeveproducenten in regio Maasland is doorheen de jaren sterk toegenomen. Het aantal zorgboerderijen en biologische landbouwbedrijven is daarentegen gestagneerd.
Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale kadernota platteland	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Verdere diversificatie van land- en tuinbouw, met aandacht voor duurzame businessmodellen, nieuwe teelten en niches. ▶ Deze doelstelling past ook binnen de Vlaamse voedselstrategie waarin er o.a. bijzondere aandacht gaat naar een voedselsysteem binnen ecologische grenzen, naar de verbinding tussen boer en burger en naar de veerkracht van de voedselindustrie.
Aandachtspunten	<p>Binnen de verschillende sporen van diversificatie staat het belang van een duurzaam verdienmodel voor de landbouwer voorop. Daarbij moeten de landbouwers centraal staan: het zijn zij die de transitie moeten realiseren.</p>
Actiesporen en voorbeelden van acties	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Opzetten van nieuwe landbouwbedrijfsmodellen. ▶ Creatie van nieuwe waardeketens tussen landbouw en gebruiker, maar ook tussen boer en andere ondernemers <ul style="list-style-type: none"> - Landbouwverbreiding richting toerisme (beleving op de hoeve organiseren), zorglandbouw, korte keten,... - B2B samenwerkingen tussen boer en andere ondernemingen die een waarde toevoegen aan land- en tuinbouwproducten ▶ Verkennen van nieuwe teelten, zowel vanuit bedrijfseconomisch perspectief als inspeland op klimaatverandering <ul style="list-style-type: none"> - Wijnbouw

	- Kansen en verdienmodellen verkennen met nieuwe teelten (hennep bv.)
Doelgroep(en)	Land- en tuinbouwbedrijven Begeleidingsorganisaties Ondernemingen Kennisinstituten

5.4. Prioriteit 2: Leefbare en levendige dorpen

Het leven in dorpen op het platteland spreekt inwoners aan, maar tegelijk kampen de Maasdorpen met een aantal uitdagingen, zoals het wegtrekken van voorzieningen of gebrekkige openbaar vervoersverbindingen.

Binnen deze tweede prioriteit willen we het leven in de dorpen aantrekkelijk maken of houden. Daarbij focussen we in het bijzonder op twee doelstellingen:

- ▶ Sociale cohesie en 'gemeenschapskracht';
- ▶ De bereikbaarheid en het aanbod van voorzieningen.

De twee doelstellingen zijn gemotiveerd vanuit volgende observaties:

- ▶ 'Ontmoeting' en ontmoetingsinfrastructuur is zowel een motor voor, als een gevolg van verbinding met het dorp en de gemeenschap.
  - Motor: (multifunctionele) ontmoetingsplekken – zowel in de binnen- als buitenlucht – zijn een noodzakelijke voorwaarde om contact tussen mensen te laten ontstaan;
  - Gevolg: een ontmoetingsplek voorzien is niet voldoende voor sociaal contact. Bewoners gaan elkaar opzoeken en samenwerken vanuit een gedeelde fierheid, tevredenheid en verbondenheid over de plek waar ze wonen. Identiteit en woonkwaliteit lokken m.a.w. initiatief en sociale cohesie uit.

Vandaar dat we in dit LEADER-programma een doelstelling voorzien om te werken rond multifunctionele gemeenschapsinfrastructuur die ruimte kan bieden voor ontmoeting tussen diverse doelgroepen. Daarnaast is het stimuleren en bewaren van de regionale identiteit opgenomen als een transversaal aandachtspunt.

- ▶ Uit recent leefbaarheidsonderzoek in West-Vlaanderen (2022, niet-publiek rapport), weten we dat voorzieningen niet altijd in de dorpen zelf aanwezig moeten zijn, maar wel op een redelijke afstand en goed bereikbaar. Om die bereikbaarheid te verzekeren zijn er vanuit het continuüm 'people-link-mobility' (dixit de Britse geograaf Malcolm Moseley) twee dominante sporen, die we samenvatten als 'mobiele diensten' en 'mobiele mensen'.³ Bij mobiele diensten brengen we de voorzieningen naar de mensen, bij mobiele mensen brengen we de mensen naar de voorzieningen.
- ▶ Elders in Europa zien we dat bewoners voor diensten en dienstverlening niet alleen rekenen op publiek initiatief, maar zelf ook de handen uit de mouwen steken. In de publicatie 'Goed voor elkaar dorpen' (2022) bracht de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen (LVKK) in Nederland, elf prachtige voorbeelden samen.⁴ Binnen LEADER willen we dit soort van zelfvoorziening door bewonersgroepen aanmoedigen.
- ▶ Het is de 'ervaren leefbaarheid' (Frans Thissen, 2007) waar we binnen deze LEADER-periode extra aandacht aan willen schenken, uit de ervaring van de voorgaande programmaperiode en de vraag vanuit het middenveld dat hier het luidst klinkt. (Dit blijkt uit het groot aantal projectconcepten dat in de voorgaande programmaperiode werd ingediend onder het thema 'Leefbare Dorpen').

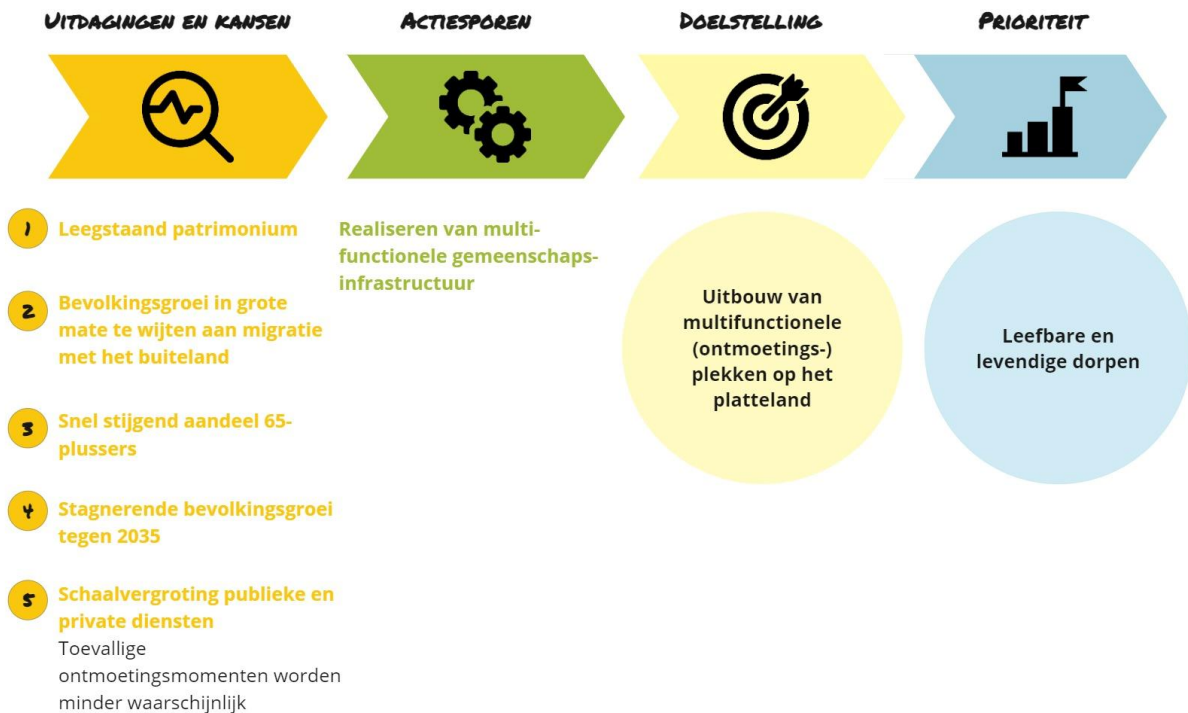
³ MOSELEY M. (2003), Rural Development: Principles and Practice. SAGE Publications, 227 pagina's.

⁴ <https://www.lvkk.nl/fileadmin/nieuws/GoedvoorElkaarDorpen.pdf>

5.4.1. Doelstelling 2.1: Uitbouw van multifunctionele (ontmoetings-)ruimten

INTERVENTIELOGICA

In onderstaande figuur laten we zien, hoe de doelstellingen en actiesporen voor de regio zijn opgebouwd vanuit de omgevingsanalyse (kansen en uitdagingen). Tegelijk wordt duidelijk gemaakt dat de doelstellingen passen en bijdragen aan de Vlaamse prioriteiten voor plattelandontwikkeling en de provinciale kadernota.

Wat?	De realisatie van nieuwe of vernieuwde gemeenschapsinfrastructuur in de dorpen die multifunctioneel kan worden gebruikt. Deze realisaties kunnen zowel in- als outdoor zijn. Ingeval van gebouwen, kan dit gekoppeld worden aan de herinvulling of nevenbestemming van beeldbepalende gebouwen (oud gemeentehuis, pastorie, kerk,...).
Doelstelling	De verbondenheid en ontmoeting tussen bewoners faciliteren Ontmoetingsruimten creëren of optimaliseren
Aansluiting bij SWOT en regionale identiteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Bestaande leegstaand patrimonium (kerken, pastorie...) ▶ De bevolkingsprognoses tonen dat de bevolkingsgroei in de regio Maasland tussen 2022 en 2035 zal stagneren. ▶ Het aandeel 65+ zal de komende jaren toenemen; van 21,2% op vandaag naar 27,2% in 2035. Om vereenzaming tegen te gaan is het belangrijk om in te zetten op voldoende en goed bereikbare ontmoetingsplaatsen. ▶ De bevolkingsgroei in de regio Maasland is in grote mate te wijten aan migratie met het buitenland. Om nieuwe inwoners te verbinden met de bestaande inwoners zijn er voldoende ontmoetingsmogelijkheden nodig. ▶ Er voltrekt zich een schaalvergroting van publieke en private diensten (banken, postkantoren, mutualiteiten...) waardoor de toevallige ontmoetingen bij de bakker,

	in de winkel... minder vanzelfsprekend worden. Dit gaat ten nadele van de sociale cohesie of sociale inclusie.
Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale kadernota platteland	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Multifunctionele infrastructuur ▶ Dorpsidentiteit ▶ Verhogen van de woonkwaliteit ▶ Multifunctionele, kwalitatieve open ruimte in het dorp
Aandachtspunten	<p>Inspiratie rond multifunctionele ontmoetingsinfrastructuur is te vinden in de studie dorpshuizen op het Vlaamse platteland (IDEA Consult, 2022), in opdracht van de Vlaamse Landmaatschappij. Uit deze studie komen vijf belangrijke randvoorwaarden naar voren voor een geslaagd project</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Aan de basis van een project moet een dorpsvisie liggen die duidelijk maakt hoe de indiener zijn project situeert binnen de bredere context. Hoe kan het project bijdragen aan de leefbaarheid en levendigheid van het dorp? ▶ Het project moet gemeenschapsgericht en multifunctioneel zijn en dus meerdere doelgroepen en belangen dienen. ▶ In het project moet er een sterke betrokkenheid bestaan van bewoners, verenigingen, ondernemers en lokale besturen, zodat ze samen toe kunnen werken naar het 'gewenste' dorp. Het lokaal bestuur kan diverse rollen opnemen, van initiator tot ondersteunende partner. ▶ In de mate van het mogelijke moet het project rekening houden met de ruimtelijke en architecturale kwaliteit van het dorp zodat de ontmoetingsplek ook het beeld van het dorp versterkt. ▶ Ook moet er aandacht zijn voor klimaat, energie en het gebruik van duurzame materialen. <p>De projecten moeten over meer gaan dan stenen alleen, de infrastructuur moet ten dienste staan van het verhogen van de leefbaarheid en de sociale cohesie, het aanpakken van vereenzaming enz.</p> <p>Een toekomstbestendig en toekomstgericht beheer van de ontmoetingsinfrastructuur is hierin belangrijk.</p>
Actiesporen en voorbeelden van acties	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Realiseren van multifunctionele gemeenschapsinfrastructuur: <ul style="list-style-type: none"> - Kan in bestaand (leegstaand) patrimonium zijn, maar ook in de open ruimte - Gericht op ontmoeting tussen diverse doelgroepen, maar ook op andere functies: bijv. vertrekpunt deelmobiliteit, dienstverleningspunt enz. - Het project kan mogelijks gemeenschapsinitiatieven faciliteren (bijv. het verenigingsleven) en/of kan een aanknopingspunt zijn voor publieke en private partijen om hun dienstverlening decentraal aan te bieden. <p>Bijv. Generatietuinen, gedeelde plekken waar jong en oud kunnen vertoeven en ontmoeten</p> <p>Bijv. Oprichten van een dorpspunt of, buurthuis en of ontmoetings-plusplus-plekken</p>
Doelgroep(en)	Ondernemers, inclusief land- en tuinbouwers

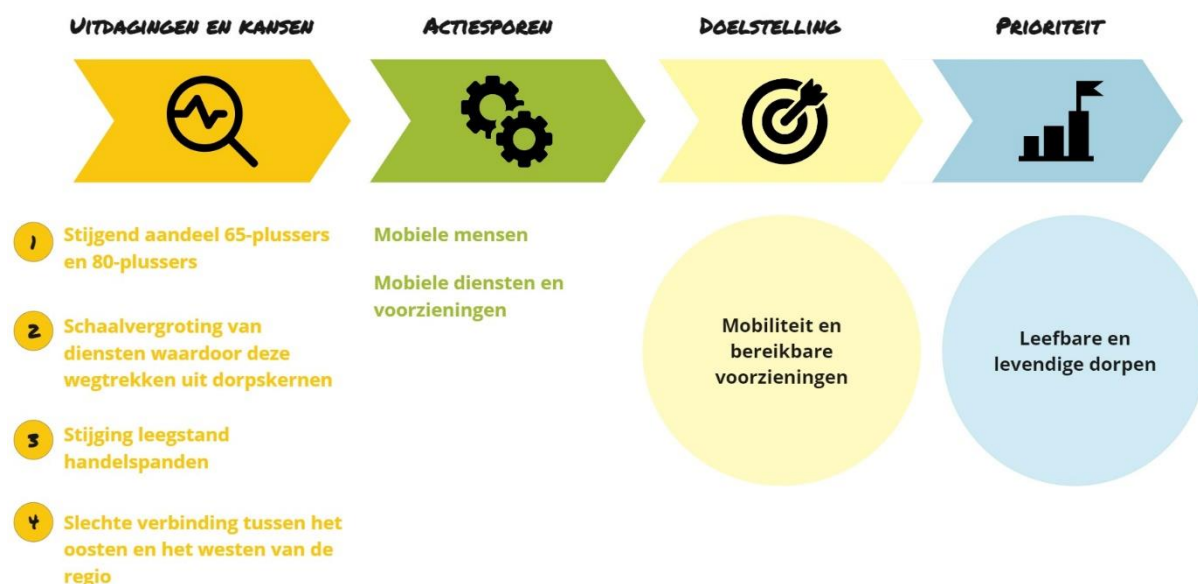

	Bewoners(groepen) Lokale besturen en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden Verenigingen en vzw's Scholen en zorgvoorzieningen
--	--

5.4.2. Doelstelling 2.2: Mobiliteit en bereikbare voorzieningen

INTERVENTIELOGICA

In onderstaande figuur laten we zien hoe de doelstellingen en actiesporen voor de regio zijn opgebouwd vanuit de omgevingsanalyse (kansen en uitdagingen). Tegelijk wordt duidelijk gemaakt dat de doelstellingen passen en bijdragen aan de Vlaamse prioriteiten voor plattelandontwikkeling en de provinciale kadernota.

Wat?	Binnen deze doelstelling spelen we op twee manieren in op het gebrek aan voorzieningen in de landelijke dorpen: <ul style="list-style-type: none"> ▶ door mensen mobieler te maken en; ▶ door diensten en voorzieningen wieltjes te geven
Doelstelling	Het beter bereikbaar en toegankelijk maken van dienstverlening en voorzieningen.
Aansluiten bij SWOT en regionale identiteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Leegstaand patrimonium (kerken, pastorie...) ▶ De bevolkingsprognoses tonen dat de bevolkingsgroei in de regio Maasland tussen 2022 en 2035 zal stagneren. ▶ Het aandeel 65+ zal de komende jaren toenemen; van 21,2% op vandaag naar 27,2% in 2035. Ook het aandeel 80-plussers zal stijgen. Met name die laatste groep is vaker zorgbehoevend en minder mobiel.

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Schaalvergroting van publieke en private diensten (banken, postkantoren, mutualiteiten,...) waardoor deze wegtrekken uit de dorpskernen. ▶ De omgevingsanalyse toont tussen 2012 en 2022 een terugloop in het aantal handelspanden (maar niet in de winkelvloeroppervlakte) en een stijging van het aantal leegstaande handelspanden. ▶ De inwoners van de regio maken overwegend gebruik van de auto. Een omslag naar meer collectief vervoer of andere modi dient verder aangemoedigd. Desondanks is er op heden een slechte voorziening van openbaar vervoer tussen de dorpskernen. ▶ Belangrijke uitdagingen qua mobiliteit tussen de dorpen en met name tussen het oosten en westen van regio Maasland
Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale kadernota platteland	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Quick-wins mobiliteit ▶ Oplossingen vervoersarmoede of vervoer op maat ▶ Dorpsidentiteit ▶ Decreet basisbereikbaarheid (de last-mile, combimobiliteit, de nieuwe mobiliteitscentrale) ▶ Het regionaal mobiliteitsplan 2030-2050 voor vervoerregio Limburg waarin de ambitie tegen 2030 wordt gelegd op een modal split van 40% duurzame verplaatsingen en een daling van 15% voertuigkilometers.
Aandachtspunten	<p>Bij projecten die inzetten op digitalisering moet er bijzondere aandacht zijn voor ouderen en mensen die digitaal minder geletterd zijn.</p> <p>Kostenefficiëntie: de meerwaarde van het decentraal aanbieden van diensten moet opwegen tegenover de kostprijs.</p> <p>Binnen LEADER gaat mobiliteit niet over de aanleg van reguliere infrastructuur (bijv. functionele of toeristische fietsverbindingen), of het inrichten of verbeteren van openbaar vervoer, maar over kleinere initiatieven die de mobiliteit op lokaal vlak verbeteren of om de zogenaamde 'last mile' mee af te leggen. Bijzondere aandacht gaat daarbij naar de minder mobiele groepen (bvb deelfietsen- of wagens).</p> <p>Binnen deze doelstelling dient ook voldoende aandacht te gaan naar netwerking en samenwerking op dorpsniveau tussen professionele en niet-professionele actoren om zo behoeften en noden m.b.t. voorzieningen en diensten proactief bloot te leggen.</p> <p>Eventueel gebruik maken of activeren van 'het grijs kapitaal' en van vrijwilligers om initiatieven mee draaiende te houden. Gebruik maken van hun kennis, kracht en talenten.</p>
Actiesporen en voorbeelden van acties	<p>Mobiele diensten en voorzieningen</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Mobiele publieke dienstverlening. Bijv. mobiele bib, een mobiel of draagbaar dienstencentrum, 'hubs' van lokale dienstencentra in de plaatselijke ontmoetingscentra... ▶ Mobiele winkelvoorzieningen. Bijv. mobiele locatie waar mensen eten en drinken kunnen kopen (korte keten waar mogelijk). ▶ Digitale voorzieningen en diensten. Bijv. 3D-loket, online buurtplatformen om spullen uit te lenen of buurtbewoners te helpen bij kleine klusjes...

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Het kleine helpen: Een team zorgzame burens of buurtgezellen die kleine '15-minuten' taakjes opnemen: boodschappen meebrengen, een praktisch taakje uitvoeren, binnenlopen voor een tas koffie, iemand meenemen naar een activiteit in de gemeente... <p>Mobiele mensen</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Delen van vervoersmiddelen. Bijv. autodelen, fietsdelen (Riksja in Pelt voor ouderen of rolstoelfiets) ▶ Trage wegen die dorpen verbinden met goed uitgeruste kernen en die het oosten en het westen van de regio verbinden.
Doelgroep(en)	<p>Lokale besturen en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden</p> <p>Sociale organisaties, dienstverleners allerhande.</p> <p>Bedrijven en handelaars</p> <p>Verenigingen en vzw's</p> <p>Scholen en zorgvoorzieningen</p> <p>Begeleidingsorganisaties</p>

5.5. Prioriteit 3: Biodiversiteit en landschapskwaliteit

De derde prioriteit in het LEADER-programma '23-'27 heeft betrekking tot biodiversiteit en landschapskwaliteit. Thema's als klimaat, droogte, water, biodiversiteit en leefmilieu staan hierin centraal.

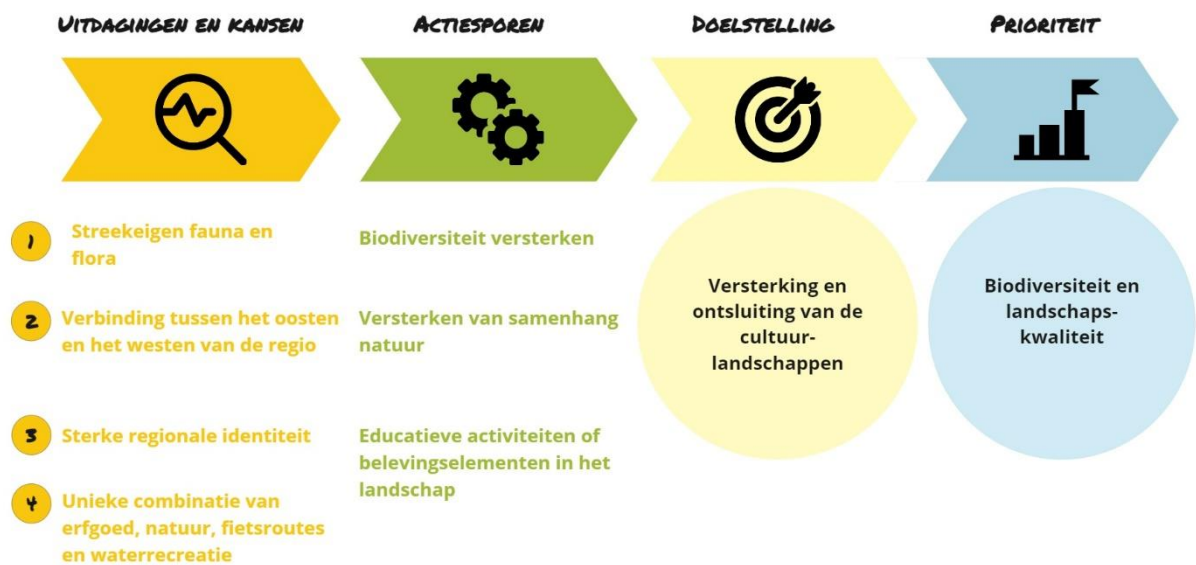
We voorzien binnen deze prioriteit twee doelstellingen: enerzijds een doelstelling rond het versterken en ontsluiten van cultuurlandschappen, anderzijds een doelstelling rond bodemkwaliteit en waterinfiltratie, -buffering en -kwaliteit.

5.5.1. Doelstelling 3.1: Versterking en ontsluiting van de cultuurlandschappen

INTERVENTIELOGICA

In onderstaande figuur laten we zien, hoe de doelstellingen en actiesporen voor de regio zijn opgebouwd vanuit de omgevingsanalyse (kansen en uitdagingen). Tegelijk wordt duidelijk gemaakt dat de doelstellingen passen en bijdragen aan de Vlaamse prioriteiten voor plattelandsontwikkeling en de provinciaal kadernota.

Wat?	<p>Landschapskwaliteit versterken en eventueel -herstel van het landschap.</p> <p>Cultuurlandschappen zijn voortdurend onderhevig aan verandering, vandaar ook de naam. Toch willen we niet dat de waarde en identiteit van de landschappen fundamenteel worden geraakt. Door het stoppen van landbouwers, sijpelen in het landschap storende elementen binnen die de eigenheid en homogeniteit verstoren en als 'verrommeling' worden ervaren.</p>
Doelstelling	<p>De kwaliteiten van de cultuurlandschappen versterken en verrommeling tegengaan. Op die manier willen we o.a. het ecohydrologische systeem van de landschappen beschermen en versterken, zodanig dat het beter in staat is om 'schokken' op te vangen (nattere winters, hevigere zomeronweders, langdurige hitte- en droogteperiodes, ...).</p> <p>Het verhogen van de biodiversiteit, gekaderd in het versterken van de symbiose tussen de verschillende functies van de open ruimte.</p> <p>Daarnaast willen we ook inzetten op beleving van de landschappen voor inwoners en bezoekers. Essentieel is daarbij dat er wordt ingezet op bewustwording rond de waarde van het cultuurlandschap.</p>
Aansluiting bij SWOT en regionale identiteit	<p>Het Maaslandse cultuurlandschap kenmerkt zich door een combinatie van waardevolle en goed ontsloten natuurgebieden, open landschappen rond de Maas, een diversiteit aan landbouwactiviteiten, verspreid erfgoed (typische Maasdorpen, kasteeldomeinen, mijnerfgoed in Eisden), waterrecreatie en een uitgebreid wandel- en fietsroutenetwerk. Deze combinatie maakt het Maasland aantrekkelijk voor bezoekers en recreanten.</p> <p>De verbinding tussen het oosten en westen van de regio ontbreekt her en der.</p> <p>In het Nationaal Park Hoge Kempen en de Maasvallei zijn streekeigen fauna en flora te vinden.</p>
Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale kadernota platteland	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ondersteuning van geïntegreerde oplossingen, die vanuit partnerschappen en expertise uit het werkveld tot stand komen en bijgevolg op een breed draagvlak berusten, ook in functie van de toeristische beleving en het al bestaande fiets- en wandelnetwerk. Het landschappelijk potentieel van de regio uitspelen als een troef. ▶ Living labs/proeftuinen vanuit de landbouwsector

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Uitvoering van Europese (IHD-doelen, soortenbeschermingsplannen) en Vlaamse natuurdoelstellingen (duurzaam behoud van regionaal belangrijke biotopen, prioritaire soorten in Vlaams natuurbehoud, natuur- en bosuitbreidingen ikv AGNAS, ...).
Aandachtspunten	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Projecten dienen evenwichtig de verschillende functies van de open ruimte met elkaar te verbinden en mogen het evenwicht van de verschillende functies in de open ruimte niet onomkeerbaar impacteren. ▶ Versterking van beleving en medegebruik van het landschap. ▶ Projecten mogen geen negatieve impact hebben op waterkwantiteit en -kwaliteit en dienen een opstap te zijn naar een grotere klimaatrobustheid.
Voorbeelden van acties	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Versterken samenhang van natuur <ul style="list-style-type: none"> - Herstel van 'verrommeling' van het landschap; - Het versterken van regionale natuurwaarden in een geclusterde aanpak tussen natuur en landbouw, ook tussen het oosten en het westen van de regio; - Versterken kleinschalig netwerk van kleine landschapselementen; - Geïntegreerde acties en maatregelen met win-win voor landbouw én natuur. ▶ Biodiversiteit versterken <ul style="list-style-type: none"> - Natuurlijke elementen in het (cultuurlandschap creëren als rust- en foerageerkansen voor diersoorten; - Beheer en aanplanting van streekeigen plant- en boomsoorten ter bevordering van de biodiversiteit; - Lokaal versterken leefgebied regionaal belangrijke soorten; - Acties ter bevordering van migratiemogelijkheden van bedreigde diersoorten in het cultuurlandschap. ▶ Educatieve activiteiten of belevingselementen in het landschap <ul style="list-style-type: none"> - Projecten rond de samenhang en samenwerking landbouw en natuur; - STEM-educatie op de boerderij (STEM: science, technology, engineering en mathematics); - Beleving van het landschap verhogen voor bewoners, recreanten en bezoekers.
Doelgroep(en)	<p>Land- en tuinbouworganisaties</p> <p>Landschaps- en natuurverenigingen, landeigenaars en beheerders</p> <p>Bedrijven en verenigingen in educatie, recreatie en toerisme</p> <p>Lokale besturen en intergemeentelijke verenigingen</p> <p>Private organisaties en vzw's</p>

5.5.2. Doelstelling 3.2: Initiatieven rond bodemkwaliteit en waterinfiltratie, -buffering en -kwaliteit

INTERVENTIELOGICA

In onderstaande figuur laten we zien hoe de doelstellingen en actiesporen voor de regio zijn opgebouwd vanuit de omgevingsanalyse (kansen en uitdagingen). Tegelijk wordt duidelijk gemaakt dat de doelstellingen passen en bijdragen aan de Vlaamse prioriteiten voor plattelandontwikkeling en de provinciale kadernota.

Wat?	Initiatieven om bodemkwaliteit te verbeteren, bodemuitdroging te bestrijden, overstromingen te voorkomen en/of te mediëren, het beschikbare water optimaal te benutten en waterkwaliteit te verbeteren. Daarbij denken we aan initiatieven in zowel dorpen als (landbouw)landschappen.
Doelstelling	Het verzekeren van een optimale waterhuishouding in functie van biodiversiteit, bodemkwaliteit, -productiviteit. Het tegengaan van zowel droogte als overstromingen en het verbeteren van water- en bodemkwaliteit
Aansluiten bij SWOT en regionale identiteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Regio Maasland is een weinig verharde regio, met veel groen. De regio bestaat in het westen uit grote groengehelen met De Hoge Kempen, Het Bergerven, De Brand-Jagersborg en uitlopers zoals de Het Stamprooierbroek en St.-Maartensheide. Ten oosten bevindt zich de Maasvallei. Daarnaast is er ook een grote aanwezigheid van toegankelijk groen. ▶ De regio is overstromingsgevoelig door de aanwezigheid van de Maas. ▶ Het westen van regio Maasland is zeer gevoelig voor droogte, voornamelijk in de Hoge Kempen. Daarnaast zijn ook ten noorden, ter hoogte van Maaseik en Kinrooi, en ten zuiden, ter hoogte van Lanaken, belangrijke delen van de oppervlakte gevoelig voor droogte.

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Water- en bodemkwaliteit staan in heel Vlaanderen onder druk, zo ook in regio Maasland.
Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale kadernota platteland	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Living labs/ proeftuinen vanuit de landbouwsector ▶ Ondersteuning van geïntegreerde oplossingen, die vanuit partnerschappen en expertise uit het werkveld tot stand komen en bijgevolg op een breed draagvlak berusten
Aandachtspunten	<p>Gezien deze maatregelen in alle gemeenten aan de orde zijn, zullen we de middelen selectief moeten richten op:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ vernieuwende projecten; ▶ (kritische) plaatsen, waar ingrepen de grootste impact ressorteren.
Voorbeelden van acties	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Bovengrondse bergingscapaciteit vergroten (bufferen): bijv. natuurlijke bufferzones, compartimenteren van waterlopen i.f.v. sturen van het waterpeil, sponslandschappen, sportterreinen met waterbuffering (water opvangen om terreinen te besproeien)... ▶ Ondergrondse infiltratiecapaciteit verhogen (infiltreren): infiltratiepoelen, ontharding van dorpskernen... ▶ Waterbesparende gewassen en teelttechnieken en milieuvriendelijke ongediertebestrijding en bemesting. ▶ Acties om het thema 'water' onder de aandacht te brengen bij het brede publiek. Bijv. de Geveltuinbrigade (van Gent), kampioenschappen tegelwippen... ▶ Acties om de bodemkwaliteit te verbeteren.
Doelgroep(en)	<p>Land- en tuinbouworganisaties en -bedrijven</p> <p>Landschaps- en natuurverenigingen, landeigenaars en beheerders</p> <p>Lokale besturen en intergemeentelijke verenigingen</p> <p>Kenniscentra</p>

6. Samenwerking met andere LEADER-regio's

Vanuit Europa en de Vlaamse overheid (oproepreglement van VLM) wordt gevraagd om een deel van de LEADER-middelen in te zetten op samenwerking met andere LEADER-regio's binnen en buiten Vlaanderen. Het is niet eenvoudig om daar nu al voorafnames rond te doen, gezien ook de andere LEADER-regio's op dit moment bezig zijn met de opmaak van hun programma en nog niet duidelijk is hoe de doelstellingen en actiesporen aan elkaar raken. Toch voorzien we om minstens het verplichte minimum van €125.000 (zie oproepreglement VLM) te besteden aan samenwerkingsprojecten.

Om snel perspectief te krijgen op interessante mogelijkheden tot samenwerking voorzien we bij aanvang van het programma:

- ▶ Een opstartevent met de verschillende LEADER-groepen in de provincie Limburg om ambities uit te wisselen en samenwerking te verkennen;
- ▶ Een brainstorm met LAG-leden over mogelijke samenwerking met andere LEADER-gebieden.

Op verschillende thema's zijn er cross-overs met de burens. Zonder hierin limitatief te willen zijn, denken we bijvoorbeeld aan de mogelijkheid van samenwerkingsprojecten rond natuur en landschappen met de Maasgemeenten aan Nederlandse zijde en in het kader van het park Hoge Kempen.

7. Samenstelling en werking van de Lokale Actiegroep

7.1. Juridische structuur en samenstelling

De coördinatie van het LEADER-programma en de ondersteuning van de werking van de Lokale Actiegroep, wordt opgenomen door het provinciebestuur van Limburg, dat hierbij optreedt als administratief en financieel eerstverantwoordelijke van de Lokale Actiegroep.

SAMENSTELLING, VOORZITTERSCHAP, ENGAGEMENT

De Lokale Actiegroep is verantwoordelijk voor de sturing, organisatie en animatie van het LEADER-programma. De groep moet:

- ▶ enerzijds in staat zijn om voldoende af te dalen in de regio;
- ▶ anderzijds voldoende in staat zijn om naar buiten kijken (netwerking met andere LEADER-regio's).

Het is een publiek-privaat partnerschap, waarbij het merendeel (minstens 51%) van de leden vanuit het private middenveld komen.

De kandidaat Lokale Actiegroep Maasland is samengesteld uit een geheel van partners waarin de lokale besturen uit het afgebakend gebied en de sociaaleconomische sectoren van het gebied vertegenwoordigd zijn, rekening houdend met de doelstellingen van de voorliggende Lokale ontwikkelingsstrategie.

Het voorzitterschap zal waargenomen worden door de gedeputeerde voor landbouw en platteland om op deze manier een generalistische en objectieve kijk te behouden op het programma en de projectwerking binnen de regio. De voorzitter heeft geen stemrecht.

In Tabel 5 is een voorstel van de samenstelling van de LAG opgenomen, samengesteld op basis van een representatieve vertegenwoordiging van de LEADER-regio en een spreiding over de drie onderscheiden thema's. Na de goedkeuring van het LOS en de kandidaat LAG zal de samenstelling van LAG definitief vastgelegd worden en wordt een samenwerkingsovereenkomst tussen alle LAG-leden afgesloten. Dit wordt bekrachtigd in de opstartvergadering van de LAG.

De samenstelling van de kandidaat LAG is geen statisch gegeven. Leden van de LAG kunnen ervoor kiezen hun engagement in de LAG op te zeggen. Daarnaast kunnen niet-leden uit de private sector uit het LEADER-gebied een gemotiveerde aanvraag indienen om tot de LAG toe te treden. De LAG zal vervolgens deze aanvraag bespreken en hierover een beslissing treffen rekening houdend met de representativiteit voor de LEADER-regio.

Tabel 5: Samenstelling LAG

Vertegenwoordiging vanuit de besturen
Provinciebestuur Limburg
Gemeentebestuur Kinrooi
Gemeentebestuur Maaseik
Gemeentebestuur Dilsen-Stokkem
Gemeentebestuur Maasmechelen
Gemeentebestuur Lanaken
Vertegenwoordiging plattelandsactoren vanuit het middenveld
Prioriteit 1: Landbouw en energie
Proef- en Vormingscentrum voor de Landbouw (PVL)
Boerenbond
Prioriteit 2: Leefbare en levendige dorpen
Landelijke Gilde
Stebo
Ferm
SAAMO
Arbeidskansen vzw
Prioriteit 3: Landschappen en water
Boerennatuur Vlaanderen
Limburgse milieukoepel
Regionaal Landschap Kempen en Maasland

JURIDISCHE STRUCTUUR

De Provincie Limburg, directie Ondernemen, dienst Landbouw en Platteland neemt de rol van administratief en financieel eerstverantwoordelijke op voor de Lokale Actiegroep Maasland.

De Lokale Actiegroep Maasland opteert voor de vorm van een interbestuurlijke vereniging. De interbestuurlijke vereniging is juridisch een samenwerkingsverband zonder rechtspersoonlijkheid en zonder beheersoverdracht en heeft de uitvoering van de voorliggende Lokale Ontwikkelingsstrategie tot opdracht.

Conform het decreet Lokaal bestuur d.d. 2017-12-22, art 392 t/m 395, zal een samenwerkingsovereenkomst worden afgesloten tussen de betrokken partners en lokale besturen. Deze zal binnen de zes maanden na

goedkeuring van de voorliggende Lokale Ontwikkelingsstrategie gefinaliseerd worden. Het decreet geeft alle partners de mogelijkheid om een inbreng te doen in deze interbestuurlijke vereniging in oprichting. Langs deze weg zal door de Provincie Limburg de rol van administratieve en financiële eerstverantwoordelijke worden opgenomen.

De bovengenoemde administratief en financieel eerstverantwoordelijke heeft ruime ervaring en expertise in het beheer van Europese programma's. Tijdens PDPOII en PDPOIII was ze al eerstverantwoordelijke voor de Limburgse Leadergroepen: de Plaatselijke Groep Leader Haspengouw en de Plaatselijke Groep Leader Kempen en Maasland. Daarnaast heeft de eerstverantwoordelijke ook ervaring opgedaan in andere programma's zoals Omgevingskwaliteit en vitaliteit op het platteland, EFRO, Interreg. Bovendien huisvest de Provincie Limburg ook de secretariaten van de andere Limburgse Leadergebieden, binnen de dienst Landbouw en Platteland. Dit zorgt voor een optimale coördinatie tussen de Lokale Actiegroepen en zo vormt de dienst Landbouw en Platteland het provinciaal aanspreekpunt m.b.t. plattelandsontwikkeling.

De Lokale Actiegroep zal samengesteld worden uit één vertegenwoordiger van elke partner en voor de gemeenten aangewezen onder de burgemeester, de schepenen of gemeenteraadsleden.

7.2. Besluitvorming en beoordeling van projecten, procedure voor belangenconflicten

Voor de besluitvorming en beoordeling van projecten volgen we de procedure die op Vlaams niveau werd uitgewerkt. Deze procedure verloopt in 3 stappen: projectinitiatie, vooraanmelding en formele indiening. Enkel in de laatste stap gaat het formeel over goedkeuren. De eerste twee stappen zijn voorbereidend.

Onderstaande figuur geeft de drie stappen in de procedure visueel weer. In onderstaande alinea geven we meer duiding bij elke fase van de projectbeoordeling.

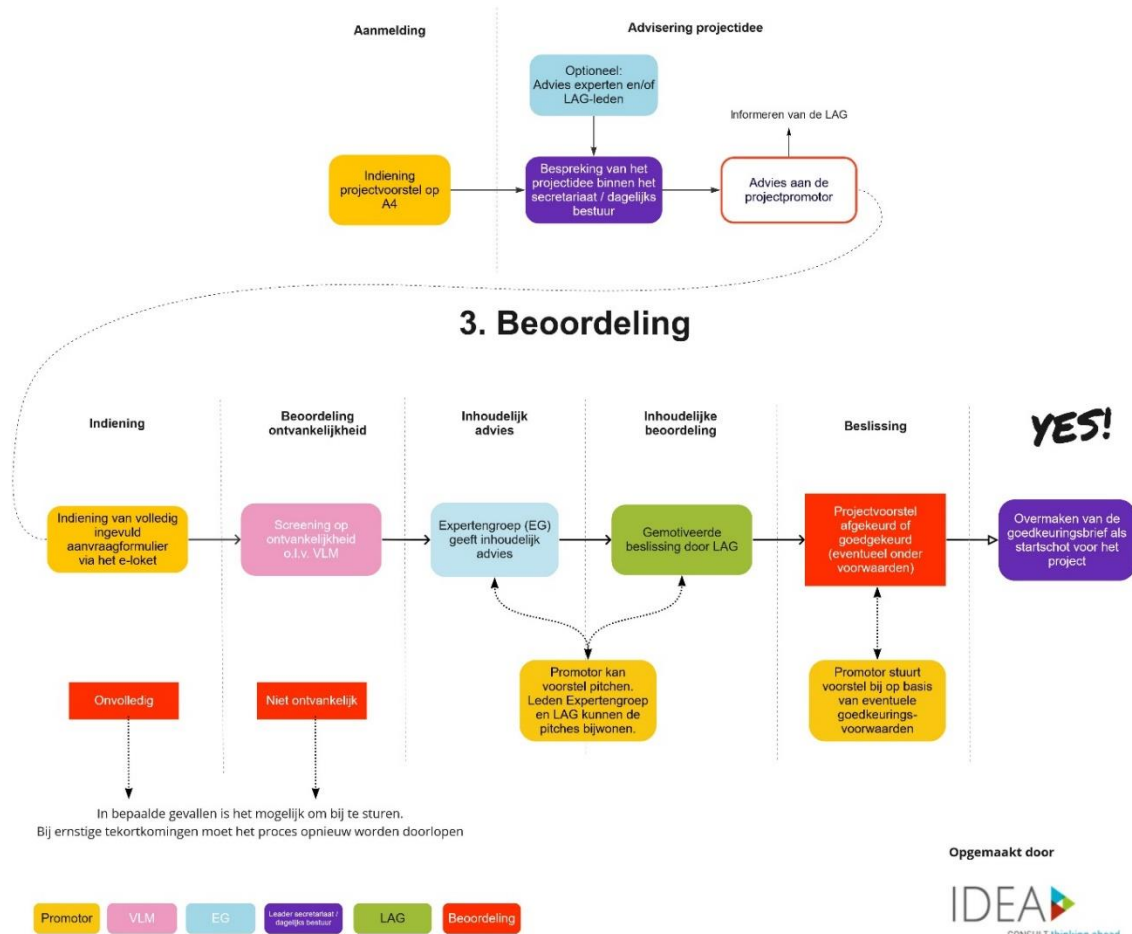

1. Projectinitiatie

Doel = LEADER bekendmaken,
goede projecten makelen en aantrekken

2. Vooraanmelding

Passen de projectideeën binnen LEADER?

PROJECTINITIATIE

Onder 'projectinitiatie' vatten we de continue aandacht van de LEADER-groepen voor het aantrekken en makelen van goede projecten. Het omvat het onder de aandacht brengen van de Lokale Ontwikkelingsstrategie en het stimuleren en verbinden van plattelandsbewoners en -verenigingen om projectvoorstellen uit te werken en in te dienen.

- ▶ De fase 'projectinitiatie' staat altijd open, maar kent vanzelfsprekend pieken in de periode van oproepen en mogelijkheid voor het indienen van projecten. De invulling varieert periodiek en volgt de ritmiek van oproepen (jaarlijks- halfjaarlijks, enz).

- ▶ De LAG-coördinator speelt een belangrijke rol in deze fase: zowel intern (LAG-leden engageren – zie verder) als extern (aanspreekpunt, go-between, makelaar om partijen samen te brengen en in contact met elkaar te brengen in functie van projectontwikkeling).
- ▶ In deze fase zetten we in op een brede en open communicatie om zoveel mogelijk actoren te bereiken, ook zij die niet-georganiseerd zijn en/of nog niet eerder hebben gehoord over LEADER.
- ▶ De invulling van deze fase is zowel receptief (contactpunt), als proactief (de boer opgaan, projecten makelen en aanjagen).
- ▶ Geen “controles” in deze fase, wel informeren, inspireren, en advies verstrekken. De vrije gespreksruimte die er is benutten om de geest van LEADER over te brengen op de regio-actoren: vrijblijvend advies geven, inspireren via voorbeeldprojecten, inspiratiesessies organiseren op locaties van eerdere LEADER-projecten, actoren samenbrengen, vormingsmomenten...
- ▶ Ook LAG-leden en experts kunnen tijdens deze fase al betrokken worden in de contactmomenten met (potentiële) promotoren.

VOORAANMELDING

De fase van vooraanmelding is bedoeld om na te gaan of projectideeën passen binnen LEADER. Deze fase geeft de kans om kandidaat-promotoren ten volle mee te nemen in de doelstellingen van de LOS en om de verwachtingen van de LAG te duiden. In deze fase zijn er drie stappen:

1. Indiening van het projectvoorstel door de promotor, in beknopte vorm, een 'A4' volstaat.
2. Bespreking van het projectidee binnen het secretariaat.
3. Vervolgens krijgen de promotoren feedback vanuit het secretariaat. De focus ligt daarbij op de inhoud van de voorstellen en de aansluiting ervan met de Lokale ontwikkelingsstrategie. Daarnaast worden promotoren ook geïnformeerd over formele vereisten die ze in acht moeten nemen bij indiening.

LAG-leden spreken zich in deze fase doorgaans niet rechtstreeks uit over projectvoorstellen, tenzij ervoor wordt gekozen om ook het advies van de LAG (en/of de Expertengroep) in te winnen.

FORMELE INDIENING EN BEOORDELING VAN PROJECTVOORSTELLEN

De derde fase gaat over de formele indiening van projectvoorstellen door de promotor via het e-loket. Van zodra de voorstellen formeel zijn ingediend worden ze beoordeeld aan de hand van vier typen van criteria (zie onderstaand kader).

De vier soorten beoordelingscriteria

1. Ontvankelijkheidscriteria;
2. Criteria die door de Expertengroep worden behandeld. Deze criteria zijn algemene kwaliteitscriteria voor projecten en LEADER-criteria met een generiek karakter: innovatie en multisectoraal/geïntegeerd, haalbaarheid, duurzaamheid;
3. Criteria die door de Lokale Actiegroep worden behandeld. Dit zijn criteria die het verband beoordelen van het project met de lokale context, de lokale strategie en de actoren.
4. Criteria die betrekking hebben op de LEADER-werking en het karakter van de procedure.

De Lokale Actiegroep zal zijn voorbereidend werk richten op de criteria die we hebben benoemd, maar zal in de finale goedkeuring alle criteria in rekening nemen en het project in zijn geheel beoordelen.

Projectvoorstellen worden eerst gescreend op ontvankelijkheid. De centrale diensten van de VLM nemen daarin de lead, weliswaar in overleg met de provincie en de LEADER-coördinator.

De ontvankelijkheidscriteria bestaan uit vier clusters:

1. Administratieve verplichtingen;
2. Financiële condities;
3. Aard van het project;
4. Statuut promotor

Als een voorstel niet ontvankelijk is wordt het afgewezen en gaat het niet door voor behandeling naar de Expertengroep en de LAG. De LAG wordt in kennis gesteld van de niet-ontvankelijkheid. Als het gaat over het ontbreken van een administratief stuk, kan een promotor dit binnen een periode van 14 dagen in orde brengen.

Tabel 64: Ontvankelijkheidscriteria

Criterium	Indicatoren
Administratieve verplichtingen	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De projectfiche moet uiterlijk op de indieningsdatum en volledig zijn ingediend. Dit enkel digitaal. ▶ De noodzakelijke vergunningen zijn aangevraagd, althans voor de vergunningen die op het ogenblik van de aanvraag gekend zijn. ▶ Voor infrastructuurwerken worden prijsoffertes, ramingen of een meetstaat meegestuurd. ▶ Ondertekende samenwerkingsovereenkomsten zijn toegevoegd indien gewerkt wordt met copromotoren
Financiële condities	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De maximale projectkost van het totale project bedraagt €1.000.000. ▶ Er is voldaan aan de volgende voorwaarden: <ul style="list-style-type: none"> - 15% eigen inbreng van de hoofd- en (eventuele) copromotoren - 35% cofinanciering ▶ Het project krijgt geen andere Europese, Vlaamse of provinciale subsidie
Aard van het project	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Het project wordt uitgevoerd binnen het afgebakende Leadergebied. ▶ Onderzoeksopdrachten en studies komen niet in aanmerking tenzij de studie wordt uitgevoerd ter voorbereiding van een concreet project en dit project deel uitmaakt van de projectaanvraag.
Statuut van de promotor	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De promotor en copromotor zijn begunstigden.

Na de beoordeling van de ontvankelijkheid volgt de inhoudelijke beoordeling van het project. Dat is een duobaan van de Expertengroep en de Lokale Actiegroep, met dien verstande dat de Lokale Actiegroep het laatste woord heeft, de Expertengroep treedt op als adviseur.

Vooraleer een voorstel behandeld wordt door de LAG, wordt het geadviseerd door de Expertengroep. De Expertengroep bestaat uit provinciale deskundigen met een expertise die raakt aan de plattelands thema's binnen

LEADER. Zo mogelijk niet enkel thema-experten, maar ook deskundigen met een multidisciplinaire focus, in lijn met het LEADER-uitgangspunt 'Multisectoraal en geïntegreerd'. De LAG-coördinator neemt deel als waarnemer.

De expertengroep richt zijn bespreking op volgende vier criteria:

1. Haalbaarheid;
2. Duurzaamheid;
3. Innovatie;
4. Multisectoraal en geïntegreerd.

Het advies van de Expertengroep is oriënterend, maar niet bindend ten aanzien van de Lokale Actiegroepen. Dat het LEADER-programma en de uitvoering ervan onder leiding staat van een lokaal publiek-privaat partnerschap, is namelijk een centraal uitgangspunt van LEADER. Als de LAG wenst af te wijken van het advies van de Expertengroep, moet dit wél grondig worden gemotiveerd.

Tabel 7: Beoordelingscriteria Expertengroep

criterium	Indicatoren
Haalbaarheid	Realistische duur en looptijd <ul style="list-style-type: none"> ▶ Het project heeft de intentie binnen de 3 maanden na goedkeuring te starten. ▶ De looptijd van het project is realistisch
	Heldere uitwerking <ul style="list-style-type: none"> ▶ Er ligt een duidelijke visie en een sterk concept aan de basis van het project. ▶ De beoogde impact en resultaten zijn benoemd en vertaald in indicatoren die meetbaar, relevant en bruikbaar zijn ▶ Het project is helder uitgewerkt in een stappenplan en duidelijke acties. ▶ De kritische succesfactoren zijn in kaart gebracht en te overwinnen. Het project besteedt specifiek aandacht aan kwaliteitszorg en kwaliteitsbewaking.
	Financieel plan <ul style="list-style-type: none"> ▶ Het project heeft een sluitend financieel plan, dat voldoet aan alle financieringsvoorwaarden: <ul style="list-style-type: none"> - De verhouding tussen de kostprijs en de omvang en de impact van het project is redelijk. - Er is een juiste inschatting gemaakt van de kosten (type, grootte). - De personeelskost staat in verhouding tot het project. - Zijn alle mogelijke inkomsten die het project zou genereren ingebracht? - In de handleiding staan verschillende (soorten) kosten die niet in aanmerking komen voor cofinanciering. Deze mogen niet zijn opgenomen in het aanvraagformulier en de financiële tabel.
	Impact en resultaat <ul style="list-style-type: none"> ▶ Zijn de impact en de beoogde resultaten voldoende concreet benoemd? ▶ Zijn de beoogde resultaten tegelijk ambitieus en realistisch?

Duurzaamheid	<p>Het project houdt rekening met de 3 facetten van duurzaamheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ economische duurzaamheid: positief effect op de lokale economie, werkgelegenheid, draagt bij tot de diversificatie van de economische structuur, is gericht op groeipotenties, speelt in op de natuurlijke rijkdommen van het gebied, of draagt bij tot inkomstenstijging en –diversificatie; ▶ ecologische duurzaamheid: het behoud van natuurlijke rijkdommen zoals uitputtelijke hulpbronnen (grondstoffen, brandstoffen, water, lucht,...), biodiversiteit en bossen en andere ruimte ingenomen door natuur. Gaat ook over het gebruik van FSC hout, duurzame mobiliteit, ...; ▶ sociale duurzaamheid: het tegengaan van sociale uitsluiting, toegankelijkheid, aandacht voor kwetsbare groepen, ...
Innovatie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Het project is innovierend voor de regio qua methodiek, problematiek, product, proces, markt, technologisch, sociaal, organisatorisch, financieel, strategisch. ▶ Het project geeft op een innovatieve manier invulling aan een reële nood op het platteland ▶ Het project wordt uitgevoerd door een innovatief of vernieuwend partnerschap.
Multisectoraal geïntegreerd	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Er wordt meerwaarde gerealiseerd op verschillende beleidsdomeinen tegelijk. ▶ Het project wordt vanuit verschillende invalshoeken benaderd, zodat 'voortuitgang' op één domein niet ten koste gaat van een ander domein.

Bespreking en finale beoordeling door de LAG. De beslissing over projecten is de volle bevoegdheid van de Lokale Actiegroep. Zij kan zich in haar motivatie beroepen op alle goedkeuringscriteria, maar gelet op het feit dat het project al door de Expertengroep werd getoetst, zal zij zich in hoofdzaak richten op criteria die te maken hebben met lokale context, strategie en actoren.

Tabel 8: Beoordelingscriteria Lokale Actiegroep

criterium	Indicatoren
Bijdrage aan de Lokale Ontwikkelingsstrategie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De doelstelling van het project past binnen de doelstellingen en prioriteiten van de Lokale Ontwikkelingsstrategie 2023-2027 ▶ Het project is complementair met andere projecten van de ontwikkelingsstrategie en/of andere projecten binnen de regio?
Bereik en continuïteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De projectpromotor streeft een maximaal bereik van actoren en doelgroepen na. ▶ Het project heeft een voorbeeldfunctie of een hefboomeffect. ▶ Het project is overdraagbaar naar andere gemeenten/gebieden. ▶ Het project is geen eendagsvlieg en levert inspanningen om te kunnen blijven bestaan en impact te hebben op lange termijn. ▶ Het project draagt bij aan de verspreiding van kennis over LEADER én het project en haar resultaten via opleiding en vorming, demo's, website, evenementen, pers, ...
Promotor en capaciteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Werd het project door de meest geschikte aanvrager ingediend:

	<ul style="list-style-type: none"> - heeft de promotor kennis van het gebied?⁵ - is de promotor al actief in het gebied? - heeft de promotor kennis van de diverse plattelandssectoren? - heeft de promotor ervaring met de materie? <ul style="list-style-type: none"> ▶ De personeelscapaciteit is realistisch: <ul style="list-style-type: none"> - Is er een duidelijke trekker voor het project? - Is er voldoende expertise en voeling met de materie (referenties)? - Beschikt de promotor over de juiste expertise en uitrusting voor de uitvoering of latere exploitatie van het project? - Is er back up voorzien ingeval het wegvallen van een medewerker? - Voorziet men eventuele externe ondersteuning om inhoudelijke of administratieve verplichtingen na te komen? ▶ Kan de promotor de continuïteit van de opgestarte werking structureel verankeren?
Bottom-up	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Werkt het project met en voor de inwoners van het gebied? ▶ Wordt het project aangedragen, of ondersteund door de doelgroep, de bevolking, de buurt of de regio-actoren?
Samenwerking	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Er is een haalbare samenwerking met andere actoren, die voordelen oplevert voor alle partijen. ▶ De bijdrage van de verschillende partners is helder, geduid en gemotiveerd. ▶ Er worden geen belangrijke partijen over het hoofd gezien, die belangrijke toegevoegde waarde zouden kunnen brengen in het project.
Gebiedsgericht	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De problematiek of methodiek is specifiek voor het projectgebied ▶ Het project is gedragen door het gebied ▶ Het project geeft een meerwaarde aan de streekidentiteit ▶ Het project is complementair met andere lokale en regionale beleidsplannen en beleidsinitiatieven zoals gemeentelijke structuurplannen, toeristische plannen of regiovisies.
Innovatie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Geeft het project op een innovatieve manier invulling aan een reële nood in de regio? ▶ Is het project geen reguliere werking van de promotor/copromotor en is het geen kopie van een bestaand project?

⁵ Als de standplaats van de promotor buiten het gebied ligt, moet hij zijn betrokkenheid bij het gebied kunnen aantonen in de projectfiche. De resultaten van het project moeten steeds ten goede komen aan het LEADER-gebied, maar kosten die enkel nodig zijn om het project tot stand te brengen (zoals personeelskosten en bijhorende overheadkosten) kunnen wel buiten het gebied gemaakt worden.

De laatste stap bestaat uit het meedelen van de beslissing van de LAG aan de promotor. Promotoren van goedgekeurde projecten ontvangen een goedkeuringsbrief. In functie van transparantie is een publieke consultatie mogelijk van het verslag van de LAG, met daarin de beoordeling van de projecten.

Doorheen de beoordelingsfase bestaat de mogelijkheid dat promotoren hun voorstel mondeling toelichten of 'pitchen'. Doelstelling is om op korte tijd een goede impressie te krijgen van de promotor en zijn of haar project en eventuele onduidelijkheden uit te klaren.

Zo'n ronde van toelichting staat open voor de leden van de Expertengroep, en voor de LAG-leden. Om de werkdruk te beperken kunnen deze sessies digitaal verlopen zodat experts en LAG-leden op een gerichte manier kunnen deelnemen op basis van hun expertise of eventuele vragen. De sessies kunnen ook worden opgenomen en op een later moment worden teruggekeken.

7.3. Secretariaat: dagelijkse coördinatie, administratie en personeel

De coördinatie van het LEADER-programma en de ondersteuning van de werking van de Lokale Actiegroep, wordt opgenomen door het provinciebestuur van Limburg, dat hierbij optreedt als administratief en financieel eerstverantwoordelijke van de Lokale Actiegroep. De Provincie Limburg stelt hiervoor een LEADER-coördinator ter beschikking voor de hele projectperiode tot 2030.

Taken Leadersecretariaat:

- ▶ Het verzorgen van de dagdagelijkse werking van de Lokale Actiegroep;
- ▶ Het beheren van het budget als een goede huisvader (onderverdeeld in jaartranches) dat ter beschikking wordt gesteld voor het LEADER-gebied;
- ▶ Het zorgen voor het financieel beheer van de werkingsmiddelen van de Lokale Actiegroep;
- ▶ Het faciliteren van de vergaderingen van de Expertengroep en de Lokale Actiegroep en het verzorgen van de administratie;
- ▶ Het zorgen voor een goede inhoudelijke, administratieve en financiële opvolging van de projecten en de werking van de Lokale Actiegroep;
- ▶ Het op de voet volgen van de provinciale, Vlaamse en Europese ontwikkelingen met betrekking tot plattelandsontwikkeling;
- ▶ Het voorzien in de nodige opleiding voor de medewerkers en de leden van de Lokale Actiegroep, daarbij ondersteund door de beheersdienst en het Vlaams Ruraal Netwerk;
- ▶ Het ontwikkelen van promotiemateriaal en sensibilisering- en infosessies voor potentiële promotoren;
- ▶ Het verzorgen van de communicatie over het programma in het gebied;
- ▶ Het voeren van regelmatige communicatie met betrekking tot de vergaderingen van de Lokale Actiegroep en de stand van zaken van het programma;
- ▶ Het proactief op zoek gaan naar goede ideeën die kunnen bijdragen aan de realisatie van de Lokale ontwikkelingsstrategie als projectmakelaar en deze toeleiden naar het programma;
- ▶ Het begeleiden van de projectindieners en het bezorgen aan de begunstigden van alle instructies van de beheersdienst;
- ▶ Het informeren van de begunstigden over de eisen inzake de verstrekking van gegevens aan de beheersdienst en inzake de registratie van de output en de resultaten;
- ▶ Het informeren van promotoren over de beslissingen van de Lokale Actiegroep;

- ▶ Het toezien op en vermijden van onregelmatige Europese en Vlaamse dubbele financiering, dit tezamen met de beheersdienst;
- ▶ Het toezien op het vermijden van belangenconflicten;
- ▶ Het toezien op en vermijden van fraudebestrijding;
- ▶ Het uitvoeren van door de beheersdienst of het VMC gedelegeerde taken in het kader van de administratieve controle van de betalingsaanvragen van projecten;
- ▶ Het uitvoeren van de investeringscontrole van investeringsprojecten aan de hand van richtlijnen die de beheersdienst daartoe voorziet;
- ▶ Het verstrekken van de nodige inlichtingen aan het VMC en de beheersdienst i.v.m. de uitvoering van de Leadermaatregel;
- ▶ Maakt minstens één keer binnen de programmaperiode een evaluatie op
- ▶ Het monitoren en evalueren van de indicatoren;
- ▶ Samenwerking initiëren en onderhouden met andere LEADER-secretariaten binnen Vlaanderen en daarbuiten met het oog op het ontwikkelen en uitvoeren van samenwerkingsprojecten onder meer gericht op kennisuitwisseling;
- ▶ Het optreden als ambassadeur voor het gebied samen met de LAG-leden zowel binnen als buiten de regio;
- ▶ Het uitvoeren van eventuele andere taken die na overleg door het Vlaams Managementcomité of de beheersdienst worden gedelegeerd.

8. Communicatie

Communicatie krijgt binnen het LEADER-programma '23-'27 een centrale plaats. Het objectief is enerzijds om met het programma zoveel mogelijk mensen en organisaties te bereiken en anderzijds om ervoor te zorgen dat de inzichten die gegenereerd worden tijdens en door het LEADER-programma, maximaal gedeeld worden.

We geven hieronder meer uitleg over de communicatiedoelen, de doelgroepen die we willen bereiken en de middelen die we hiervoor zullen inzetten.

COMMUNICATIEDOELEN

De communicatiestrategie dient vier doelen:

1. Verhogen van kennis over de lokale ontwikkelingsstrategie;
2. Positieve houding en sterk draagvlak realiseren;
3. Stimuleren tot actie;
4. Op de hoogte houden van alle betrokken actoren en instanties.

Het eerste communicatiedoel is gericht op het verhogen van kennis over de lokale ontwikkelingsstrategie:

- ▶ De doelstellingen en actiesporen van het ontwikkelingsplan bekend maken;
- ▶ De contactgegevens van de secretariaatsmedewerkers vlot ter beschikking stellen;
- ▶ De Europese publiciteitsrichtlijnen en andere communicatieverplichtingen bekend maken;
- ▶ De uitvoering en de resultaten van de lokale ontwikkelingsstrategie onder de aandacht brengen.

Het tweede communicatiedoel is gericht op het creëren van een positieve houding en een sterk draagvlak bij de stakeholders binnen en buiten de regio. Meer specifiek hebben we het over:

- ▶ Het verwerven van een positief imago van de Lokale Actiegroep;
- ▶ Het verwerven van een positieve naamsbekendheid en globale bekendheid van de lokale ontwikkelingsstrategie en de Leadermethodiek;
- ▶ Het bevorderen van een sterk draagvlak voor LEADER en het realiseren van een hoge betrokkenheid bij de ontwikkelingsstrategie.

Het derde communicatiedoel is gericht op het stimuleren tot actie bij LAG-leden en potentiële promotoren. Meer specifiek richten we ons op:

- ▶ Duidelijke informatie over de mogelijkheden en de ondersteuning vanuit het programma, zodat er actief gebruik van gemaakt wordt.
- ▶ Het weghalen van de drempels die mensen en organisaties ervaren tegenover het programma. We willen duidelijk maken dat iedereen er beroep op kan doen en op een eenvoudige manier zijn ideeën kan aftoetsen en bespreken (contact met de coördinator, indienen van een projectidee op A4, etc.).

Het vierde communicatiedoel is het permanent op de hoogte houden van alle betrokken instanties bij het programma en de verantwoording van de ingezette middelen. We hebben het dan over het informeren van het programmasecretariaat, VLM, VRN, deputatie en provincieraad, het plattelandsloket, de provinciale diensten, de PG-leden en de leden van de Expertengroep. Deze communicatie moet een goede afstemming verzekeren tussen alle beleidsinstanties die zich met het provinciale, het Vlaamse en het Europese plattelandsbeleid inlaten en een goede wisselwerking tot stand brengen tussen het plattelandsbeleid als een transversaal gegeven en het sectoraal beleid op vlak van toerisme, ruimte, wonen, vrije tijd, cultuur, etc.

COMMUNICATIEDOELGROEPEN

De communicatiestrategie is gericht op volgende groepen:

- ▶ (Potentiële) promotoren, copromotoren en partners; Daarbij willen we zover mogelijk afdalen in de regio, zodat we ook kleine organisaties en verenigingen bereiken;
- ▶ LAG-leden, leden van de Expertengroep;
- ▶ Het brede middenveld in de regio, zowel publieke, intermediaire als private organisaties;
- ▶ Provinciale organen en diensten: deputatie en provincieraad, provinciale diensten;
- ▶ Programmasecretariaat, VLM, VRN en andere overkoepelende communicatie-instanties over Europees beleid
- ▶ Het 'grote publiek': jongvolwassenen, gezinnen en senioren

COMMUNICATIEMIX EN MIDDELEN

Voor de communicatie willen we diverse kanalen en middelen inzetten:

- ▶ Een overzichtelijke website waarop alle informatie over het programma is te vinden.
- ▶ Fysieke communicatiemomenten waaronder een startmoment van het LEADER-programma in de regio.
- ▶ Elke LEADER-oproep zal breed verspreid worden, ook naar de (lokale) pers.
- ▶ De communicatiekanalen van de partners zullen maximaal worden aangesproken. Denk onder andere aan de infobladen van de gemeenten, maar ook de publicaties van de middenveldorganisaties.
- ▶ Alle promotoren worden eraan gehouden om te communiceren over (de resultaten van) hun project.

VERPLICHTE VERMELDING VAN DE LEADER-STEUN

De Europese Commissie verbindt aan haar subsidieverstrekking specifieke communicatievoorwaarden. Daarmee wil ze de Europese steun voor het platteland onder de aandacht brengen van een breder publiek.

In de communicatie en de informatievoorziening door de promotoren en de LAG moet in ieder geval de bijdrage aan de Europese Commissie aan het ontwikkelingsplan telkens worden aangegeven via de verplichte logovermelding. Centraal in de communicatievoorwaarden staat dat de projectpromotoren en –uitvoerders zoveel mogelijk uitdragen dat hun project mede tot stand is gekomen dankzij Europese middelen voor plattelandsbeleid. Aan de projectpromotoren wordt deze voorwaarde bij de toekenning van de steun opgelegd.

OPENBAARHEID

De projectresultaten en een overzicht van alle toegekende en lopende projecten kunnen te allen tijde en door alle belanghebbenden bij het secretariaat opgevraagd worden.

Er zullen ook maximale inspanningen worden gedaan om op de website van het programma een actueel overzicht te geven van de goedgekeurde projecten.

9. Monitoring en evaluatie

De LAG wil bewust en kritisch omgaan met de financiële middelen die worden ingezet voor plattelandsontwikkeling. Daartoe worden zowel op programma- als projectniveau maatregelen genomen.

ZELFEVALUATIE DOOR DE COÖRDINATOR EN DE LAG

De Lokale Actiegroep zal op periodieke tijdstippen haar eigen werking (en die van de Expertengroep), de uitvoering van de goedgekeurde projecten en de uitvoering van de globale ontwikkelingsstrategie evalueren.

Op dagelijkse basis is de **coördinator** de eerstelijnsverantwoordelijke voor het toezicht en de evaluatie van de projecten. Vanuit zijn nauw contact met de (co)promotoren stimuleert en ondersteunt hij/zij de promotoren om hun resultaten te behalen. Hij/zij ziet ook toe op hun tussentijdse declaraties. De coördinator kan uit eigen beweging of op vraag van de Lokale Actiegroep, knelpunten ter bespreking voorleggen aan de Lokale Actiegroep.

De **Lokale Actiegroep** zal op permanente basis aandacht hebben voor de voortgang en goede uitvoering van de projecten. Ze zal minstens jaarlijks kritisch stilstaan bij de uitvoering van alle lopende projecten en initiatief nemen als de voortgang onduidelijk is. Ze zal daarbij de promotoren ofwel mondeling of schriftelijk vragen om toelichting of verduidelijking.

Naar aanleiding van de jaarlijkse evaluatie van de projecten, zal de Lokale Actiegroep ook haar eigen werking en die van de Expertengroep onder de loep nemen: de samenstelling, de besluitvorming over de projecten, het omgaan met belangenconflicten, etc.

Na drie jaar zal er een grondige tussentijdse evaluatie plaatsvinden waarbij de Lokale Actiegroep de ontwikkelingsstrategie in haar geheel zal evalueren. Ze zal nagaan of alle prioriteiten voldoende aan bod komen en/of er accenten verlegd dienen te worden. Mogelijks hebben zich ook in de omgeving veranderingen of ontwikkelingen voorgedaan die aanleiding geven voor een bijsturing van de strategie.

MONITORING EN INDICATOREN

Voor de opvolging van de resultaten van de verschillende projecten, zal de Lokale Actiegroep rapporteren op de gemeenschappelijke indicatoren die gelden voor alle LEADER-groepen in Vlaanderen.

Tabel 9: De acht verplichte resultaatindicatoren voor LEADER

Doelstelling	Indicatoren
1. Dekking van LEADER percentage van de plattlandsbevolking vallend onder plaatselijke ontwikkelingsstrategieën	Percentage van de plattlandsbevolking vallend onder plaatselijke ontwikkelingsstrategieën
2. Slimme transitie plattelandseconomie	Aantal ondersteunde "slimme dorpen"-strategieën/projecten
3. Aansluiting van het platteland van Europa	Aandeel van de plattlandsbevolking dat betere toegang tot diensten en infrastructuur door GLB-steun geniet.
4. Bevordering van de sociale inclusie	Aantal personen dat onder ondersteunende projecten voor sociale inclusie valt
5. Betere organisatie van de voorzieningsketen	Aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroeperingen, -organisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen die worden ondersteund door GLB.
6. Milieu- en klimaat gerelateerde prestaties door investeringen in plattlandsgebieden	Aantal verrichtingen dat bijdraagt aan doelstellingen inzake milieuduurzaamheid, matiging van en aanpassing aan klimaatverandering in plattlandsgebieden.
7. Groei en jobs in plattlandsgebieden	Nieuwe in GLB-projecten ondersteunde jobs.
8. Ontwikkeling van de plattlandseconomie	Aantal met GLB-steun gesteunde plattlandsbedrijven, incl. bio-economiebedrijven.

Daarnaast stelt de Lokale Actiegroep voor zichzelf per doelstelling twee eigen indicatoren voorop om de voortgang op te volgen, zie tabel 9. Deze indicatoren zullen o.a. een belangrijke rol spelen in de halfwegevaluatie van het programma door de Lokale Actiegroep (zie hoger).

Tabel 10: indicatoren voor het opvolgen van de resultaten per doelstelling

Doelstelling	Indicatoren
Landbouw	Aantal landbouwers die nieuwe landbouwbedrijfsmodellen verkennen, inclusief verbreding Aantal landbouwbedrijven die nieuwe teelten verkennen
Dorpen	Nieuwe multifunctionele dorpsinitiatieven Nieuwe dorpsgemeenschappen/netwerken
Mobiliteit en bereikbaarheid voorzieningen	Nieuwe vormen van decentrale diensten Nieuwe vervoersoplossingen
Landschap	Aantal cultuurlandschappen dat werd opgevaardeerd (ha) Toename streekeigen flora

	Toename aantal belevingselement
Water en bodem	Bijkomende waterbuffering (in capaciteit, m ³) Verhoogde infiltratiemogelijkheden (in m ²) Aantal hectare waarin gewerkt wordt aan bodemkwaliteit

10. Financiering projecten en financieel plan

BUDGET LOKALE ACTIEGROEP MAASLAND

Het totale budget voor LEADER 2023-2027 in Vlaanderen, zoals ingediend bij Europa, is 50,5 miljoen euro. De Lokale Actiegroepen krijgen, volgens onderstaande verdeelsleutel, elk een deel van dat budget. De middelen, per LAG, kunnen om bovenstaande reden pas na de goedkeuring van de Leadergebieden en LAG's definitief bepaald worden

Verdeelsleutel:

- ▶ Opmaak LOS: € 25.000 per ontvankelijke kandidaat LEADER-gebied
- ▶ Realisatie LOS:
  - Vaste bijdrage LAG-werking: € 408 250 per erkend goedgekeurd LOS
  - Resterend bedrag wordt verdeeld onder de erkende LAG's volgens de verdeelsleutel:

$$2/3 \frac{\text{open ruimte LEADERgebied}}{\sum \text{oppervlakte open ruimte alle LEADERgebieden Vlaanderen}} + 1/3 \frac{\text{Inwoners Leadergebied}}{\sum \text{inwoners alle LEADERgebieden Vlaanderen}}$$

Bij de aanmelding van de kandidaat Leadergebieden en LAG's heeft de beheersdienst al indicatief een verdeling opgemaakt. Op basis van deze indicatieve verdeling wordt het budget voor de LAG Maasland geraamd op € 992.915,88. De hiernavolgende bedragen zijn gebaseerd op deze raming en zullen na de goedkeuring en de definitieve verdeling van het budget voor LEADER 2023-2027 geactualiseerd worden.

BUDGET VOOR DE LEADER-COÖRDINATIE EN HET SECRETARIAAT

De kosten voor werking van de LAG, zowel personeels- als operationele kosten, mogen maximaal 25% van het budgetdeel 'Realisatie LOS', voor de hele projectperiode, tot 2030, bedragen.

BUDGET PER PRIORITEIT

Onderstaande tabel geeft een indicatie van hoe het LEADER-budget voor de periode '23-'27 zal worden verdeeld. We beperken ons tot een reservatie op het niveau van de drie prioriteiten om de LAG ruimte te laten voor verdere detaillering en verfijning op het niveau van de actiesporen en oproepen.

De percentages zijn indicatief, er kunnen dus nog (beperkte) verschuivingen plaatsvinden tijdens de periode afhankelijk van de ingediende projectvoorstellen en wijzigende contextfactoren.

Tabel 5: budget per prioriteit

Prioriteiten en doelstellingen	Budget (%)
Prioriteit 1: landbouw en energie	25%
Prioriteit 2: leefbare en levendige dorpen	40%
Prioriteit 3: biodiversiteit en landschappen	35%
TOTAAL	100%

Het grootste gewicht ligt bij de laatste twee prioriteiten, iets minder nadruk ligt op de eerste prioriteit. Deze verdeling is gebaseerd op de omgevingsanalyse en het overleg met de stakeholders.

STEUNPERCENTAGE EN COFINANCIERING PROJECTEN

Maximale subsidiëring vanuit LEADER: 65% van de subsidiabele projectkost

Cofinanciering van minimaal 35%, waarvan minimaal 15% eigen inbreng van de hoofd- en (eventuele) copromotoren

Voor de projecten, uitgezonderd microprojecten, wordt de volgende maximale en minimale projectkost vooropgesteld:

- ▶ Maximale projectkost: 1.000.000 euro;
- ▶ Minimale projectkost: 30.000 euro

Voor microprojecten is er geen minimale projectkost en bedraagt de maximale projectkost 12.000 euro.

Met de minimale projectkost willen we al te grote versnippering vermijden. Bij echt kleinschalige projecten, moeten partijen de handen in elkaar slaan om samen tot een robuuster project te komen met voldoende kritische massa (in de vorm van koepelprojecten).

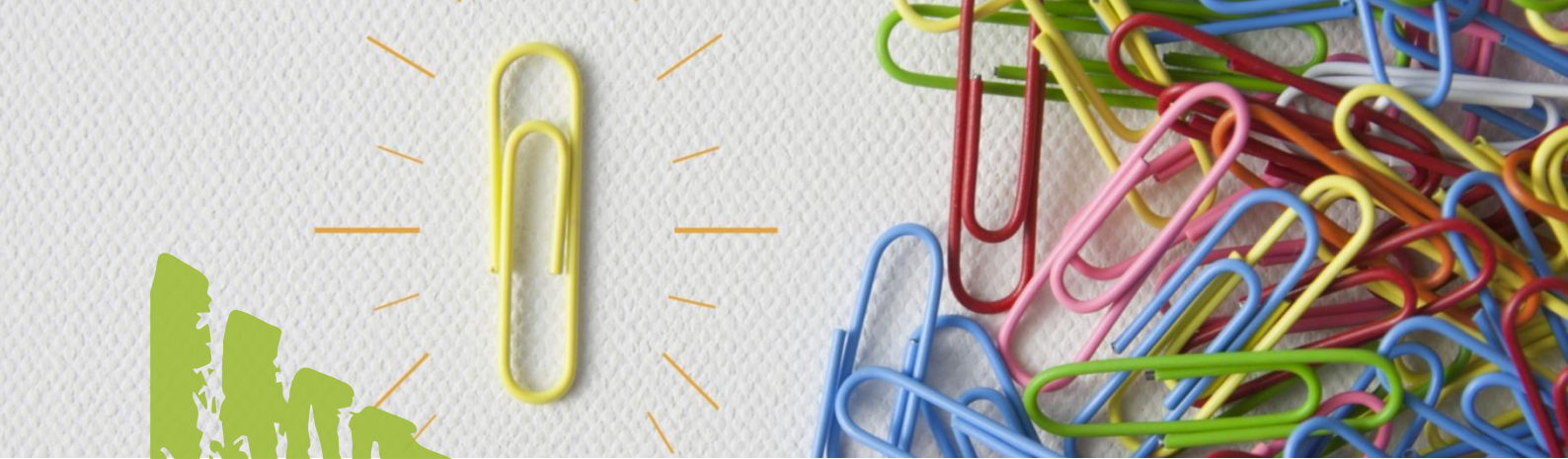
BEGUNSTIGDEN

Voor elk van de 3 prioriteiten worden de volgende categorieën van mogelijke begunstigden bepaald:

- ▶ publiekrechtelijke rechtspersonen (gemeenten, openbare instellingen,...)*;
- ▶ non-profitorganisatie met rechtspersoonlijkheid uit de private sector (vzw's, stichtingen);
- ▶ non-profitorganisatie met rechtspersoonlijkheid uit de publieke sector (bv. OCMW 's, intercommunales, autonome overheidsbedrijven);
- ▶ coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (CVBA) met een sociaal oogmerk of actief op vlak van natuur- en landschapszorg;
- ▶ non-profitorganisaties zonder rechtspersoonlijkheid (feitelijke verenigingen);
- ▶ Natuurlijke personen komen enkel in aanmerking bij microprojecten.

* Voor microprojecten komen lokale besturen (gemeenten, gemeentelijke verzelfstandigde agentschappen, intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, OCMW's en verzelfstandigde agentschappen van het OCMW) niet in aanmerking.

Bijlagen

A.1 / Omgevingsanalyse Maasland

In de omgevingsanalyse schetsen we de kenmerken van regio Maasland: wat kenmerkt de regio en maakt de regio uniek? We benoemen ook de sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen.

De omgevingsanalyse vormt de onderbouw voor de keuze van de doelstellingen en actiesporen voor het programma.

1.1 Situering van de LEADER-regio Maasland

Voor de periode 2023-2027 telt de provincie Limburg vier LEADER-gebieden. Deze omgevingsanalyse richt zich op de regio Maasland.

De LEADER-regio Maasland telt 5 gemeenten met in totaal 124.640 inwoners (1/1/2022).

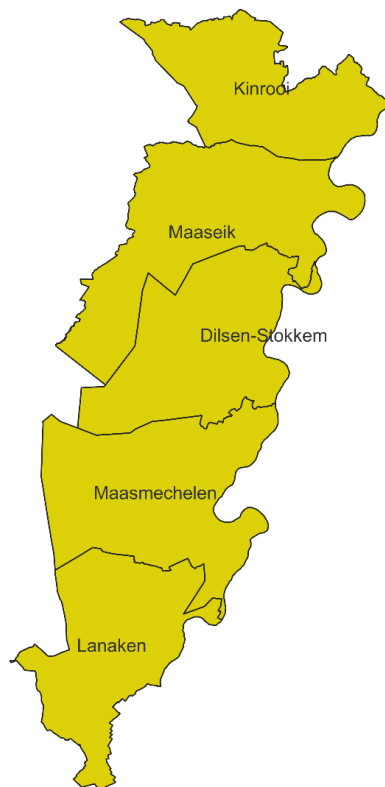
De totale oppervlakte bedraagt 389,2 km² of 16% van de totale oppervlakte van Limburg.

Figuur 5: Limburgse LEADER-regio's

Figuur 6: Indeling LEADER-regio Maasland (5 gemeenten)

CONFORM DE VLAAMSE CRITERIA DIE GESTELD WORDEN AAN LEADER-GBIEDEN

De regio beantwoordt aan de criteria die door de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) worden vooropgesteld in het [oproepreglement voor LEADER-gebieden](#): “de bevolkingsdichtheid bedraagt maximum 350 inw/km² (cijfers 2021), of er is een ruimtebeslag van maximum 30% (cijfers 2019)”:

- ▶ Het ruimtebeslag in de regio bedraagt 29,8% (oppervlakte ruimtebeslag tegenover totale oppervlakte). We gaan daar verder in deze omgevingsanalyse dieper op in.
- ▶ De bevolkingsdichtheid (2021) bedraagt 371 inwoners per km², of 3,71 inwoners per ha. Daarmee noteert de regio boven het Limburgse gemiddelde van 364 inwoners/km². In Tabel 1 kan afgelezen worden dat achter dit gemiddelde nogal wat variëteit schuilgaat. Waar in Kinrooi de bevolkingsdichtheid 223 inwoners/km² bedraagt, is die verhouding in Maasmechelen 510 inwoners/km².

Tabel 12: inwoners, bevolkingsdichtheid en ruimtebeslag Maasland

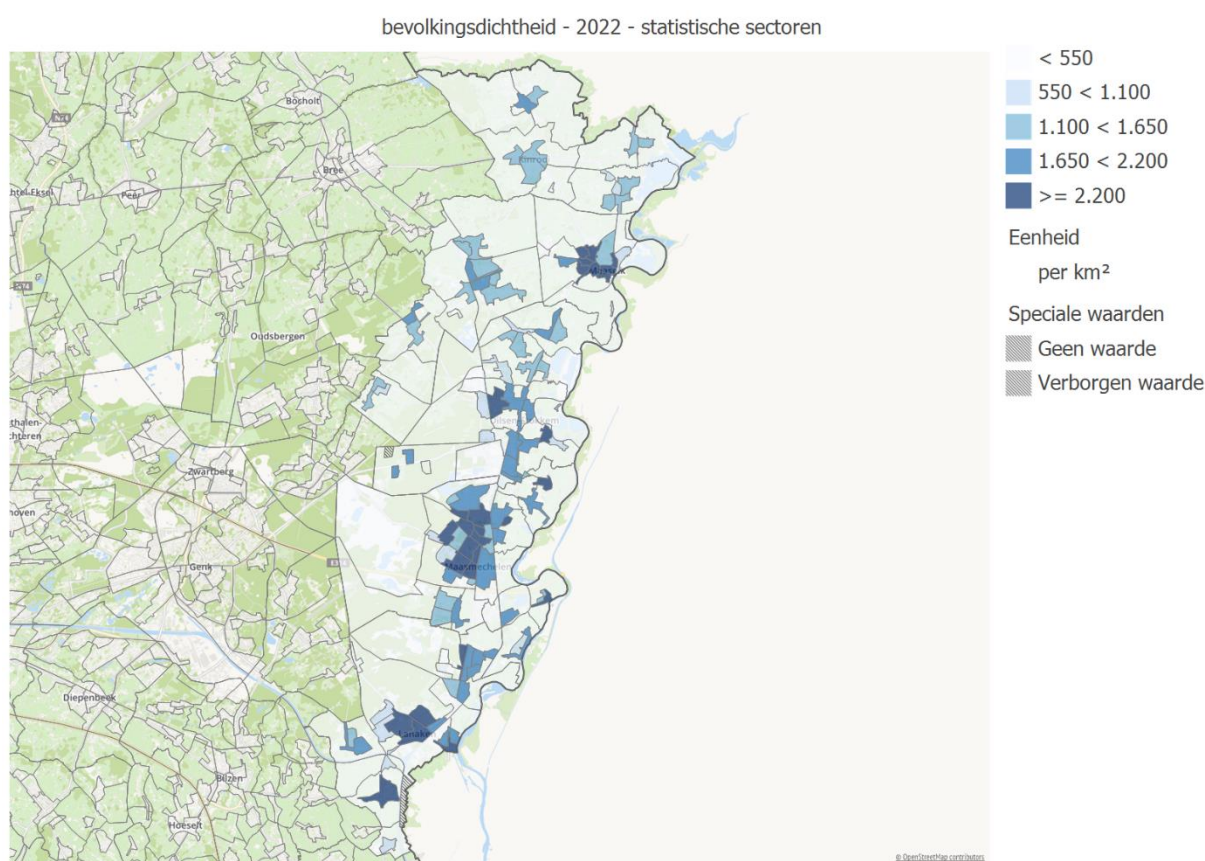
	Inwoners (2022)	Inwoners (2021)	Bevolkingsdichtheid (2021) (inw/km ²)	Ruimtebeslag (2019) (%)
Dilsen-Stokkem	21.005	20.824	316	27,9%
Kinrooi	12.261	12.219	223	24,7%
Lanaken	26.426	26.171	444	33,7%
Maaseik	25.530	25.396	329	26,9%
Maasmechelen	39.418	39.179	510	35,1%
LEADER-gebied	124.640	123.789	371	29,8%
Limburg	889.199	883.432	364	30,5%
Vlaams Gewest	6.712.775	6.666.912	489	33,3%

Bron: provincies.incijfers.be

Zoals op onderstaande kaart valt af te lezen, zijn er binnen het gebied wel kernen met hogere concentraties van bewoning. Zo onderscheiden we toch een noord-zuid as tussen de verschillende kernen.

Figuur 7: bevolkingsdichtheid op niveau statistische sector

Bron: Rijksregister | provincies.incijfers.be

1.2 Bevolking en demografie

In de LEADER-regio Maasland woonden op 1/1/2022 124.640 mensen volgens het rijksregister.

18,4% van de inwoners zijn minderjarig (2022) (versus 18,4% in Limburg en 19,4% in Vlaanderen), 21,2% is 65 jaar of ouder (2022) (versus 21,4% in Limburg en 20,9% in Vlaanderen). De inwoners zijn m.a.w. iets ouder dan gemiddeld in Vlaanderen. Dat weerspiegelt zich ook in de gemiddelde leeftijd (2022) van 43,2 jaar, wat boven het Vlaamse gemiddelde van 42,5 jaar ligt en iets onder het Limburgse gemiddelde van 43,3 jaar.

De komende jaren zal deze gemiddelde leeftijd naar boven opschuiven. Het aantal 65-plussers zal stijgen van 22,4% in 2022 naar 27,2% in 2035.

21,6% van de inwoners heeft een niet-Belgische herkomst (2022) (30,0% in Limburg en 24,7% in Vlaanderen). 2 personen op 3 daarvan komen uit een EU-land (2022) (vooral Nederland), de andere derde van buiten de EU (2022).

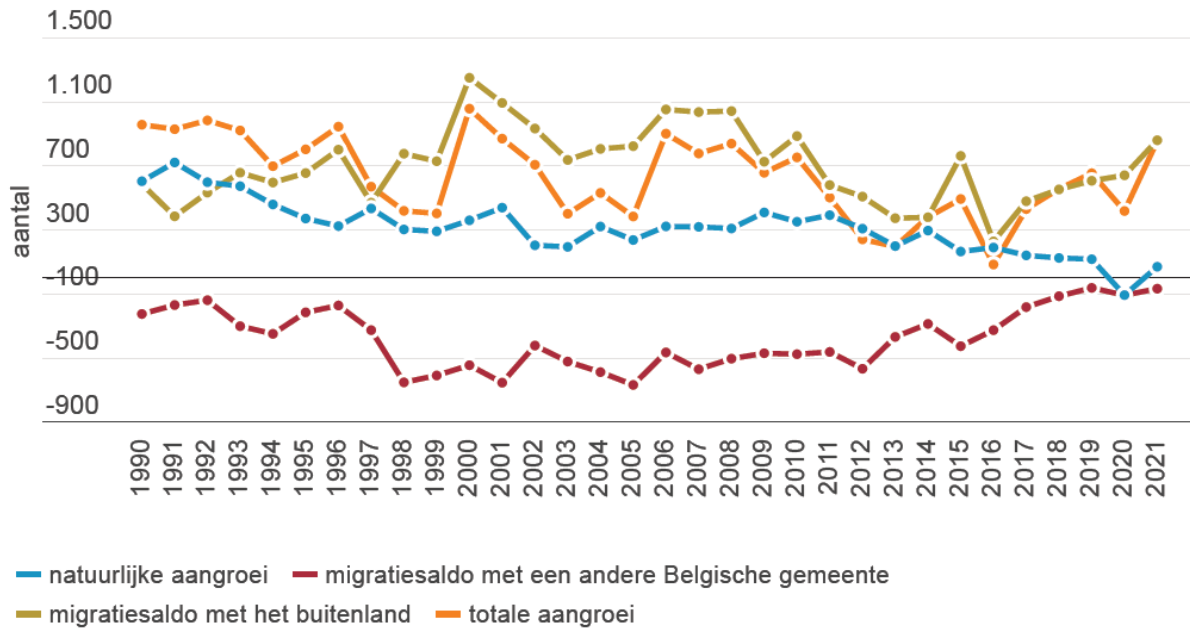
BEVOLKINGSGROEI

De bevolkingsgroei schommelt sterk, voornamelijk door schommelingen in het migratiesaldo met het buitenland. Waar de groei in 2021 851 inwoners bedraagt, was dat in 2020 414 en het jaar voordien 650. De grootste groei doet zich in de laatste drie jaar voor in Maasmechelen.

De groei in 2021 van 6,9 inwoners op 1.000 is hoger dan het cijfer voor de provincie (6,5) en gelijk aan het Vlaams gewest (6,9). Dat wordt mede verklaard door een hoger aandeel migratie uit het buitenland, maar een negatief migratiesaldo met andere Belgische gemeenten.

Figuur 8: evolutie van de bevolking (1990-2021) in de 5 LEADER-gemeenten

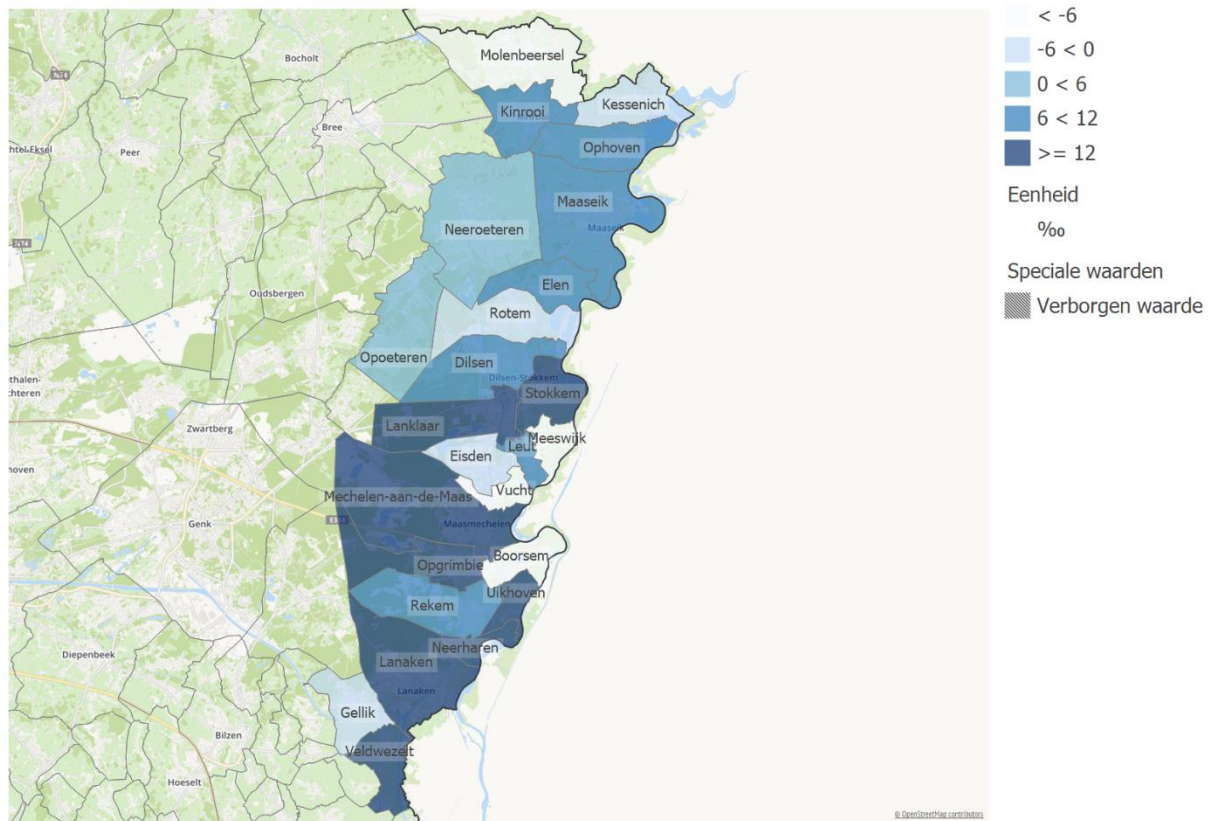

Bron: Rijksregister - Loop van de bevolking | provincies.incijfers.be

Onderstaande kaart geeft de gemiddelde bevolkingsgroei weer per deelgemeente (2021). We zien een sterkere bevolkingsgroei in het zuiden van de regio in vergelijking met het noorden van de regio.

Figuur 9: bevolkingsaan groei per 1.000 inwoners (2021)

Bron: Rijksregister | provincies.incijfers.be

BEVOLKINGSVOORUITZICHTEN

De bevolkingsprognoses van Statistiek Vlaanderen voorspellen dat de regio tussen 2022 en 2035 afneemt met zo'n 172 inwoners. In de bevolkingsvooruitzichten lezen we dat het aandeel 65+ de komende jaren sterk toeneemt; van 21,2% in 2022 naar 27,2% in 2035.

Tabel 6: Bevolkingsvooruitzichten 2022-2035 per gemeente en aandeel 65+ daarbinnen

	Totaal inwoners			Aandeel 65+		
	2022	2035	%	2022	2035	%
Dilsen-Stokkem	21.005	21.709	3,4%	20,0%	26,1%	30,5%
Kinrooi	12.261	11.854	-3,3%	21,6%	29,8%	38,0%
Lanaken	26.426	25.691	-2,8%	23,3%	29,5%	26,6%
Maaseik	25.530	25.335	-0,8%	22,4%	29,3%	30,8%
Maasmechelen	39.418	39.879	1,2%	19,4%	24,1%	24,2%
LEADER-regio	124.640	124.468	-0,1%	21,2%	27,2%	28,3%
Limburg	889.199	909.200	2,3%	21,4%	26,9%	25,7%
Vlaams Gewest	6.712.775	7.021.319	4,6%	20,9%	25,1%	20,1%

Bron: Statistiek Vlaanderen, via provincies.incijfers.be

HUISHOUDENS

De regio telt 52.429 huishoudens (2022). De gemiddelde gezinsgrootte (2022) bedraagt 2,36 personen; in 1990 was dat nog 2,87. We spreken over gezinsverdunding, die zich verder door zal zetten in de komende jaren. Volgens Statistiek Vlaanderen zal de regio in 2035, 54.882 gezinnen tellen.

Het aandeel alleenwonenden (t.o.v. private gezinnen) is de voorbije jaren sterk gestegen: van 21,7% in 2002 tot 29,1% in 2022. Tabel 14 toont dat het Maasland een minder groot aandeel eenpersoonshuishoudens telt dan de rest van Limburg en Vlaanderen.

De gemiddelde huishoudensgrootte (2022) in Maasland ligt met 2,36 in 2022 iets hoger dan in heel Limburg (2,34) of Vlaanderen (2,30).

Tabel 4: aantal personen per huishouden (2022)

Grootte van het huishouden	LEADER-regio	Limburg	Vlaams Gewest
1 persoon	29,1%	29,7%	32,6%
2 personen	35,4%	35,7%	34,3%
3 personen	15,5%	14,9%	13,7%
4 personen	13,6%	13,6%	12,9%
5 of meer personen	6,3%	6,1%	6,5%

Belangrijkste vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ De bevolkingsprognoses van Statistiek Vlaanderen tonen dat de bevolkingsgroei in de regio Maasland tussen 2022 en 2035 zal stagneren.
- ▶ Het aandeel 65+ zal de komende jaren toenemen; van 21,2% op vandaag naar 27,2% in 2035.

1.3 Ruimte, leefmilieu en landschap

RUIMTEBESLAG

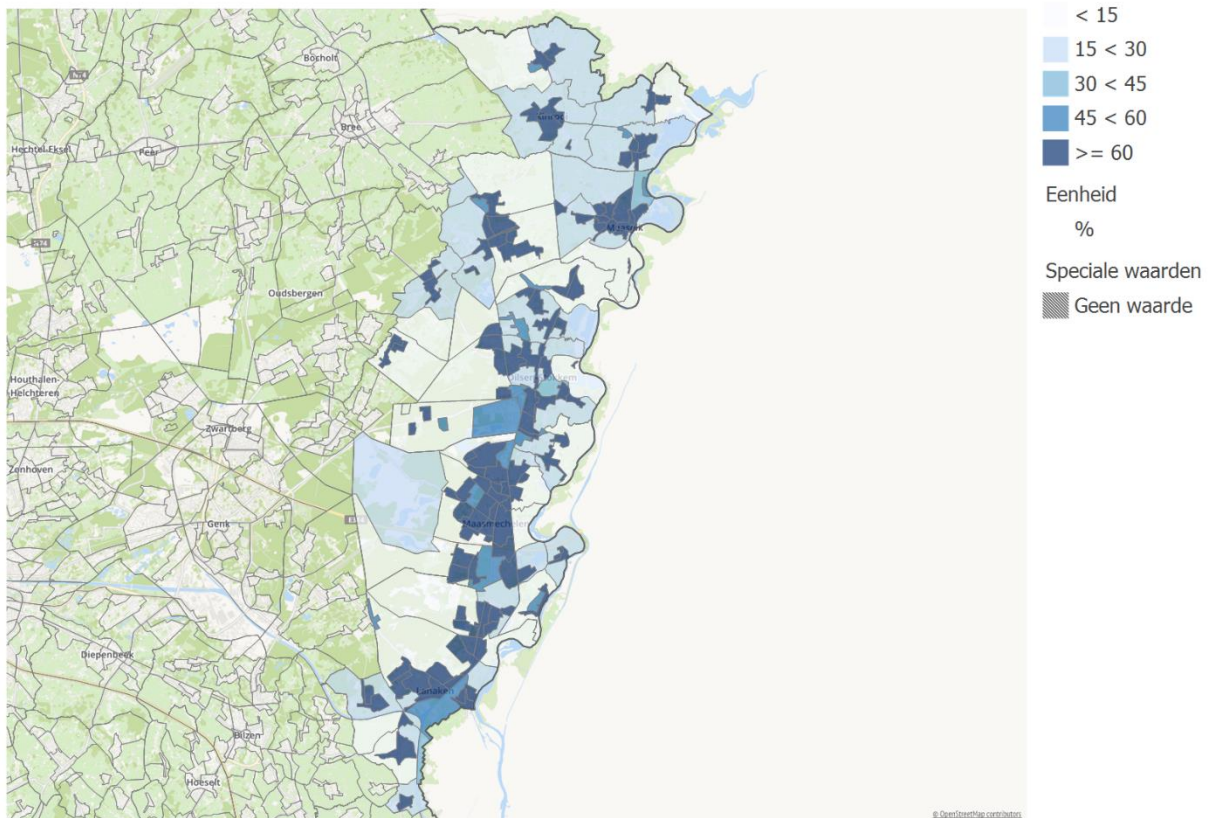
In 2019 bedroeg het ruimtebeslag in de regio 29,8%, dat bijna evenveel als het Limburgse gemiddelde van 30,5%, en blijft onder het Vlaams gemiddelde van 33,3%. Geografisch concentreert het ruimtebeslag zich als een noord-zuid as.⁶

Het grootste deel van het ruimtebeslag (2019) zijn woningen (36,1%), gevolgd door transportinfrastructuur (17,9%) en overige bebouwde terreinen (8,6%).

⁶ Het concept 'ruimtebeslag' is gedefinieerd in het Witboek Beleidsplan Ruimte als dat deel van de ruimte waarin de biofysische functie niet langer de belangrijkste is. Het gaat, met andere woorden, over de ruimte die ingenomen wordt door onze nederzettingen (dus voor huisvesting, industriële en commerciële doeleinden, transportinfrastructuur, recreatieve doeleinden, serres en ook parken en tuinen).

Figuur 10: Oppervlakte ruimtebeslag, % t.o.v. totale oppervlakte in de gekozen gebieden (2019)

oppervlakte ruimtebeslag (t.o.v. totale oppervlakte) - 2019 - statistische sectoren

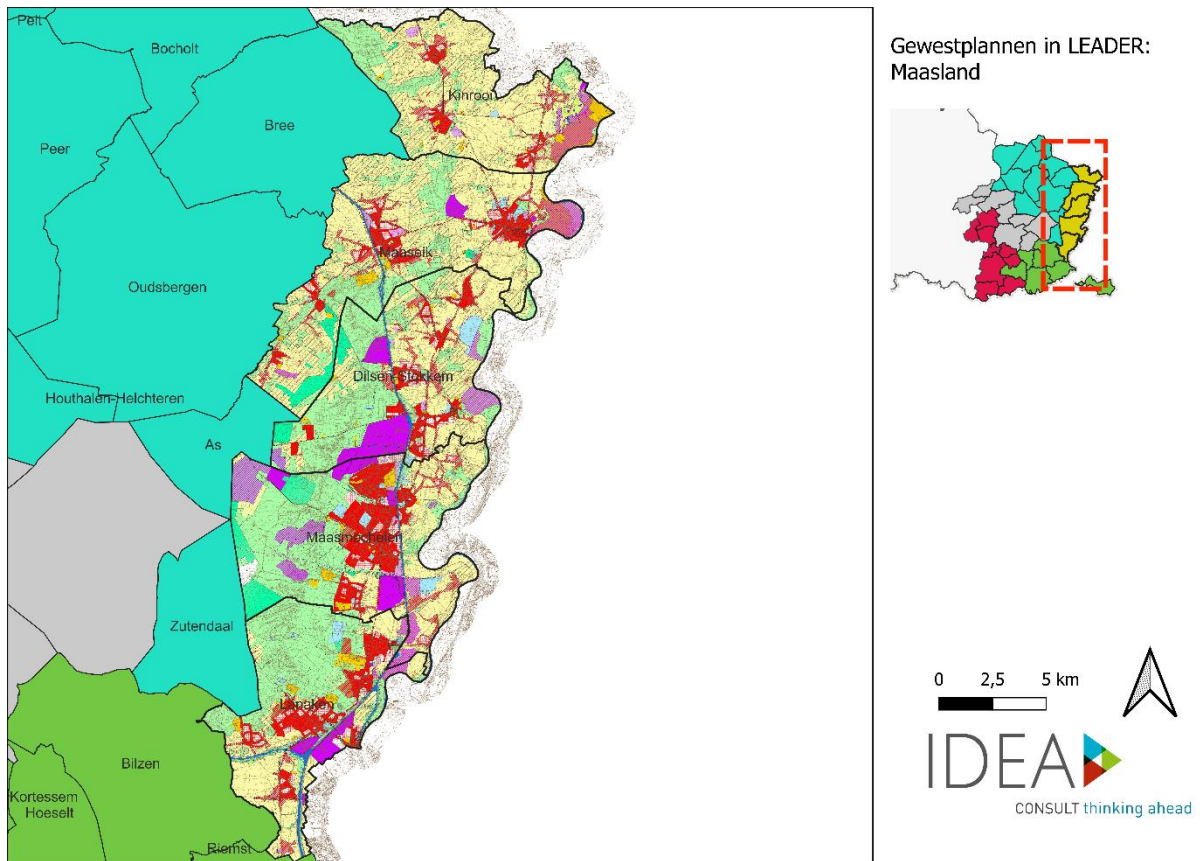

Bron: Landgebruiksbestand | provincies.incijfers.be

VERWEVING

Volgens het gewestplan (zie Figuur 12) is het grootste deel van de oppervlakte voorbestemd voor landbouw (37,1% van de ruimte is bestemd voor landbouw), natuur en reservaat (27,3%) en wonen (16,4%) (2022). Het aandeel oppervlakte gereserveerd voor landbouw ligt in vergelijking met de provincie Limburg en Vlaanderen laag, waar het aandeel respectievelijk 46,1% en 57,6% van de totale oppervlakte bedraagt.

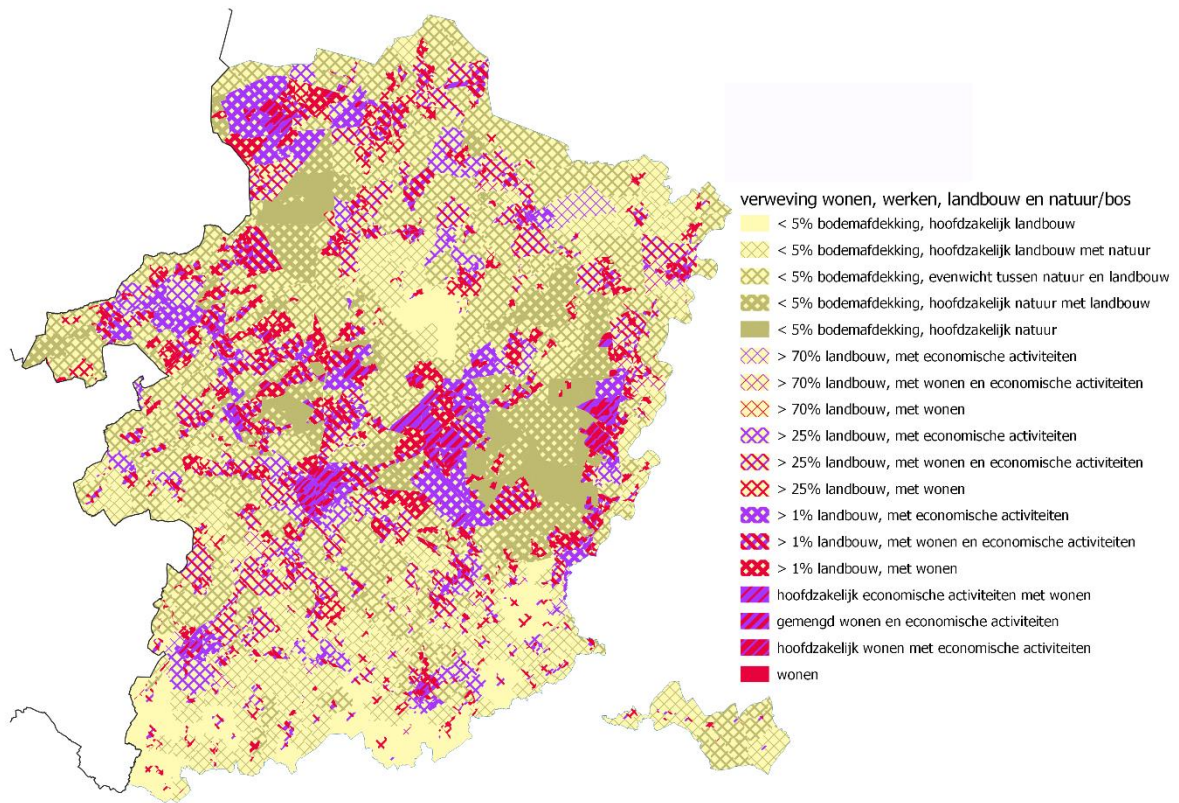
Figuur 11 : de regio naar bestemming op het gewestplan

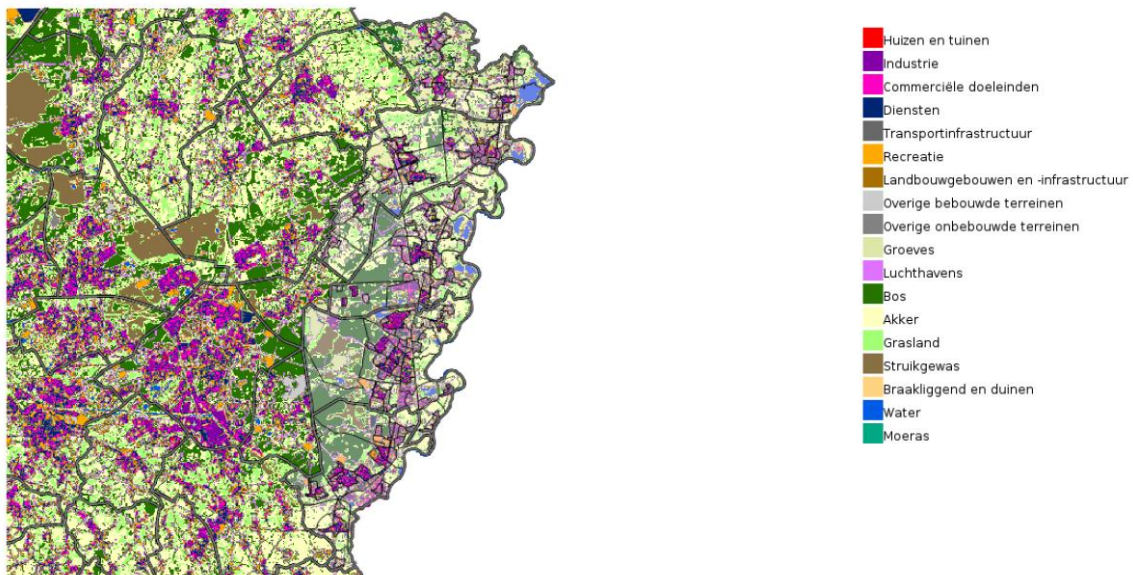
In de realiteit bestaat er een grote verwevenheid van functies: zie hieronder, Figuur 13 en Figuur 14. De rode mazen verwijzen naar verweving tussen landbouw en wonen, paarse mazen naar verweving tussen landbouw en andere economie (KMO).

Figuur 12 : verweving van functies

Figuur 13 : Landgebruiksk kaart

Bron: Landgebruiksbestand | provincies.incijfers.be

VERHARDING

De regio kent minder bebouwing en minder verharding dan gemiddeld in de provincie en in Vlaanderen:

- ▶ Van het ruimtebeslag (2018) (zie hierboven) is ongeveer een derde van de ruimte verhard, of 12,2% van de totale oppervlakte versus 13,2% voor Limburg en 14,4% voor Vlaanderen;

- ▶ De bebouwing (2022), of de grondoppervlakte ingenomen door gebouwen, bedraagt 4,0% versus 4,2% in Limburg en 5,2% in Vlaanderen.

GROEN

De regio bestaat in het westen uit grote groengehelen met De Hoge Kempen, Het Bergerven, De Brand-Jagersborg en uitlopers zoals de Het Stamprooierbroek en St.-Maartensheide. Ten oosten bevindt zich de Maasvallei.

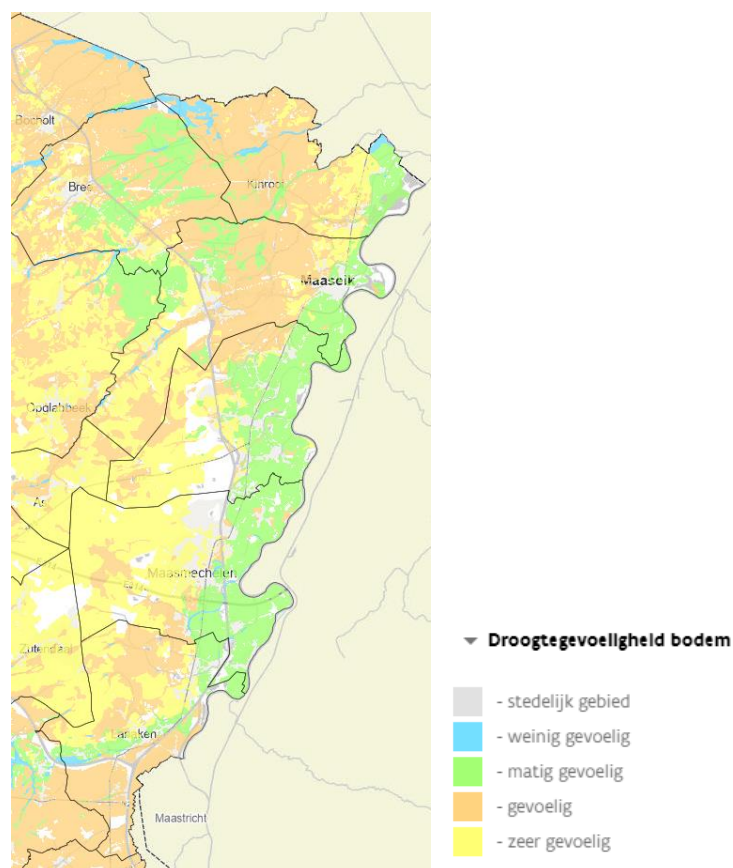
Het beeld van een 'groene' regio wordt versterkt door de grote aanwezigheid van toegankelijk groen:

- ▶ Het buurtgroen (2019) (minimale oppervlakte van 0,2ha) bedraagt 41,3% van de totale oppervlakte van de regio versus 36,9% in Limburg of 23,9% in Vlaanderen;
- ▶ Het wijkgroen (2019) (minimale oppervlakte van 10ha) bedraagt 39,1% van de oppervlakte van de regio versus 34,3% in Limburg en 20,9% in Vlaanderen.

DROOGTE, WATER EN OVERSTROMINGSGEVOELIGHEID

Het westen van regio Maasland is zeer gevoelig voor droogte, voornamelijk in de Hoge Kempen (zie Figuur 16). Daarnaast zijn ook ten noorden, ter hoogte van Maaseik en Kinrooi, en ten zuiden, ter hoogte van Lanaken, belangrijke delen van de oppervlakte gevoelig voor droogte.

Figuur 14: droogtegevoeligheid van de bodem

Bron: Vlaamse milieumaatschappij (2022)

De overstromingsgevoeligheid beperkt zich meestal op de grote stromen en pluviale overstromingen van de Maas.

Figuur 15: overstromingsgevoeligheid

Bron: Watertoets: overstromingsgevoelige gebieden, 2017, geopunt.be

Belangrijkste vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ De regio Maasland is een weinig 'verharde' regio met veel bereikbaar groen en waardevolle natuurgebieden (met name de Hoge Kempen en de Maasvallei).
- ▶ De regio is overstromingsgevoelig door de aanwezigheid van de Maas.
- ▶ Het westen van regio Maasland is zeer gevoelig voor droogte, voornamelijk in de Hoge Kempen (zie Figuur 16). Daarnaast zijn ook ten noorden, ter hoogte van Maaseik en Kinrooi, en ten zuiden, ter hoogte van Lanaken, belangrijke delen van de oppervlakte gevoelig voor droogte.

1.4 Klimaat en energie

Alle gemeenten uit het LEADER-gebied ondertekenden het burgemeestersconvenant, waarmee ze een ambitieuze klimaatdoelstelling onderschrijven: 20% CO₂-reductie tegen 2020 of 40% tegen 2030 ten opzichte van 2011.

Naast het reduceren van uitstoot (mitigatie), zetten besturen in op een adaptatiebeleid om zich te wapenen tegen de verwachte gevolgen van de klimaatverandering zoals droogte, wateroverlast en hitte.

In onderstaande tabel geven we een overzicht van de CO₂-emissies in de LEADER-regio Maasland en de mate waarin men er de laatste jaren in slaagt om de CO₂-uitstoot te verminderen.

Tabel 7: CO₂-emissies in ton (2011 en 2020)

	2011	2020	%
Huishoudens	241.113	185.328	-23,1%
Particulier en commercieel vervoer	180.236	179.512	-0,4%
Openbaar vervoer	3.683	2.570	-30,2%
Tertiaire sector	61.552	78.969	28,3%
Industrie (niet-ETS)	92.003	63.541	-30,9%
Landbouw	17.405	15.166	-12,9%
Openbare verlichting	1.392	1.012	-27,3%
CO ₂ -emissie niet toegekend ⁷	7.798	2.833	-63,7%
Totaal	605.182	528.931	-12,6%

Bron: Vlaams Energie- en Klimaatagentschap - CO₂-inventaris, via provincies.incijfers.be

Globaal gezien is de CO₂-uitstoot in de LEADER-regio tussen 2011 en 2020 met 12,6% gedaald (-76.251 ton). Daarmee is het objectief van -20% niet gehaald. Tenminste als we het totaal van de uitstoot bekijken. Op vlak van openbare verlichting, industrie, in het openbaar vervoer en in de groep van de huishoudens werden belangrijke resultaten bereikt. Vooral de tertiaire (handel) sector blijft achter.

De grootste daling in absolute cijfers (-55.785 ton) het voorbije decennium situeert zich bij de huishoudens (zie Tabel). Dat kan mee verklaard worden door een continue daling van het e-peil van de nieuwbouwwoningen de voorbije jaren, van 75 in 2011 naar 26 in 2021 (30 = BEN of Bijna energieneutraal).

In relatieve termen is de daling in de regio Maasland het voorbije decennium met 12,6% minder hoog dan de provincie maar hoger dan Vlaanderen. Globaal noteren we in Limburg een daling van CO₂ met 13,6% en in het Vlaams Gewest een daling van 9,4% (2011-2020).

HERNIEUWBARE ENERGIE

Zoals overal in Vlaanderen groeit ook het aandeel hernieuwbare energie in het Maasland. In onderstaande tabel staat een overzicht van de verschillende bronnen, met inmiddels al betekenisvolle aandelen voor PV-installaties en windturbines.

De totale productie van hernieuwbare elektriciteit in 2020 voor de LEADER-regio wordt geschat op 175.337 MWh. Dit komt overeen met 33,5% van het totale elektriciteitsverbruik in de regio in datzelfde jaar. Dankzij deze lokale groene stroomproductie werd een CO₂-uitstoot vermeden van 38.749 ton CO₂. Dit wordt per energiebron weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 8: evolutie productie hernieuwbare energie in Mwh in het LEADER-gebied Maasland (2011-2020)

	PV-installaties totaal	Windturbines	Waterkracht	WKK
2011	43.048	28.700	-	-
2012	54.217	28.700	-	-
2013	54.966	28.700	-	-

⁷ Aardgas- en elektriciteitsverbruik dat door Fluvius niet aan een sector kan toegekend worden, wordt gerapporteerd onder de sector "niet toegekend".

2014	56.062	36.900	-	44
2015	58.224	57.400	-	44
2016	61.171	57.400	-	44
2017	64.900	57.400	-	44
2018	68.549	87.330	-	44
2019	73.995	87.330	-	44
2020	88.007	87.330	-	-

Op basis van studies leiden we af dat er nog veel plaats is voor bijkomende zonnepanelen. Voor het LEADER-gebied Maasland wordt geschat dat 9,3% van het zonnepotentieel van de daken wordt benut (1 januari 2021). Voor Limburg is dit 9,0%. Voor het Vlaams Gewest gaat het om 6,7%.

Belangrijkste vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ De CO₂-uitstoot loopt terug in de regio (-12,6% tussen 2011 en 2020), weliswaar iets minder snel dan in het burgemeestersconvenant wordt vooropgesteld (-20%). Vooral in de sectoren landbouw en tertiair is de CO₂-reductie beperkt.
- ▶ 33,5% van het elektriciteitsverbruik in de regio wordt opgewekt door hernieuwbare bronnen. Hoewel de regio al hoger dan gemiddeld noteert wat PV-installaties betreft, blijft er in dat segment nog veel potentieel: slechts 9,7% van het zonnepotentieel van de daken wordt benut (1 jan. 2021).

1.5 Wonen

TYOLOGIE EN LEEFTIJD WONINGEN

De regio telt 55.575 woonegelegenheden (2022):

- ▶ 23,0% zijn appartementen, 76,7% individuele woningen en 0,2% zijn collectieve woningen (2022);
- ▶ 73,8% van de woonegelegenheden zijn eengezinswoningen versus 73,5% voor Limburg en 66,0% in Vlaanderen (2022).

Naar leeftijd zien we dat ongeveer 79,4% van de woningen meer dan 20 jaar oud zijn.

Tabel 9: woningen naar leeftijd (2022)

	LEADER-regio	Limburg	Vlaanderen
gebouwd vóór 1900 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	3,3%	3%	7,3%
gebouwd 1900-1945 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	10,6%	10,9%	16,7%
gebouwd 1946-1970 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	23,6%	25,3%	24%
gebouwd 1971-2000 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	40,7%	37,5%	31,8%
gebouwd 2001-2010 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	11,5%	11,6%	9,2%
gebouwd 2011-2020 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	9,1%	10,5%	9,9%

Bron: provincies.incijfers.be

BETAALBAARHEID

Wat betaalbaarheid van het wonen betreft zien we prijsverschillen tussen de gemeenten in de regio, waarbij de huisprijzen in Lanaken en Maaseik gemiddeld hoger zijn dan het provinciale gemiddelde en de huisprijzen in Dilsen-Stokkem, Kinrooi en Maasmechelen gemiddeld lager zijn.

Onderstaande tabel toont ook de prijs-inkomensratio. Deze ratio is een internationaal gehanteerde indicator om de betaalbaarheid van de woningmarkt in kaart te brengen. Concreet betekent bv. een waarde 7 op de prijs-inkomensratio dat men 7 maal het mediaaninkomen nodig heeft om een woning te kopen aan de mediaan verkoopprijs. Hoe groter deze waarde, hoe groter de kloof tussen de aankoopprijs van een woning en het inkomen.

Het aandeel huurders (2022) bedraagt in de regio 28,0% versus 26,5% in Limburg en 31,2% in Vlaanderen.

Tabel 10: Verkoopprijzen van woningen

	Mediaanprijs huizen (2021)	Mediaanprijs appartementen (2021)	prijs-inkomen ratio alle huizen (2019)
Dilsen-Stokkem	233.500	185.750	8,1
Kinrooi	245.000	x	8,6
Lanaken	269.000	207.900	9,7
Maaseik	255.000	193.500	9,1
Maasmechelen	225.000	182.500	8,2
Dilsen-Stokkem	233.500	185.750	8,1
Limburg	250 000	205 000	8,5
Vlaams Gewest	290 000	220 000	9,6

Bron: Statbel, via provincies.incijfers.be

SOCIAAL WONEN

Het aandeel sociale huurwoningen (2022) bedraagt 7,6 per 100 particuliere huishoudens, tegenover 6,2 in Limburg en 6,0 in Vlaanderen.

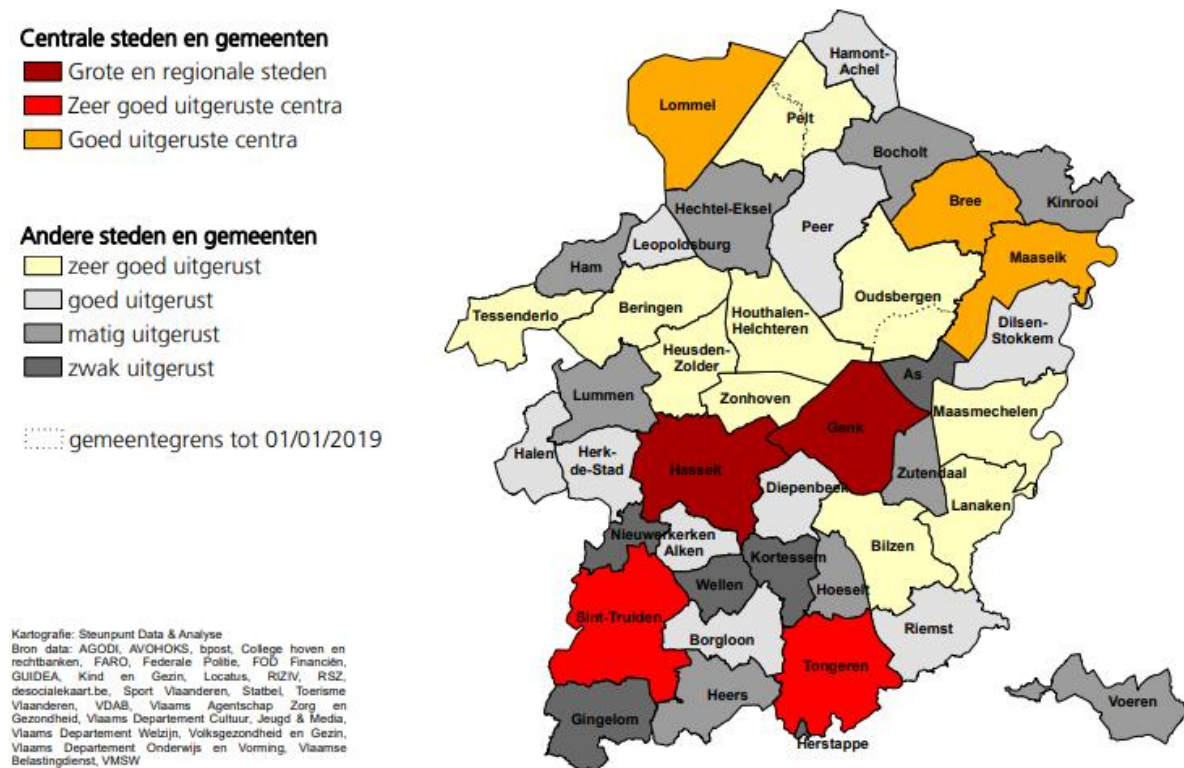
Het aanbod sociale woningen (2021), moet geplaatst worden tegenover de vraag die in de regio lager ligt dan gemiddeld. Het aantal kandidaat-huurders op de wachtlijsten bedraagt 5,8% (t.o.v. het aantal particuliere huishoudens) tegenover 5,7% in Limburg en 6,1% in Vlaanderen (2022).

UITRUSTING VAN DE KERNEN

De gemeenten in de regio zijn goed tot zeer goed uitgerust. Enkel Kinrooi is matig uitgerust.

Figuur 16: uitrustingsgraad Limburgse gemeenten

Bron: De Maesschalck en Van Hecke (2018)

Belangrijkste vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ Qua leeftijd zien we dat ongeveer 79,4% van de woningen in de regio ouder zijn dan 20 jaar.
- ▶ Het aandeel sociale woningen is hoger in het Maasland dan in de hele provincie Limburg. Het aandeel kandidaat-huurders op de wachtlijsten (t.o.v. het aantal particuliere huishoudens) bedraagt 5,8%, wat lager is dan het Vlaamse gemiddelde van 6,1%.
- ▶ De gemeenten in de regio zijn goed tot zeer goed uitgerust; enkel Kinrooi is matig uitgerust.
- ▶ Qua huisprijzen zien we dat deze in Lanaken en Maaseik gemiddeld hoger liggen dan het provinciale gemiddelde en in Dilsen-Stokkem, Kinrooi en Maasmechelen gemiddeld lager liggen.

1.6 Welzijn en gezondheid

De socio-economische indicatoren tonen dat het LEADER-gebied Maasland iets minder welvarende is in vergelijking met de provincie Limburg en het Vlaams Gewest:

- ▶ Hoger aandeel leerlingen met schooltoeslag in secundair onderwijs (2021) dan Limburgs en Vlaams aandeel (49,7% in Maasland vs 44,3% in Limburg en 40,2% in Vlaams Gewest);
- ▶ Lager aandeel leefloontrekkers (2021) (3,10 leefloners per 1.000 inwoners) dan voor Limburg (3,97 per 1.000 inwoners) en Vlaanderen (5,75 leefloners per 1.000 inwoners);

- ▶ Hoger aandeel huurders van sociale woningen (2021) (6,9% t.o.v. particuliere huishoudens vs 5,4% in Limburg vs 5,0% in Vlaams Gewest) en lager aandeel kandidaat-huurders van sociale woningen;
- ▶ Hoger aandeel inwoners 25-64 jaar met recht op verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering (2020): 14,5% van de bevolking versus 11,8% in Limburg en 11,1% voor het Vlaamse Gewest;
- ▶ Meer budgetmeters (2021): 12,0 budgetmeters per 1.000 huishoudelijke afnemers elektriciteit. In Limburg gaat het om 10,9 per 1.000 en in het Vlaams Gewest om 12,4 per 1.000.
- ▶ Het netto belastbaar inkomen (2021) is met €17.895 per inwoner significant lager ligt dan het gemiddelde Vlaamse inkomensniveau (€20.459) en het gemiddelde Limburgse inkomensniveau (€19.114).
- ▶ Van de 65-plussers in het LEADER-gebied heeft 27,9% recht op verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering (2020). In Limburg is dit 27,5% en in het Vlaams Gewest bedraagt dit 25,6%. Omwille van de inkomensgrens die gehanteerd wordt, geeft dit cijfer een beeld van het aantal ouderen dat over een relatief laag inkomen beschikt.
- ▶ Ouderen hebben recht op een zorgbudget als ze moeilijkheden ondervinden bij het uitvoeren van dagelijkse activiteiten en een beperkt inkomen hebben. Voordien was dit de tegemoetkoming hulp aan bejaarden (THAB). Van de 65-plussers in het LEADER-gebied maakt 7,7% hiervan gebruik (2021), in Limburg is dat 8,3%, en in het Vlaams Gewest 6,9 %
- ▶ Het aandeel van 65-plussers die een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) ontvangt of een gewaarborgd inkomen voor bejaarden (GIB) is in het LEADER-gebied Maasland 3,1%. Dat is gelijk aan het Limburgse gemiddelde van 3,1% en lager dan het Vlaams gemiddelde van 3,6% (2022). Het IGO en GIB zijn uitkeringen die toegekend worden aan ouderen die niet over voldoende financiële middelen beschikken.

Tabel 11: Socio-economische indicatoren

	Maasland	Limburg.	Vl Gewest
Inwoners recht op verhoogde tegemoetkoming in ziekteverzekering (25-64 jaar) (2020)	14,5%	11,8%	11,1%
Budgetmeters elektriciteit per 1.000 huishoudens (2021)	12,0	10,9	12,4
Gemiddeld belastbaar netto inkomen (2019)	17.895	19.114	20.459
65+ers met een inkomensgarantie of gewaarborgd inkomen (2022)	3,1%	3,1%	3,6%
Recht op verhoogde tegemoetkoming aandeel 65+ers (2020)	27,9%	27,5%	25,6%
Leerlingen met schooltoeslag secundair onderwijs (2021)	49,7%	44,3%	40,2%
Leefloontrekkers per 1.000 inwoners (2021)	3,10	3,97	5,75
Aandeel huurders van een sociale woning t.o.v. particuliere huishoudens (2022)	6,9%	5,4%	5,0%

OUDEREN(VOORZIENINGEN)

Gelet op de relatief sterke toename van het aantal ouderen de komende jaren (21,2% in 2022 naar 27,2% in 2035), besteden we hieronder nog bijzondere aandacht aan de voorzieningen voor ouderen in de regio.

Op vandaag tellen we 21,2% bewoners ouder dan 65 jaar (waarvan 20,8% zwaar zorgbehoevend) en 5,6% ouderen boven de 80 jaar (waarvan 47,2% zwaar zorgbehoevend). Als het op zorg aankomt, is vooral die laatste groep belangrijk. In de regio Maasland moeten we rekening houden met een stijging van het aantal 80-plussers met van 5,6% in 2022 naar 7,0% in 2035. Dat is een stijging van 25%. Dit is hoog, maar niet hoger dan het Limburgse gemiddelde (van 5,9% in 2022 naar 8,4% in 2035, of een stijging van 42,4%) of het Vlaamse gemiddelde (van 6,2% in 2022 naar 8,0% in 2035, of een stijging van 29%).

Op basis van demografie, zien we dat het potentieel van mantelzorgers (groep van 40 tot 79-jarigen) afneemt. Van 9,2 mantelzorgers per 80-plusser in 2020 naar 7,3 in 2030. Boven op de evolutie van het potentieel aantal mantelzorgers moeten we rekening houden met bijkomende druk op mantelzorgers omwille van een aantal maatschappelijke factoren zoals gezinsverdunding, langer blijven werken, verhuisbewegingen, etc.

Als we de cijfers van het aanbod professionele zorg onder de loep nemen, is het beeld voor de regio eerder matig. Er wordt ongeveer gemiddeld beroep gedaan op gezinszorg en het aanbod is voor de meeste zorgvormen licht onder het gemiddelde, zie onderstaande tabel.

Tabel 12: professioneel zorgaanbod voor ouderen

	Maasland	Limburg	Vl Gewest
Gepresteerde uren gezinszorg bij 65+ (op totaal 65+) (2021)	9,1%	9,5%	9,0%
Gepresteerde uren dienstencheques bij inwoners 65+ (op totaal 65+) (2020)	15,7%	16,2%	15,6%
Aanbodratio lokale dienstencentra per 10.000 inwoners 65+ (2022)	1,1	1,8	1,9
Erkende assistentiewoningen, per 100 inwoners van 65+ (2022)	1	1,8	2,4
Centra voor dagverzorging en voor dagopvang per 10.000 inwoners 65+ (2022)	2,3	2,3	2,3
Aanbodratio WZC per 100 inwoners 65+ (2022)	3,5	4,9	5,9

Vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ Met een gemiddeld netto belastbaar inkomen (2021) van €17.895 per inwoner ligt het inkomensniveau in de regio significant lager dan in de provincie Limburg (€19.114) en in het Vlaams Gewest (€20.459).
- ▶ De bevolking is gemiddeld genomen iets minder socio-economisch slagkrachtig in vergelijking met de provincie en het Vlaams Gewest.
- ▶ Het professioneel zorgaanbod voor ouderen is matig en lijkt niet voorzien op de sterke toename van de groep van 65-plussers en 80-plussers.

1.7 Mobiliteit

De wagen is voor de meeste inwoners het belangrijkste vervoersmiddel. We vinden overigens cijfers die illustreren dat het autogebruik de laatste jaren toeneemt, eerder dan afneemt:

- ▶ De auto is in 80,2 % (2020) van de gevallen het dominante vervoersmiddel voor woon-werkverplaatsingen. Dat is meer nog dan in 2017, toen bedroeg dat cijfer 74,3%.
- ▶ In de periode 2015-2021 is het aantal abonnementen van De Lijn gedaald van 9.447 naar 5.661. In het jaar 2010 waren er slechts 7.309 abonnees. Het kan dus zijn dat COVID voor 2021 de cijfers wel vertekent.

94,7% van de ingeschreven wagens in het LEADER-gebied Maasland in het jaar 2021 zijn benzine- en dieselwagens. In 2011 waren de dieselveertuigen goed voor 66,4% van het totaal aantal ingeschreven personenwagens (ver boven het aandeel benzinewagens), in 2021 bedraagt dat percentage 49,4%. Er is de laatste jaren een algemene verschuiving van diesel- naar benzinevoertuigen. Het aantal benzinewagens bedroeg in 2021 30.800 of 45,3 %.

Tabel 13: ingeschreven wagens naar brandstof

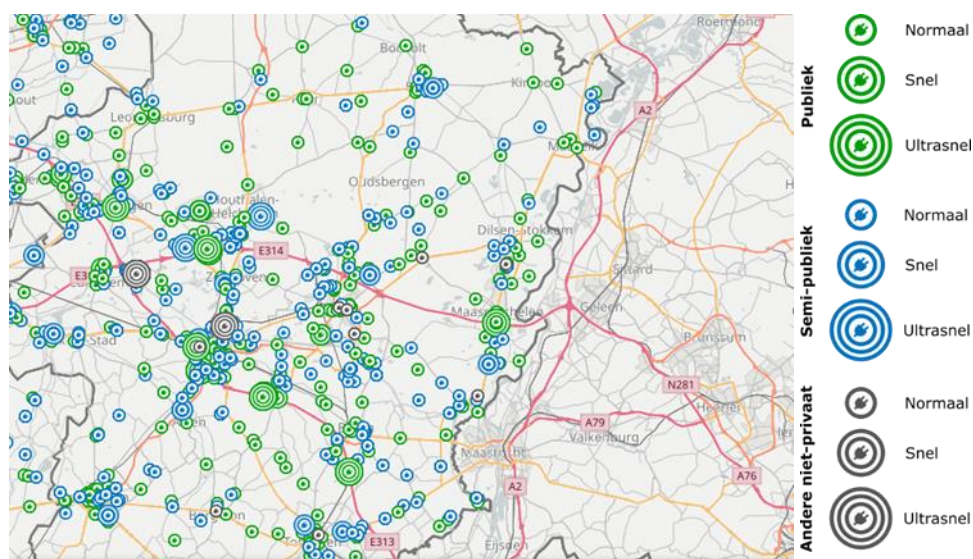
	benzine	diesel	LPG	elektriciteit	hybride	andere
2011	19.852	41.572	990	0	/	188
2013	19.815	42.497	716	5	126	134
2014	20.329	42.710	647	11	172	138
2015	20.929	42.625	562	18	245	141
2016	22.485	41.894	540	33	365	159
2017	24.291	40.650	524	45	527	177
2018	26.436	38.977	522	69	761	225
2019	28.472	36.925	516	118	996	246
2020	29.761	35.272	545	189	1.434	269
2021	30.800	33.590	606	339	2.343	298

Bron: Statbel

In functie van de elektrificatie van het wagenpark, is het belangrijk om over voldoende laadinfrastructuur te beschikken. Het aantal publieke laadpunten voor elektrische wagens in de regio Maasland is de voorbije twee jaar gestegen van 54 in 2020 naar 69 in 2022. Als we de Vlaamse doelstellingen van 35.000 laadpalen zouden toepassen op Vlaanderen, moeten we de komende jaren verder evolueren naar ongeveer 378 laadpalen in de regio Maasland.

Figuur 17: overzicht semi-publieke laadpalen

Bron: provincies.incijfers.be

Vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ Inwoners in de regio maken overwegend gebruik van de auto. Een omslag naar meer collectief vervoer of andere modi dient nog verder aangemoedigd. LEADER kan hierin ondersteunen via trage wegen, auto- of fietsdelen, etc.
- ▶ Door de ligging is er veel grensoverschrijdende mobiliteit met Nederland.
- ▶ Er zijn bijkomende laadpalen nodig voor het aantal elektrische wagens in de toekomst.

1.8 Economie

ARBEIDSMARKT

In 2022 telde de regio 79.226 inwoners van 15 tot 64 jaar. 68,7% (=activiteitsgraad) daarvan kunnen we rekenen tot de beroepsbevolking. Dat is lager in vergelijking met het Limburgse gemiddelde (72,1 %) en het Vlaamse gemiddelde (74,2%). De werkzaamheidsgraad waarbij we kijken naar de groep van 20 tot 64 jaar bedraagt voor de LEADER-regio Maasland 68,5%.

De krapte op de arbeidsmarkt kunnen we duidelijk maken via de **doorstromingscoëfficiënt**. Die is sinds het laatste decennium in vrije val. Als er 100 personen op de valreep van hun pensioen zijn, staan er slechts 68.1 personen klaar om hun plaats op de arbeidsmarkt in te nemen (cijfers daterend van 01/01/2022). Daarmee zitten we ongeveer op een dieptepunt, omwille van het grote aantal 55 tot 64- jarigen (de generatie babyboomers). Vanaf 2023 zou deze verhouding stilaan terug verbeteren.

In de regio telden we op 01/01/2021 35 001 arbeidsplaatsen: 28.041 jobs in loondienst en 7.163 zelfstandigen in hoofdberoep. De loontrekkendengraad (2021) bedraagt 38,7 (versus 56,7 Limburg); de ondernemersgraad (2022) 9,9 (versus 11,3 Limburg).

Tabel 14: arbeidsplaatsen in regio Maasland

	Arbeidsplaatsen [2021]	zelfstandigen hoofdbezigheid [2022]	Loontrek-kenden [2021]	Ondernemersgraad [per 100] [2022]	Loontrekkendengraad [per 100] [2021]
Kinrooi	2.901	802	2.099	11,1	29,0
Maaseik	7.184	1.654	5.547	11,2	37,4
Maasmechelen	11.107	2.052	9.146	8,9	39,6
Dilsen-Stokkem	6.456	1.257	5.257	10,2	42,6
Lanaken	7.353	1.398	5.992	9,2	39,8
LEADER Maasland	35.001	7.163	28.041	9,9	38,7
Limburg	348.950	58.178	292.199	11,3	56,7
Vlaams Gewest	2.824.573	484.666	2.352.571	12,6	61,1

Bron: RSZ en RSVZ, via provincie.incijfers.be

Het aantal jobs is onvoldoende om alle werkenden uit de regio aan een job te helpen. Het **pendelsaldo** bedroeg in 2019 -16.141, wat betekent dat er meer uitgaande pendel is dan inkomende. De regio Maasland is gelegen nabij verschillende snelwegen. Het LEADER-gebied kent dus in principe een goede economische bereikbaarheid. De belangrijke economische polen zijn echter niet nabij gelegen. Bovendien was de economie van het gebied in het verleden zeer sterk afhankelijk van de mijnbouw. Door het verdwijnen van deze activiteiten ontstond er een grote werkloosheid in het gebied en werd het gebied initieel minder aantrekkelijk bevonden door investeerders. Dit vanwege de afwezigheid van economische activiteiten in het gebied in de tertiaire en de secundaire sector.

De tewerkstellingscijfers naar sector tonen dat de het grootste aandeel van de arbeidsplaatsen te vinden zijn in de dienstensector (handel en niet commercieel). De tewerkstelling in industrie ligt iets boven het Vlaamse en Limburgse gemiddelde. Qua landbouw ligt het aandeel tewerkstelling in regio Maasland op peil van Limburg en Vlaanderen.

Tabel 15: arbeidsplaatsen naar sector (loontrekkenden en zelfstandigen in hoofdberoep)

	Landbouw	Industrie	bouw	niet-commerciële diensten	commerciële diensten	onbekend	Totaal
Kinrooi	164	703	320	642	1.038	34	2.901
Maaseik	193	548	484	3.305	2.578	76	7.184
Maasmechelen	106	1.420	612	3.417	5.429	123	11.107
Dilsen-Stokkem	123	1.908	662	1.530	2.161	72	6.456
Lanaken	145	1.287	503	2.550	2.780	88	7.353
LEADER Maasland	731	5.866	2.581	11.444	13.986	393	35.001
	2,1%	16,8%	7,4%	32,7%	39,9%	1,1%	100%

Limburg	6 628	50 362	25 368	110 556	152 747	3 289	348 950
	2%	14%	7%	32%	44%	1%	100%
Vlaams Gewest	54 471	371 731	189 050	835 098	1 346 347	27 876	2 824 573
	2%	13%	7%	30%	48%	1%	100%

Bron: RSZ en RSVZ, via provincie.incijfers.be

INDUSTRIE

De industrialiseringsgraad (2021) in regio Maasland ligt op 4,17. Dit betekent dat per 100 inwoners 4,17 loontrekkenden en zelfstandigen in hoofdberoep tewerkgesteld zijn in industrie. In de hele provincie Limburg ligt dat aantal op 5,7 en in heel Vlaanderen ligt het aantal op 5,6.

Binnen regio Maasland zijn er belangrijke verschillen in de industrialiseringsgraad: in Dilsen-Stokkem zijn per 100 inwoners 9,2 loontrekkenden en zelfstandigen in hoofdberoep tewerkgesteld in industrie, in Maaseik bedraagt diezelfde verhouding slechts 2,2.

LANDBOUW

Bestemming en gebruik

De oppervlakte bestemd voor landbouw bedraagt 37,1% van het LEADER-gebied (in het jaar 2022). In Vlaanderen bedraagt dit aandeel 57,6%. De ruimte die effectief door landbouw wordt gebruikt ligt iets lager en bestaat 36,3%. De agrarisch bestemde gronden die niet in landbouwgebruik zijn, zijn tuinen, bos, weiland voor hobbydieren, wegen of bebouwing.

Aantal bedrijven

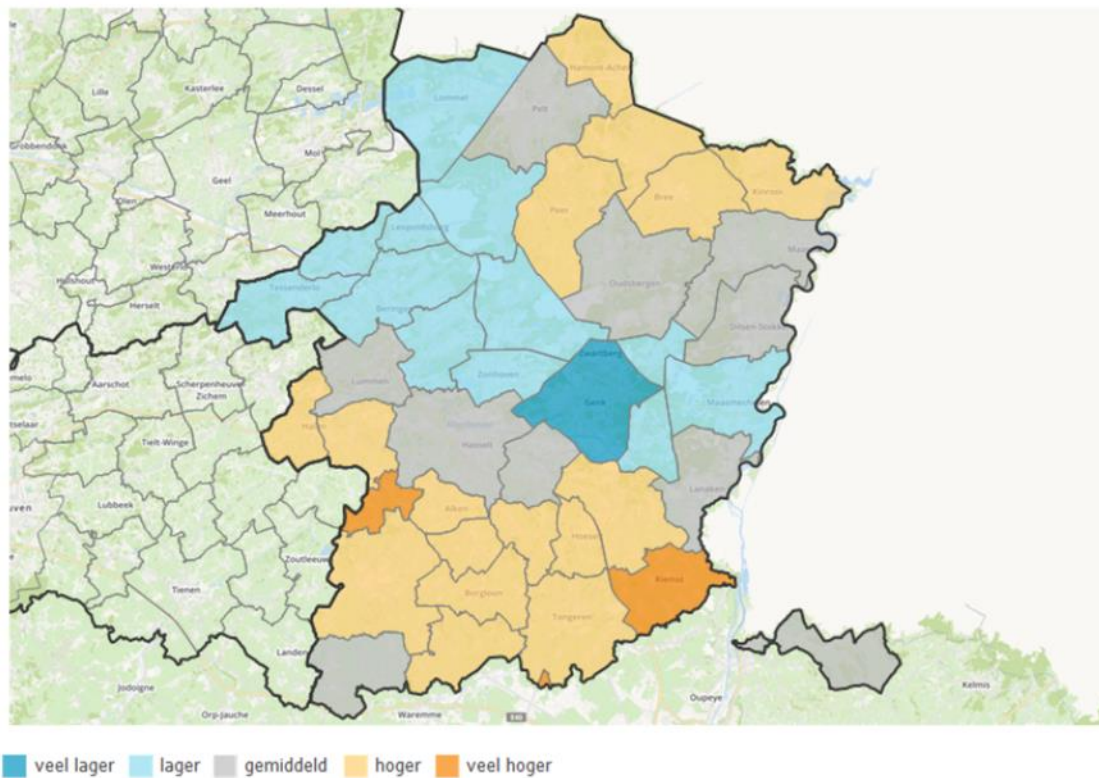
Qua aantal landbouwbedrijven zijn er belangrijke verschillen waar te nemen tussen de gemeenten in regio Maasland. In vergelijking met het Limburgs gemiddelde ligt het aantal landbouwbedrijven per km² in Kinrooi het hoogst en in Maasmechelen het laagst. Maaseik, Dilsen-Stokkem en Lanaken scoren ongeveer even hoog als het Limburgs gemiddelde.

Het aantal land- en tuinbouwbedrijven is in de periode 2001-2021 sterk gedaald: in 2001 waren er 525 landbouwbedrijven actief in de regio, in het jaar 2021 bedroeg dit aantal nog 344 landbouwbedrijven (-34,5%).

Figuur 18: bedrijven met landbouwproductie per km² (2021)

Bron: Statbel, via provincie in cijfers

Specialisatie en teelten

Het LEADER-gebied Maasland heeft in het westen een zandbodem en in het oosten een zandlemige bodem. Dit resulteert in landbouwactiviteiten die voornamelijk gericht zijn op maïsteelt (30,9 % aandeel in teelt) en graslanden voor de veeteelt (30,1% aandeel in teelt).

Tabel 24 : Veestapel 2021

	Maasland	Limburg	Vlaams Gewest	Aandeel Maasland in Limburg	Aandeel Maasland in Vlaanderen
Runderen	18.166	132.421	1.270.067	13,7%	1,4%
Varkens	55.411	372.198	5.855.503	14,9%	1,0%
Kippen	1.552.047	4.616.134	39.564.107	33,6%	3,9%

Bron: VLM gemeentestatistieken, via provincie.incijfers.be

Figuur 19 : teelten in regio

Bron: Statbel, via provincie.incijfers.be

Tabel 16: oppervlakte per teeltgroep (t.o.v. oppervlakte landbouwgebruik) (2021)

	Maasland	Limburg	Vlaams Gewest
grasland geregistreerd binnen landbouw: regulier	30,1%	28,8%	33,8%
grasland: alternatieve graslanden	4,4%	3,0%	1,3%
akkerbouw: granen zonder korrelmaïs	10,3%	13,6%	12,7%
akkerbouw: maïs (silo- en korrelmaïs)	30,9%	22,4%	25,3%
akkerbouw: andere voedergewassen dan silomaïs en grasland	4,7%	3,3%	4%
akkerbouw: nijverheidsgewassen	4,1%	5,5%	3,8%
akkerbouw: aardappelen	2,4%	3,7%	7,5%
tuinbouw: groenten en kruiden	5,6%	3,2%	5,2%
tuinbouw: fruit	2,4%	9,5%	2,6%
tuinbouw: sierteelt en boomkwekerij	0,5%	0,7%	1%

Bron: Departement landbouw en visserij, via provincie.incijfers.be

Landbouwerbreiding en bio-landbouw

In het LEADER-gebied Maasland vindt er een positieve evolutie plaats in het aantal hoeveproducenten. Dit zijn landbouwbedrijven die ervoor kiezen om hun producten eerst te bewerken of te verwerken alvorens ze rechtstreeks aan de consument te verkopen. Het aantal hoeveproducenten is meer dan verdubbeld in de periode 2012-2022. In Limburg is het aantal hoeveproducenten echter bijna verdrievoudigd. Over het hele Vlaams Gewest heeft er dan weer net als in het LEADER-gebied een verdubbeling plaatsgevonden.

Bij het aantal zorgboerderijen valt deze sterke positieve trend doorheen de tijd (in de periode 2018-2022) echter niet waar te nemen. Er is zowel in het LEADER-gebied Maasland, als in Limburg en het Vlaams Gewest sprake van een lichte positieve trend. Zorgboerderijen zijn boerderijen waarbij kwetsbare groepen onder begeleiding bepaalde activiteiten kunnen uitoefenen met het oog op beleving, dagbesteding, time-out of begeleiding tot een arbeidstraject.

Tabel 17 : Aantal hoeveproducenten

	Maasland	Limburg	Vlaams Gewest	Aandeel Maasland in Limburg	Aandeel Maasland in Vlaams Gewest
2012	5	48	549	10,4%	1%
2022	14	128	1.028	10,9%	1,4%

Bron: Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen (FAVV)

Tabel 18: zorgboerderijen

	Maasland	Limburg	Vlaams Gewest	Aandeel Maasland in Limburg	Aandeel Maasland in Vlaams Gewest
2018	24	120	926	20,0%	2,6%
2022	25	123	969	20,3%	2,6%

Bron: Steunpunt groene zorg

Verder is de biologische landbouw een landbouwvorm die in tegenstelling tot de andere LEADER-gebieden stagneert in het Maasland. Deze landbouwvorm wordt gekenmerkt door de extra strenge eisen die gesteld worden op vlak van milieueffecten (strenge eisen rond pesticiden, kunstmest, ...) en dierenwelzijn. Onderstaande figuur toont de evolutie van biologische landbouwbedrijven in het LEADER-gebied Maasland. In 2021 situeerden 8,5% van alle Limburgse biologische landbouwbedrijven zich in regio Maasland. De regio herbergt zo'n 1,2 % van alle Vlaamse biologische landbouwbedrijven.

Tabel 19: Aantal biologische landbouwbedrijven

	Maasland	Limburg	Vlaams Gewest	Aandeel Maasland in Limburg	Aandeel Maasland in Vlaams Gewest
2015	5	47	341	10,6%	1,5%

2016	5	59	369	8,5%	1,4%
2017	4	63	430	6,4%	1,0%
2018	5	63	468	7,9%	1,1%
2019	5	68	514	7,4%	1%
2020	6	77	562	7,8%	1,1%
2021	7	82	593	8,5%	1,2%

Bron: departement Landbouw en visserij, via provincie.incijfers.be

ABC-complex

De totale tewerkstelling in het ABC-complex bedraagt 1.645 personen in 2021 (tegenover 14.405 in Limburg als geheel). Het belang van de tewerkstelling in het ABC-complex ten opzichte van de totale tewerkstelling wordt door de volgende cijfers verduidelijkt:

- ▶ 5,4% van de loontrekkende tewerkstelling in industrie en diensten;
- ▶ 0,4% van de loontrekkende tewerkstelling in land- en tuinbouw;

Onder het ABC-complex verstaan we de landbouw + tuinbouw + de toeleverende en de verwerkende bedrijven. Het belang van het ABC-complex in het LEADER-gebied kan afgeleid worden in de volgende cijfers:

- ▶ 5,9 % van de loontrekkende tewerkstelling in de regio Maasland in het ABC-complex
- ▶ 4,9% van de loontrekkende tewerkstelling in de provincie Limburg in het ABC-complex
- ▶ 5,5% van de loontrekkende tewerkstelling in het Vlaams gewest in het ABC-complex

Bovenstaande cijfers geven aan dat er meer tewerkstelling is in het ABC-complex in de regio Maasland dan wanneer men dit aandeel gaat bekijken op provinciaal niveau of op gewestelijk niveau.

DETAILHANDEL

In 2021 werkten 3.322 personen in de detailhandel en horeca (27 % zelfstandigen en 73 % loontrekkenden).

Er zijn in totaal 2.436 handelspanden in de regio aanwezig. Deze groep omvat:

- ▶ 856 winkels (35.1%)
- ▶ 473 horecazaken (19.4%)
- ▶ 762 consumentgerichte diensten (31.3%)
- ▶ 321 leegstaande handelspanden (13.2%)
- ▶ 24 panden in verbouwing (0.1 %)

Het aantal handelspanden in regio Maasland is tussen 2012 en 2022 afgenomen. Desondanks is het oppervlakte van de handelspanden niet afgenomen, integendeel. De handelspanden zijn dus tussen 2012 en 2022 gemiddeld groter geworden. Het aantal gevulde handelspanden is afgenomen tussen 2012 en 2022 en het aantal leegstaande handelspanden is bijgevolg toegenomen. Ook de oppervlakte van de leegstaande handelspanden is toegenomen.

Tabel 20: evolutie handelspanden en winkelvloeroppervlakte

	2012	2017	2022
Aantal handelspanden, incl. horeca	2.630	2.576	2.436
Aantal gevulde handelspanden	2.370	2.236	2.091
Aantal leegstaande handelspanden	260	340	345
Aandeel leegstaande handelspanden (%)	9,9%	13,2%	14,2%
WVO [m ²]	279.864	297.932	317.303
WVO: winkels [m ²]	241.922	233.948	248.728
WVO: leegstaande handelspanden [m ²]	37.942	63.984	68.574

Bron: Locatus, via provincie.incijfers.be

Belangrijk is ook de ligging van de handelspanden te bekijken. Uit onderstaande tabel valt af te leiden dat een belangrijk deel 'verspreide bewinkeling' betreft, wat betekent dat deze winkels geen deel uitmaken van een ruimtelijk geheel. Verder kan er ook vastgesteld worden dat het winkelaanbod in het centraal gebied en ondersteunend gebied in het Maasland is afgenomen in 2022 ten opzichte van 2012. De verspreide bewinkeling is eveneens afgenomen gedurende deze periode. Er kan de laatste vijf jaar echter wel een toename van het winkelaanbod vastgesteld worden in het overig gebied. Besturen die de vitaliteit van de kernen willen versterken kunnen hierop inspelen en via incentives de verspreide bewinkeling maximaal naar de kern aantrekken. Er dient met andere worden sterker ingezet te worden op een kernversterkend beleid.

Tabel 30: Evolutie winkels naar type winkelgebied

	2012	2017	2022
centraal gebied (in de kern)	432	381	312
ondersteunend gebied (bv. aanloopstraten)	79	75	60
overig gebied (bv. shoppingcenters)	163	153	160
verspreide bewinkeling	388	345	324

Bron: Locatus, via provincie.incijfers.be

Vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ Daling aantal landbouwbedrijven.
- ▶ Evolutie aantal biologische landbouwbedrijven en zorgboerderijen stagneert. Het aantal hoeveproducenten is wel sterk gestegen doorheen de jaren.
- ▶ Het LEADER-gebied Maasland heeft in het westen een zandbodem en in het oosten een zandlemige bodem. Dit resulteert in landbouwactiviteiten die voornamelijk gericht zijn op maïsteelt (30,9 % aandeel in teelt) en graslanden voor de veeteelt (30,1% aandeel in teelt).
- ▶ Terugloop van handelspanden (maar niet van de oppervlakte) en meer leegstand.
- ▶ Krapte op de lokale arbeidsmarkt: een negatief pendelsaldo toont dat het aantal jobs in de regio te laag is om alle werkenden in de regio aan werk te helpen.

- ▶ De arbeidsplaatsen in de regio bevinden zich voornamelijk in de dienstensector (commercieel en niet-commercieel) en industrie.

1.9 Toerisme, cultuur en erfgoed

AANTAL OVERNACHTINGEN

Het aantal overnachtingen in de regio is in de periode 2015-2021 toegenomen met 11%, ondanks COVID. COVID heeft minder impact gehad op de verblijven in Maasland, dan op het Limburgs toerisme als geheel, waar in 2021 13% minder overnachtingen werden geteld dan in 2015.

12% van de overnachtingen in Limburg (2021) waren in regio Maasland. Dat aandeel is tussen 2015 en 2021 van 9% naar 12% toegenomen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal overnachtingen per gemeente.

Tabel 21: Aantal overnachtingen 2015-2021 in Limburg Maasland

	2015	2017	2019	2021	2015-2021
Kinrooi	31 347	28 039	32 160	28 251	-10%
Maaseik	121 030	133 977	158 683	174 512	44%
Dilsen-Stokkem	45 715	45 815	50 750	42 285	-8%
Maasmechelen	77 387	80 023	91 061	77 667	0%
Lanaken	93 390	73 876	94 987	87 453	-6%
LEADER Maasland	368 869	361 730	427 641	410 168	11%
Limburg	4 065 090	4 105 887	4 413 067	3 551 574	-13%
Aandeel Maasland/Limburg	9%	9%	10%	12%	

Bron: Statbel - toerisme, via provincie.incijfers.be

RECREATIEF FIETSROUTENETWERK

15% van het recreatief fietsroutenetwerk in de provincie en 13% van de knooppunten daarop, zijn gesitueerd in de LEADER-regio Maasland. Dat is proportioneel iets hoger dan het aandeel van de regio (13,7%) in de totale oppervlakte van de provincie.

Tabel 22: Recreatief fietsroutenetwerk

	lengte recreatief fietsnetwerk (km)	Aantal knooppunten recreatief fietsnetwerk	meter recreatief fietsnetwerk (t.o.v. oppervlakte) (aantal per km ²)
Kinrooi	50,2	11	0,9
Maaseik	70	10	0,9
Dilsen-Stokkem	33,4	6	0,5
Maasmechelen	77,4	14	1
Lanaken	70,2	13	1,2
gemeenten totaal	301,2	54	0,9

Limburg	1985,7	401	0,8
Aandeel Maasland/Limburg	15%	13%	

Bron: provinciale toeristische organisaties, via Toerisme Vlaanderen en provincie.incijfers.be

Gemiddeld zijn er (over de periode 2018-2022) 564.300 recreatieve fietsers per jaar geteld, dat is een aandeel van 15,9% t.o.v. provinciale aantal. (bron dienst vrijetijdseconomie – provincie Limburg)

Vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ Het aantal overnachtingen in de regio is in de periode 2015-2021 toegenomen met 11%, ondanks COVID. 12% van de overnachtingen in Limburg (2021) situeren zich in de regio Maasland.
- ▶ De regio beschikt over een uitgebreid fietsroutenetwerk: 15% van het netwerk in de provincie Limburg bevindt zich in regio Maasland. Dit is iets hoger dan het aandeel van de regio in de totale oppervlakte van de provincie (13,7%).

1.10 Bestuur

BESTUURSKRACHT

In het LEADER-gebied Maasland telt Maasmechelen de meeste inwoners (39.418 in 2022) en Kinrooi de minste (12.261 inwoners in 2022). De andere gemeenten in het gebied hebben een inwonersaantal tussen de 20.000 en 27.000 inwoners.

Hoewel bestuurskracht niet één op één correleert met de grootte van een bestuur, zien we dat in Vlaanderen vooral de kleinere besturen het moeilijk hebben om competente medewerkers aan te blijven trekken, ruimte te maken voor investeringen en continuïteit te verzekeren op vlak van dienstverlening. Gemeenten spelen daarop in door versterkt samen te werken of te fuseren. In het laatste decennium heeft er echter geen fusie meer plaatsgevonden. Tot op heden is er verder ook geen vraag vanuit de gemeenten om te fuseren.

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING

De intergemeentelijke samenwerking vindt in het LEADER-gebied Maasland voornamelijk plaats binnen de grenzen van de regio. Zo bestaat er bijvoorbeeld het intergemeentelijk samenwerkingsverband rond het lokaal wonen tussen de gemeenten Dilsen-Stokkem, Kinrooi en Maaseik. Deze drie gemeenten hebben bovendien ook een intergemeentelijke samenwerking in de voorziening en financiering van een openbaar zwembad. Ook bestaan er verschillende samenwerkingsverbanden binnen het thema sociale economie en het RivierPark Maasvallei die het gehele LEADER-gebied als werkingsgebied hebben.

STREEKIDENTITEIT

Het Maasland heeft een zeer eigen streekidentiteit door de twee landschapstypen die onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden: de Maasvallei en de Hoge Kempen. Bovendien is de regio tamelijk geïsoleerd van de andere Limburgse gemeenten vanwege het zeer bosrijke gebied van Nationaal Park Hoge Kempen enerzijds en de aanwezigheid van de Nederlandse grens anderzijds.

Vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ Geen evolutie in opschaling van gemeenten in de regio.

- ▶ Duidelijke streekidentiteit aanwezig voor het gehele LEADER-gebied met de Maas als belangrijk vlaggenschip.

A.2 / Overzicht stakeholders

Tabel 23: overzicht uitgenodigde stakeholders

ABS Limburg
ABVV
ACLVB
ACV
Agropolis
Arktos
Avansa
Bodemkundige Dienst van België
Beweging.net
Bewel
Biomassaplein
Boeren en buren
Boerenbond Limburg
Boerenatuur Vlaanderen
CAW Limburg
Centrum voor Innovatief Agrarisch Ondernemen (CIAGO)
dienst Erfgoed
dienst mobiliteit
dienst Natuur en Milieu
dienst Ruimtelijke ordening
dienst Water
dorpsbelangen vzw
Energiehuis Limburg
Erfgoedcel ECRU
Ferm
Groene Kring
Groene zorg
Groep INTRO vzw
Klankbordgroep biomassa - cmk -uhasselt
Landelijke gilden
Limburgs Landschap
Limburgse Milieukoepel
Limburgs Steunpunt Rurale Ontwikkeling (Lisro)
Mobiel 21
Mpakt
Natuurpunt Limburg
Provinciaal Natuurcentrum
Proef- en Vormingscentrum voor de Landbouw (PVL)
Regionaal Landschap Kempen en Maasland

SAAMO Limburg
 Sociaal Bedrijvencentrum Maasmechelen
 Stebo
 Steunpunt korte keten
 Toerisme Limburg
 U Hasselt - Mobiliteitswetenschappen
 U Hasselt - ArcK
 Unizo Limburg
 VELT
 Vervoerregio Limburg
 VKW Limburg
 Voedselteams
 Voka Limburg
 vzw Trage Wegen
 Woonplatform Limburg VZW

A.3 / Aanvullende SWOT met stakeholders

Tijdens een werksessie met regionale stakeholders op 10-02-2023 in het cc Maasmechelen, hebben de aanwezigen de uitdagingen en kansen van de Limburgse LEADER-regio Maasland opgesomd. We geven de uitdagingen en kansen, zoals benoemd door de participanten, weer in onderstaande tabel.

Tabel 24: aanvullende SWOT met stakeholders

Thema's	Uitdaging	Kans
Land- en tuinbouw	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Toekomst landbouwsector: veel landbouwers zijn ouder dan 50-60 jaar: wat met de opvolging? ▶ Rol van landbouw in de maatschappij: actuele bedrijfsvoering onder druk 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Nieuwe bedrijfsmodellen landbouw ▶ Wijnbouw ▶ Lokale producten: korte keten
Energie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Veel potentie voor meer productie van hernieuwbare energie 	
Dorpen	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Verbeteren van de woonkwaliteit: imago is niet altijd even goed, slechte kwaliteit van woningen, te weinig fijne ontmoetingsplekken ▶ Uitdoving van de dorpskernen ▶ Terugloop van handelspanden en meer leegstand ▶ Minder slagkrachtige bevolking 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Innovatieve woonvormen ▶ Regio is goed uitgerust en het is er relatief betaalbaar wonen ▶ Dorpsidentiteit

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Wegtrekkende voorzieningen in dorpskernen 	
Mobiliteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ruimtelijke verbinding Maasland en Kempisch plateau ▶ Grensmobiliteit grensregio BE-NL ▶ Zeer slecht busvervoer en trein ▶ Omschakeling naar hybride en elektrische wagens faciliteren, alsook naar andere vervoersmiddelen 	
Vergrijzing	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Sterk stijgende vergrijzing tegen 2035, waarin ook 80+ stijgt ▶ Lagere voorspelde bevolkingsgroei ▶ Uitdovende dorpskernen 	
Toerisme		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Unieke mix van cultuur, landschappen, erfgoed en water
Landschap	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Open landschap in het middenterras 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Landschapspark in de toekomst ▶ Groene en blauwe aders ▶ Relatief laag ruimtebeslag en veel waardevol groen ▶ Brongebieden met maasvallei: water, natuur, landschappen
Water en droogte	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Droogte ▶ Grote droogtegevoeligheid (vnl. Hoge Kempen) 	
Samenwerking		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Grensoverschrijdende samenwerking: BE-NL

